

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI

KIRŞEHİR İLİ MUCUR İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜNDE
YER ALAN GELENEKSEL EŞYA

Serpil SEYİTGAZİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023



©2023-Serpil SEYİTGAZİOĞLU

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI

KIRŞEHİR İLİ MUCUR İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜNDE
YER ALAN GELENEKSEL EŞYA
KIRSEHIR PROVINCE MUCUR DISTRICT IN FOLK
CULTURE
LOCATED IN THE TRADITIONAL WARE

Hazırlayan
Serpil SEYİTGAZİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı yüksek lisans öğrencisi, Serpil SEYİTGAZİOĞLU tarafından hazırlanan “Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe yer alan geleneksel eşya” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

II.Danışman

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2023

Prof. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Serpil SEYİTGAZİOĞLU

ÖZET

KIRŞEHİR İLİ MUCUR İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜNDE

YER ALAN GELENEKSEL EŞYA

Yüksek Lisans tezi

Hazırlayan: Serpil SEYİTGAZİOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

2023 – XIX+113

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı

Jüri

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Doç. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Halk kültüründe geleneksel eşyaların önemli bir yeri vardır. Geleneksel eşyalar, halk bilgisinin geleneksel öğretilerinin somut örnekleridir. Bir toplumun tarihsel süreçte, geçmişte ve yakın zamanda kullandığı geleneksel eşyalar, toplumsal bellekte yer ederek, kültürünün aynası olmaktadır. Halk bilimsel ve halk kültürüne yönelik çalışmalarla, kişinin yaşamı boyunca kullanmış olduğu gereçlere dayanılarak, yani kişinin özünden yola çıkılarak, bütün bir toplumu tanıyabilmek mümkündür. Hızla gelişen teknoloji ve değişen yaşam koşullarının koşutunda, günümüzde bu alanda kaydedilen en önemli sorun, geleneksel eşyalara sahip çıkılmaması sonucu yok olmalarıdır. Geleneksel eşyaları, resmi veya özel, derlem bütünlüğünde saklayan ve koruyan bireysel derlemciler vardır. Bu derlemcilerin geleneksel eşyaları gelecek kuşaklara aktarma çabalarının yanı sıra, bağışçılar sayesinde de günümüzde müzelere kazandırılmış parçalara rastlamak mümkündür. Aynı zamanda, geleneksel eşyalar, fiziksel olarak yok olsalar bile, o eşyayı kullanmış veya kullanıldığına tanıklık etmiş kişilerin belleğinde ya da eski fotoğraflarda yaşayabilmektedirler. Mucur yöresi özelinde, böyle bir örnekleme, emekli öğretmen Muzaffer Yıldırım'ın, kişisel çabalarıyla topladığı derleminde rastlanılmıştır. Tarım, hayvancılık, ev eşyaları gibi alanlara özgü, yörede eskiden üretilmiş ve kullanılmış, böylece Mucur halk kültüründeki yerini almış birçok eşya derlemin kapsamındadır. Bu tezin amacı, Muzaffer Yıldırım derleminde bulunan, Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründeki geleneksel eşyaların tespitini yapmak ve kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel kültürde yer alan araçların korunmaya alınmasına katkıda bulunmaktır. Ana amaç doğrultusunda, bu eşyaların yapıldığı malzeme ve yapım tekniğini, yöreye özgü adlandırmalarını, kullanım alanlarını, varsa bilinen hikayelerini derlemek, eşyaları fotoğraflarla belgelemek hedeflenmiştir. Muzaffer Yıldırım derleminde yer alan geleneksel kullanım eşyaları on bir bölümde sınıflandırılıp, listelenerek incelemeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Kültürü, Halk Bilimi, Geleneksel Eşya, Mucur.

ABSTRACT

KIRSEHIR PROVINCE MUCUR DISTRICT IN FOLK CULTURE LOCATED IN THE TRADITIONAL WARE

M. Sc. Thesis

Preparer: Serpil SEYİTGAZİOĞLU

Advisor : Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

2023 – XIX +113 page

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Traditional Turkish Handcrafts Main art Branch

Science

Jury

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Doç. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Traditional objects have an important place in folk culture. Traditional objects are concrete examples of traditional teachings of folk knowledge. The traditional items used by a society in the historical process, in the past and recently, take place in the social memory and become a mirror of its culture. With folklore and all scientific studies, it is possible to recognize a whole society based on the tools that a person has used throughout his/her life, that is, starting from the essence of the person. In parallel with the rapidly developing technology and changing living conditions, the most important problem in this field today is the disappearance of traditional items as a result of not protecting them. There are individual collectors, public or private, who preserve and protect traditional items in their corpus integrity. In addition to the efforts of these collectors to pass on traditional items to future generations, it is possible to come across pieces that have been donated to museums today thanks to donors. At the same time, traditional objects, even if they physically disappear, can live on in the memory of people who have used or witnessed their use, or in old photographs. In the Mucur region, such an example was found in the collection of retired teacher Muzaffer Yıldırım, which he collected with his personal efforts. Many items specific to areas such as agriculture, animal husbandry and household items, which were produced and used in the region in the past and thus took their place in Mucur folk culture, are within the scope of the collection. The aim of this thesis is to identify the traditional items in the folk culture of Mucur district of Kırşehir province, which were found in Muzaffer Yıldırım's corpus, and to contribute to the protection of the tools in the traditional culture that are about to be lost. For the main purpose, it is aimed to compile the materials and construction techniques of these items, their local names, usage areas, known stories, if any, and to document the items with photographs. The traditional objects of use in Muzaffer Yıldırım's corpus were classified in eleven sections, listed and analyzed.

Keywords: Folk Culture, Folklore, Traditional Goods, Mucur.

ÖNSÖZ

Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe geleneksel eşyalar, koleksiyonu Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesin de bir kısmı sergilenirken bir kısmı da arşivde muhafaza edilmektedir. Emekli öğretmen Muzaffer Yıldırım'ın kişisel girişimiyle topladığı geleneksel kullanım eşyalarının kullanım alanları, var olan hikaye, mani, türkü, özdeyiş ve halk kültüründeki geleneksel sanatların yeri ve önemi aktarılmıştır. Türk kültür ve sanatının birleştiği bu araçları katalog haline getirilerek geçmiş kültürün geleceğe aktarılması hedeflenmiştir.

Bu araştırmada, tez konusunun belirlenmesinden tezin yürütülmesine kadar, tezin her aşamasın da katkıları ve desteklerinden dolayı danışmanım Sayın Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ'e, teşekkürlerimi sunarım.

Tezime katkılarından dolayı koleksiyoner, emekli öğretmen Sayın Muzaffer YILDIRIM'a, ve manevi desteklerim çocuklarım, Sayın Kemal-Yiğit Kaan SEYİTGAZİOĞLU'na teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xix
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	6
BÖLÜM II.....	8
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	8
2.1. KAYNAK ARAŞTIRMASI KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
BÖLÜM III	11
3. YÖNTEM	11
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	11
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ / ÇALIŞMA GURUBU	11
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	11
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	11
BÖLÜM IV.....	13
4. BULGULAR VE YORUM	13
4.1. AYDINLATMADA KULLANILAN EŞYALAR	13
4.1.1. Bezir Çırası	14
4.1.2. Deniz Feneri	15

4.1.3. Gaz Lambası	16
4.1.4. Gaz İdare Çırası	17
4.1.5. Lambalık	18
4.1.6. Toprak İdare Çırası	19
4.2. EV KULLANIM EŞYALARI.....	20
4.2.1. Ahşap Oyma Dolap Kapağı	20
4.2.2. Çuvaldız	21
4.2.3. Çocuk Beşiği	22
4.2.4. Bakır İbrik	24
4.2.5. İspirto Ocağı	25
4.2.6. Kapı Tokmağı	26
4.2.7. Kömürlü Ütü	27
4.2.8. Maşa	28
4.3. HAYVANCILIKTA KULLANILAN EŞYALAR	29
4.3.1. Boyunduruk Halkası	29
4.3.2. Nalbant Makası	30
4.3.3. Üzengi	30
4.3.4. Koyun Çanı	31
4.3.5. Kaşağı	32
4.3.6. Kırklık	33
4.3.7. Manda Zelvesi	34
4.3.8. Sabındırık	35
4.3.9. Zikke	36
4.4. TARIMDA KULLANILAN EŞYALAR	37
4.4.1. Anadut	37
4.4.2. Dirgen	38

4.4.3. Ellik	39
4.4.4. Kalbur	40
4.4.5. Saban Demiri	41
4.4.6. Sap Tırnığı	42
4.4.7. Harman Düveni	43
4.4.8. Harman Süpürgesi	44
4.4.9. Orak	45
4.4.10. Yaba.....	46
4.5. TARTI VE ÖLÇÜDE KULLANILAN EŞYALAR.....	47
4.5.1. Şinik.....	47
4.5.2. Eski Ağırlık Ölçüleri	49
4.5.3. Terazî	50
4.5.4. Kantar ve Kantar Topuzu	51
4.6. İLETİŞİMDE KULLANILAN EŞYALAR.....	52
4.6.1. Telefon.....	52
4.6.2. Radyo.....	53
4.7. KÖY EL SANATLARINDA KULLANILAN EŞYA VE ÜRÜNLER	54
4.7.1. Burgu Demiri.....	54
4.7.2. Diğdir.....	55
4.7.3. Çorap Kalıbı	56
4.7.4. Çıkırık.....	57
4.7.5. Düz Dokuma.....	58
4.7.6. Kirkit.....	59
4.7.7. Kirmen.....	60
4.7.8. Nazik.....	61
4.7.9. İğ.....	62

4.7.10. Halı Yastık.....	63
4.7.11. Halı Makası	66
4.7.12. Yün Tarağı.....	67
4.8. MUTFAKTA KULLANILAN EŞYALAR.....	68
4.8.1. Bakır cezve	68
4.8.2. Bakır Hoşaf Tası ve Çeşme Tası	69
4.8.3. Bakır Sini.....	71
4.8.4. Çömçe.....	72
4.8.5. Dağarcık	73
4.8.6. Havan ve Havaneli	74
4.8.7. Kahve Değirmeni.....	75
4.8.8. Kahve Tavası.....	76
4.8.9. Kaşıklık.....	77
4.8.10. Küflek.....	78
4.8.11. Helke.....	78
4.8.12. Pilav Lengeri	79
4.8.13. Pekmez Kepçesi.....	80
4.8.14. Bakır Tava ve Yumurta Tavası.....	81
4.9. MARANGOZLUKTA KULLANILAN EŞYALAR.....	82
4.9.1. Buru Demiri.....	82
4.9.2. Ağaç Bıçkısı	83
4.9.3. Marangoz Pergeli.....	84
4.9.4. Marangoz Planyası	85
4.9.5. Rende.....	85
4.9.6. Testere	86
4.10. ULAŞIMDA KULLANILAN EŞYALAR	87

4.10.1. At Arabası Tekerı	87
4.10.2. El Arabası Tekerı.....	88
4.10.3. Kağı Tekerı.....	89
4.11. DİĞER KULLANIM EŞYALARI.....	91
4.11.1. Asker Matarası.....	91
4.11.2. Berber Takımı ve Ustura Bileme Çarkı.....	91
4.11.3. Çarık	93
4.11.4.Fotoğraf Makinası	95
4.11.5. Erkek Fesi	96
4.11.6. Değirmen Taşı	96
4.11.7. Gülle	98
4.11.8. Manda Boynuzundan Yağdanlık	98
4.11.9. Nalın	99
4.11.10. Nacak.....	100
4.11.11. Kama.....	101
4.11.12. Kasnak	101
4.11.13. Kılıç	102
4.11.14. Kundura Örsü	103
4.11.15. Sandık.....	104
BÖLÜM V	106
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	106
KAYNAKÇA.....	107
İnternet Kaynakları:	110
Kaynak kişi:	111
EKLER 1	112
ÖZGEÇMİŞ	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Bezir çırası.....	14
Şekil 4.2. Fener.....	15
Şekil 4.3. Gaz lambası.....	16
Şekil 4.4. Gaz idare çırası: a. Önden, b. Farklı boyutlu.....	17
Şekil 4.5. Lambalık: a.Yatay, b.Dikey.....	18
Şekil 4.6. Toprak idare çırası.....	19
Şekil 4.7. Ahşap oyma dolap kapağı.....	20
Şekil 4.8. Çuvaldız.....	21
Şekil 4.9. Çocuk Beşiği.....	22
Şekil 4.10.Bakır ibrik.....	25
Şekil 4.11. İspirto ocağı.....	25
Şekil 4.12. Kapı tokmağı.....	26
Şekil 4.13. Kömürlü ütü, a.Yandan, b.Arkadan, c.Farklı ütü yandan, d Farklı ütü arkadan	27
Şekil 4.14. Maşa.....	28
Şekil 4.15. Boyunduruk halkası.....	29
Şekil 4.16. Nalbant makası.....	30
Şekil 4.17. Üzenği.....	31
Şekil 4.18. Koyun çanı: a.Düz, b.Yan.....	32
Şekil 4.19. Kaşağı örnekleri.....	33
Şekil 4.20. Kırklık.....	34
Şekil 4.21. Manda zelvesi.....	35
Şekil 4.22.Sabındırık.....	36
Şekil 4.23. Zikke.....	36
Şekil 4.24. Anadut.....	37
Şekil 4.25. Dirgen.....	38
Şekil 4.26. Ellik.....	39
Şekil 4.27. Kalbur.....	40
Şekil 4.28. Saban demiri.....	41
Şekil 4.29. Sap tırmığı: a.Bbüyük sap tırmığı,b.küçük sap tırmığı.....	42
Şekil 4.30. Harman düveni: a.Dik, b.Yatay.....	43
Şekil 4.31. Harman süpürgesi.....	44
Şekil 4.32. Orak.....	45

Şekil 4.33. Yaba: a. Küçük Yaba, b. Orta yaba.....	46
Şekil 4.34. Şinik: a. metal, b. ahşap.....	48
Şekil 4.35. Taş okka.	49
Şekil 4.36. Demir Okka.	49
Şekil 4.37. Nü.	50
Şekil 4.38. Terazî.....	50
Şekil.4.39. Kantar.	51
Şekil 4.40. Kantar topuzu.	52
Şekil 4.41. Telefon örnekleri.	53
Şekil 4.42. Radyo	54
Şekil 4.43. Burgu Demiri.....	55
Şekil 4.44. Diğdir	56
Şekil 4.45. Çorap kalıbı	56
Şekil 4.46. Çıkrık.....	57
Şekil 4.47. Düz dokuma.	58
Şekil 4.48. Kirkit	59
Şekil 4.49. Kirmen örnekleri	60
Şekil 4.50. Nazik	61
Şekil 4.51. İğ: a. Yatay, b. Çapraz.....	62
Şekil 4.52. Halı	64
Şekil 4.53. Halı makası.....	66
Şekil 4.54. Yün tarağı.....	67
Şekil 4.55. Bakır cezve	69
Şekil 4.56. Bakır hoşaf tası: a. Önden, b. Arkadan görünüm	70
Şekil 4.57. Bakır çeşme tası: a. Önden, b. Arkadan görünüm.....	70
Şekil 4.58. Bakır sini: a. Önden, b. Arkadan görünüm.....	72
Şekil 4.59. Çömçe: a. Önden, b. Arkadan görünüm.....	73
Şekil 4.60. Dağarcık	74
Şekil 4.61. Havan	74
Şekil 4.62. Havaneli	75
Şekil 4.63. Kahve değirmeni.	76
Şekil 4.64. Kahve tavaşı örnekleri: a. Üstte düz, altta bombeli kahve tavaşının önden görünümü, b. Üstte düz, altta bombeli kahve tavaşının arkadan görünümü.	76
Şekil 4.65. Kaşıklık	77
Şekil 4.66. Küfle: a. Açık, b. Kapalı görünüm.	78

Şekil 4.67. Helke: a. Önden, b. Yandan görünüm.....	79
Şekil 4.68. Pilav lengeri: a. Önden, b. Arkadan görünüm.....	79
Şekil 4.69. Pekmez kevgiri: a. Önden, b. Arkadan görünüm.....	80
Şekil 4.70. Bakır tava.....	81
Şekil 4.71. Çukurlu yumurta tavası: a. Önden, b. Arkadan görünüm.....	81
Şekil 4.72. Buru demiri.....	82
Şekil 4.73. Ağaç bıçkısı.....	83
Şekil 4.74. Marangoz pergel.....	84
Şekil 4.75. Marangoz Planyası.....	85
Şekil 4.76. Rende.....	86
Şekil 4.77. Testere.....	86
Şekil 4.78. At Arabası Teker.....	88
Şekil.4.79. El Arabası Teker.....	89
Şekil 4.80. Kağı Teker.....	90
Şekil 4.81. Asker matarası.....	91
Şekil 4.82.Berber Takımı.....	92
Şekil 4. 83.Ustura bileme çarkı.....	93
Şekil 4.84. Çarık: a.Önden, b-Arkadan.....	94
Şekil 4.85. Fotoğraf makinası: a-çekim alanı,b-yan görünüm,c-karanlık bölümü ,d-tripot üstünde görünüm.....	95
Şekil 4.86. Erkek fesi.....	96
Şekil 4.87. Değirmen taşı.....	97
Şekil 4.88. Gülle.....	98
Şekil 4.89. Manda boynuzu yağdanlık.....	99
Şekil 4.90. Nalın.....	100
Şekil 4.91. Nacak.....	100
Şekil 4.92. Kama.....	101
Şekil 4.93. Kasnak.....	102
Şekil 4.94. Kılıç.....	102
Şekil 4.95. Kundura örsü.....	103
Şekil.4.96. Sandık. a.Üst, b.Önden c.Yandan.....	104

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Aktr.	Aktaran
Cm	Santimetre
Gr	Gram
S	Sayfa
Kg	Kilogram
Km.	Kilometre
Km²	Kilometre kare
L	Litre
Mm	Milimetre
MÖ.	Milattan önce
MS.	Milattan sonra
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vb.	Ve benzeri
Vs.	Vesaire
Yy.	Yüzyıl

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Kültür, tarihin başlangıcından zamanımıza kadar geçen sürede deneyimlenmiş olan kazanımların sürdürülebilirliğini sağlamak için toplumların sosyal hayattaki davranışlarını ilke edinerek geçmişin geleceğe aktarımıdır (Nas ve Kandemir, 2021: 1093). Kültür mirası milli zevklerdir. Kültürün doğmasına, kimlik kazanmasına zemin oluşturmaktadır. Buna göre kurumlar, okullar, dernekler, örgütler, kendi kimliği ile beraber kültürel öğelere dâhil olmaktadır. Halk arasındaki maddi ve manevi etkileşim, yapıt ve ürünlerin tamamına kültür adı verilmektedir (Uygur, 1996: 17).

Sosyal çerçevede ve yıllara dayalı olan kültür, halkı birleştiren, bağdaştıran bir zeminde gelenekleri oluşturur. Birleşen istek, tecrübe ve var olan yaşantı biçimlerinden bir sembol zenginliği ile kutup oluşturarak, bütünleştirici ve birlikteliğin vermiş olduğu bağa dayalı, güvenli bir temel olma amacıyla insanların kendi arasında birlik ve beraberliğinin etkileşimde olmasını sağlamaktadır (Öztürk Merdin, 2021: 22). Özdemir'e (2006: 115) göre, kültürün üretiminde var olan kültüre kullanım alanına dahil eden toplum ve insan, tekrardan var olma sürecinde yeniliklere açık olma eğilimindedir. Kültürde "geçmiş" kültürü üreten ve değişimle dönüşümü temellendirip devamlılık arz eden yine insan ve toplumun geçmiştir.

Toplumun duyuşsal ve düşünsel ortaklığına zemin oluşturan gelenek durumuna gelmiş yaşantıyı, düşünceyi, en önemlisi de sanatı bilimsel açıdan inceleyen, araştıran bilime halkbilimi denmektedir. Halkın hayatının parçası haline getirdiği ve yarattığı kültürel öğelerin kayıt altına alınması, zamanımızda tek model haline gelmeye başlamış olan kültür unsurlarına karşılık, kültürel zenginliği hatırlatması anlamından önemli bir görev görmektedir. Sözlü kültür, farklılaşan ve gelişim sağlayan hayat kriterleri, halkın kültürel kazanımını yazılı ürünlere dönüştürmesi ve sözlü edebiyatın yazıya aktarılması, halkbiliminin inceleme alanını yazılı ve basılı metinlere de dönüştürmüştür (Kurt, 2019: 5). Halkbilim, belirli bir bölge ya da bir ülke halkına ait maddi manevi anlamdaki kültürel birikimlerinin konusunu kendine özel yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyerek yorumlayıp son aşamada sentezlemeyi amaç edinen bir bilimdir (Örnek, 1995: 15).

Halk biliminin ana malzemesi, insan ve insan davranışlarının tamamıdır. Halk folkloru, insan kısmına düşen payda insanın etrafında şekillenerek hal ve davranışlarını, inançlarını araştırarak, kişiyi anlama ve çözümleme amacı gütmektedir (Dundes, 2003: 1-

30). Buna bağı olarak halkbilim kişinin yaşamındaki kullanmış olduğı materyallere dayanarak kişiyi tanıyabilmektedir.

Dahil olduğı kültürün taşıyıcısı olan gelenek, toplumun değerler dünyasını deneyimle ortaya çıkaran bir simgeler düzenidir. Gelenekler, birbiriyle uyumlu ve devamlılığı olan toplum bilimi uygulamalarıdır.

Bir toplumun geçmişinin geleceğe taşınmasıyla oluşan maddi ve manevi değerlerin yansımalarına gelenek denir (Mungan ve Çara, 2020: 34). Gelenek, bilinen ve özümşenen tanımıyla, “ bir nesilden diğesine iletilen düşünce, inanış, yaşam şekli” en geniş durumuyla da değerler bütünü oluşturmuştur. Bunun yanında gelenek, sözlü ve yazılı olarak da iki koldan beslenmektedir. Yaşamın şekillenmesinde ve kontrol edilebilirliğinde aktif bir rol izlemektedir (Örnek, 2000: 178). Bireyler hayatını sürdürdüğü çevre ile var olmaktadır. Etrafını bilmeden hayat sürdürmek, kendini bilmeden yaşamaktır, hayatını yaşadığının bilincine erişememelerine sebep olmaktadır (Cihan, 1990: 9). Emiroğlu ve Aydın (2003) geleneği, “İnsanlar tarafından oluşturulan, yayılan ve kuşaklara taşınan bir olgu” olarak tanımlamıştır. Marshall’a (1999) göre, “Birtakım davranışsal kuralları ve öğeleri özümseyip yaymaktır”. Bunun yanı sıra, “toplumda alışlagelmiş törenler veya simgesel davranış şekillerini kapsayan toplumsal paradigmalardan oluşmaktadır.”

Halk kültürü geleneği, insanların ve insan topluluklarının kültürel kimliklerinin ana kaynaklarından bir bölümünü oluştururken, öte yandan da tüm insanlığın paylaştığı ortak bir mirastır. Bu mirasın kökleri yerel tarihlerin ve doğal çevrelerin derinliklerine uzanır. Halk kültürü kültürel çeşitliliğin korunması için gerekli temel öğelerden biridir (Artun, 2016: 457).

Geleneksel el sanatları kültürel miras olmasının yanında ortak kimlik, duygu ve aidiyet duygusu gibi özelliklerin yanında kültürel belleği de içinde barındıran geçmişten geleceğe bırakılan bir mirastır. Halkın, hayatın başlangıcından sonlanmasına değin gerçekleştirdiğı gelenek, görenek ve adetlerin, toplumsal hayatta uygulanan ve bu uygulamalardaki vazgeçilmez eşyaları ve estetik değerlerinin öne çıktığı ürünleridir (Arioğlu ve Aydoğdu Atasoy, 2015: 112).

İnsanların ilkçağdan başlayarak günümüze değin kullanmış oldukları eşyalarda yaşanmış olan kültürün aynasıdır. Hayatın varoluşuyla birlikte insanların ihtiyaç duyduğı kullanım eşyaları da var olmuştur. İnsanlar günlük hayatta kullanmak için yapmış oldukları alet, araç ve gereçler insanların geçmiş yaşam kültürünü ortaya koymaktadır. İlk başlarda

olmasa da zamanla estetik şekiller vermeye özen gösterilerek bu eşyalar daha konforlu kullanım eşyalarına dönüştürmüştür. Böylece kültür ve sanat bir bütün oluşturmuş, insan hayatındaki gereksinimler artıp gelişerek insanların geçmişine yani kültürüne ışık tutar hale gelmiştir. Kültür ve sanat birbirinden yararlanmaktadır. Sanat, kendi doğasından, değerlerinden, kültüründen ve köklerinden ayrı değildir (Çetin, 2021: 13). *Halk bilgisi ürünlerinin toplumsallık özelliği; bu ürünlerin işlev, içerik ve estetik bakımdan bir toplumla birleşmesi; başka bir ifadeyle, bir halk bilgisi ürününün işlev bakımından toplumun ihtiyacını karşılaması, içerik bakımından toplumun diğer değerleriyle uyumu ve estetik bakımından toplumun sanat ve estetik anlayışını yansıtması demektir* (Ekici, 2004: 17).

Halkbilimi çalışma sahasında geleneksel bilgi genellikle halk bilgisi ile değerlendirilmektedir. Halkbilimi kadro çalışmasında, halk öğretisi (lokman hekimlik, halk baytarlığı, halk takvimi, halk hukuku, halk meteorolojisi) bölümünden ayrı “yerleşim-yerleşim çeşitleri (daimi – göçebe yerleşim), barınak – ev (ev eşyası, tip, yapım tekniği), araçlar – ısınma – aydınlanma – taşıtlar – taşıma yöntemleri, ekonomi çeşitleri, tarım – rençberlik, hayvancılık, avcılık, arıcılık, halk ekonomisi (üretim – tüketim – satış), beslenme – kiler – mutfak, tartma biçimleri, hesaplama ve ölçme birimleri, zaman – uzaklık yakınlık olguları, halk sanatları ve meslekleri” gibi mecralar da geleneksel öğretisi ile yakından ilişkilidir (Örnek, 2000: 17-18).

İnsanoğlunun birbirleriyle ve doğayla iletişiminin sonucunda oluşan geleneksel bilgi belleği geleceğe aktarılıp zenginleştirilmesi bilginin yaşatılmasının devamı demektir (Özdemir, 2018: 7).

Türklerin varoluşlarından beri süregelen halk kültürünün önemi, amacı ve inançlarıyla da geçmiş tarihimizi yansıtan kaynaklarla da desteklemek mümkündür. Türkler köklerini genel olarak Kurt gibi güçlü hayvanlara bağdaştırmışlardır. Kuşkusuz ki en başlarda demircilik Türkler için kutsal bir iş uğraşı olmuştur. Örneğin Göktürk devletinin kurucusu Bumin ve İstemi Kağan’ların kendi boylarının sanatları demirciliktir. Türkler demire, genel anlamda kök-Temur, kısaca “gök demir” demişlerdir. Türklerde görülen demir kutsallığının yanında kılıç ile de yemin edilirdi (Ögel, 2003: 66-67).

Geçmiş ile gelecek arasında kültürel bir köprü oluşturan eşya veya ürünler toplumların geçmişten geleceğe taşıdığı kültürel ve tarihi değerleri toplumlara ait özelliklerini taşımaktadır (Çetin, 2021: 1). Bu işlev kültürün gelenek olarak topluma yerleşmesi ile gerçekleşebilmektedir. Ülkemizde yerleşik kültürel özelliklerin zengin olduğu

illerden biri de Kırşehir'dir.

Kırşehir, İç Anadolu Bölgesin sınırlarında bulunan bir şehirdir. Ankara, Kırıkkale, Yozgat, Nevşehir ve Aksaray'ın ortasında bulunmaktadır ve yüzölçümü genişlik açısından Türkiye'deki şehirler içerisinde 53. sıradadır (Aslıyüce, 2009: 51-77). *Kırşehir, Kızılırmak'a ulaşan güney-kuzey doğrultusunda Kılıçözü suyu vadisi boyunca denizden yaklaşık 990 m yükseklikte yer alır. Selçuklular döneminden itibaren bilinen adı Kırşehir'dir. Türkçe olan bu isim şehre kurulduğu yer ve çevrenin tabii özelliğinden dolayı verilmiştir. Bu dönemde aynı zamanda Gülşehri adıyla da anılmıştır* (Şahin, 2011: 31).

Kırşehir'in 4500 asırlık bir tarihi geçmişe sahip olduğu ihtimal dâhilindedir. Eti'ler zamanında bir ilçe olarak kurulan Kırşehir'de Tunç Çağı'na dair izler bulunmuştur. Resmî verilere dayalı olarak Anadolu'nun Türkleşmesi, yani 1071 yılına kadar dayanmaktadır. Kırşehir bölgesinde sırasıyla Kaşkarlar (M.Ö. 1780-1300), Frigler (M.Ö.1555- 600), Persler (M.Ö. 546-332), Kapadokya Krallığı: M.Ö. 333- M.S. 18), Bizanslılar (M.S.395- 1070) egemenlik sürmüşlerdir (Aslıyüce, 2009: 51-77).

“Kırşehir denilen coğrafi saha üzerinde yaşayan, mukadderatı ana tarihin akışı içinde hal ve hamur olan halk ve bu halkın yıllardan beri bağrında yuvarlandığı, kanı beyniyle yoğurduğu toprak, konuştuğu dil katkısız Türk ve Türkçedir. Üç evli en ücra bir köy, başı dumanlı bir dağ, sessizlikler, içinde uyuyan bir dere, enginliklere uzanan bir ova, ıssız bir yamaç, kuytu bir dönemeci, boşluklara ninnileri fısıldayan bir çay...Türkün ezeli varlığından bin bir hatıra saklar” (Tarım, 1938: 13). Bu yönüyle bakıldığında Kırşehir'in yerleşik Türk kültürel özellikleri içerisinde barındırdığını söylemek mümkündür.

Kırşehir, Ahilik teşkilatının merkezi olmakla birlikte aynı zamanda, Osmanlı Devleti'nin kurulmasında ve gelişmesinde önemli bir role sahip bir ilimizdir. Burada yetişen önemli tasavvuf liderlerinden Hacı Bektaş-ı Velî'nin, Osmanlı Devleti'nde Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasında tesiri büyük olmuştur. Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme dönemine girmesine müteakip bu ilde olaylar yaşanmaya başlamıştır. Bu durumdan faydalanan eşkıyalar halkın zor durumda bırakmışsa da Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânı ile birlikte durum değişmiş, Kırşehir artık il olmuştur. Fakat 20 Temmuz 1954'te siyasi kargaşalardan dolayı o dönemin hükümeti tarafından, aynı zamanlarda il yapılan Nevşehir'e ilçe olarak bağlanmıştır (URL: 1). 1 Temmuz 1957'de çıkarılan yeni bir yasa ile tekrar il olan Kırşehir, Cumhuriyet döneminde doğu ile batının geçiş noktasında yer almaktadır (URL: 2). En eski çağlardan beri önemli kültürlerin yaşandığı Kırşehir çok önemli bir coğrafi

konumda olduğundan dolayı kültür şehri olmuştur (Hantal, 2015: 11). Kırşehir'in bu özellikleri ilçelerinde de görülmektedir.

Kırşehir'in ilçesi olan Mucur, Orta Anadolu Bölgesinde Kırşehir'e 17 km uzaklıkta, Acı Su vadisinin yamaçlarına kurulmuştur. 1.068 km² yüzölçümüne sahip olan Mucur, kuzeyinde Boztepe ilçesi, kuzeydoğu ve güneyinde Nevşehir ili, batısı ise merkez ilçeyle çevrilidir (Aslıyüce, 2009: 325).

Kırşehir ili Mucur ilçesinin kültürel kimliği, halkbilimi disiplini ile doğrudan ilişkili bir konudur. Mucur, İç Anadolu bölgesindeki şehirlerde arpa, buğday fiğ gibi tarımsal ürünlerin ölçülmesine yarayan şinik, çerik, yarım gibi isimlerle birlikte "mucur" diye de adlandırılmaktadır. Bu adlandırma aynı zamanda Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe kullanılan, kullanım eşyalarıyla da eşleşmektedir. Bulunmuş olan yerleşkenin fiziki ve coğrafi özelliklerinden söz edilirken ölçü birimlerine benzetilmiştir. Bunun sebebini o yörede yaşayanlar tarafından bu adlandırmaların yapılmış olmasıdır (Erdoğan, 2005: 95-102).

Kırşehir de Mucur ilçesi halk kültüründe geleneksel eşyalar dikkat çekici durumdadır. Bunlardan biri de UNESCO sözleşmesidir. *Günden güne yok olan el sanatları geleneğini de koruma alanına girmektedir. Mesela Türkiye'de semer yapan usta kalmıyor. Herkes modern otomobiller kullanıyor, eski ustalar semer yapsa ne olacak diye düşünebiliyorsunuz; ama hayır, yarın Kurtuluş Savaşını filme çekmek isteseniz, herhalde son model otomobillerle savaşa göndermeyeceksiniz askerlerinizi, mutlaka onlara bir semer, bir kağrı, geleneksel yaşamı unutmamış ustaların becerileri gerekecektir* (Oğuz, 2008: 41).

Günlük kullanım eşyaları, ilk dönem insanların yaşam tarzları ile alakalı en fazla bilgiyi veren detaylardır. Kolay temin edilebilmesi ve daha kolay şekil verilebilmesi açısından ahşap, kullanım çeşitliliği anlamında da değişik saklama ve düzenleme elemanları, mobilyalar, oyuncaklar, çeşitli araç ve gereçler vb. gibi gündelik kullanım eşyalarında en çok kullanılan gereçlerden biri haline gelmiştir. Anadolu'nun eski çağlara dayanan tarihi en önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırşehir'de farklı dallarda birçok el sanatı üretilmiştir. Kırşehir ili Mucur ilçesi, halı ve kilim dokuma ile tarihte önemli bir geçmişe sahip olan dokuma merkezlerinden biri olarak yer almaktadır. Kırsal kesim hayatının ve geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılığa bağlı olmasından ötürü dokumacılık sanatı yörede ön planda yer almıştır (Eroğlu, 2006: 25). Bu sanat dokumacılık ile sınırlı kalmayarak

türkülere de konu olmuştur:

Bahçeye serdim kilim

Gel otur benim gülüm

Ne dedim de darıldın?

Gurusun ağzım dilim (Anonim, 1998: 92).

Bu araştırmanın konusunu Kırşehir ili Mucur ilçesi Halk kültüründe kullanılan, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesine Koleksiyoner, Muzaffer Yıldırım tarafından bağışı yapılan geleneksel kullanım eşyaları oluşturmaktadır. Kaynak taraması sırasında Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe geleneksel eşyaları içeren özel bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışmanın problemleri;

- Kırşehir İli Mucur ilçesi halk kültürü yansıtan geleneksel eşyaların bilinmeyenleri nelerdir?
- Kırşehir İli Mucur ilçesi halk kültüründe geleneksel eşyaların önemi ve değeri nedir?
- Kırşehir İli Mucur İlçesi halk kültüründeki geleneksel eşyaların günümüzdeki durumu nedir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı; Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründeki yer alan geleneksel eşyaları tespit etmek, bu eşyaların yöresel adlandırmalarını belirlemek, kullanım alanlarını saptamak, geleneksel eşyalarının kullanım alanlarını, geçmişte kalan izlerini, bilinen hikâyelerini derlemektir. Bu amaç doğrultusunda geleneksel kullanım eşyalarının günışığına çıkarılması hedeflenmiştir.

Geleneksel kültüre bağlı olarak Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe yer alan geleneksel eşyalar çalışmasının bir diğer amacı da daha önce çalışma konusu olmadığı içindir. Yapılan sınıflandırma kapsamında fotoğrafla belgelemek amaçlanmaktadır. Bu konu, geleneksel eşyalar kültürünün korunabilir olması için Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe yer alan geleneksel eşyaları kayıt altına alınması gerekliliğini açısından önemlidir. Türk kültürünü ortaya koymak ve Türk dünyasıyla bağları için mukayeseli

Çalışma yapacak olanlara kaynak oluşturacaktır.

Bu araştırma, özel bir derlemde bulunan ve Mucur yöresine ait olduğu bilinen geleneksel kullanım eşyalarının, gün ışığına çıkartılması ve bir katalog btnlğinde kayda geçirilmesi, belgelenmesi açısından önemlidir. Kırşehir ili Mucur ilçesindeki geleneksel kullanım eşyalarının halk belleğinden silinmesinin engellenmesi, halk belleğinde kalması ve halk bilimine katkıda bulunulması, geleneksel eşyaların yok olup gitmesini engelleyerek, korunmasını sağlayacağı içinde önemlidir. Geleneksel kültürde varoluşunun yanında koruma altına alınmasını ve halkın söyleyiş tarzıyla alan yazına geçmesi de sağlanabilecektir.



BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. KAYNAK ARAŞTIRMASI KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yapılması planlanmakta olan bu çalışmanın sınırı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesine bağış yoluyla gelen koleksiyon emekli öğretmen Muzaffer Yıldırım tarafından 1993-2018 yılları arasında derlenen koleksiyonu ile sınırlıdır.

Kaynak Özetleri:

Anonim (1998), KIRŞEHİR 1923-1998 75.Yıl adlı eserinde Kırşehir'in genel tarihinden başlayarak coğrafya ve turizmine yer verilmiştir. Yazar İlin idari yapılanmasıyla birlikte nüfusu ve tarım, ticaret, sanayisi hakkında bilgilere değinmektedir. Eğitim, sağlık, spor alanlarında gelişim ve yaşanan süreçlerden bahsetmektedir.

Altınok (2003), Öyküleriyle KIRŞEHİR Türküleri, Destanları, Ağıtları adlı eserinde Kırşehir'in tarihi, coğrafyası ve kültürüne yer vermiştir. Kırşehir'lilerin sosyal hayatında gerçekleşen ve dilden dile dolaşan öyküleri, türküleri, destanları ve ağıtları'nı baz alarak örnekler sunmuştur.

Aslıyüce (2009), kitabını sekiz bölümden oluşturmuştur. Bu eserde yazar, çevresini tanıma hevesiyle Kırşehir'e olan yolculuğuyla ilgili bilgilere yer vermektedir. Aslıyüce, Kırşehir'in tarihi ve manevi açıdan kültür değerlerinden bahsetmektedir. Aşıkpaşa, Ahi Evran, Şeyh Edebalı, Cacabey vb. gibi iz bırakanların yanı sıra Kırşehir'de gezisi esnasında yaşamışlıklara ve Kırşehir'in kültürel değerlerine yer vermektedir.

Cihan (1990), eserinde, Kırşehir'in jeolojik yapısı ve yüzey şekilleri, yaşanan iklim, bitki örtüsünü açıklayan yazar Kırşehir'i tarih öncesi ve sonrası olarak tarihine değinmektedir. Milli mücadele ve Atatürk'ün Kırşehir merkez ve ilçelerine ziyaretine yer vermiştir. Yazar Kırşehir büyükleri, Kırşehir kültürü, gelenek ve göreneklerinin yanı sıra mahalli atasözü ve deyimlerine örnekler vermiştir. Kırşehir kültür ve sanatsal içerikleri olan yerleri sıralamaktadır.

Günşen (2000), Kırşehir ve yöresi Ağızları adlı eserinde, çeşitli sözcüklerin halk dilinde telaffuzunun yazımı, söyleniş şekli ve anlamlarını derlemiştir.

Hantal (2015), İlimiz Kırşehir adlı eserinde, Kırşehir'in geçmiş yüzyıllardaki tarihinden başlayarak Kırşehir e bağlı olunan ilçelere yer vermiştir. Kırşehir'de kullanılan ağız, atasözü ve deyimlerini tanıtan yazar, Kırşehir'de yetişen evliya, ozan, aşık, şairlere yer

vererek çalışmalarından örnekler vermiştir. Yazar Kırşehir ile alakalı hikaye, efsane ağıt ve gülümseten olaylarla birlikte yöreye özel olan yemeklerden de bahsetmektedir.

Etikan ve ark. (2020), Kırşehir el sanatları adlı eserlerinde, Kırşehir’de yapılmış ve yapımına devam edilen el sanatlarına dair bilgilere yer vermişlerdir. Bunlar sırasıyla dokumacılık, oniks taş işlemeciliği, yorgancılık ve diğer el sanatlarını içermektedir. Yazarlar el sanatlarına dair kullanılan araç ve gereçler, kullanılan teknikler, kullanılan renk, desen, motif özelliklerinin yanında günümüzdeki durumunun değerlendirmesini yapmışlardır. Ayrıca eserlerinde Kırşehir’de uygulanmış veya uygulanmakta olan el sanatlarının katalog çalışmasını oluşturmuşlardır.

Seyfeli (2008), Kırşehir manileri ve mani söyleme geleneği adlı kitabında, Mani’nin anlamı, tarihsel süreci, türleri, Şekil özellikleri, mani söyleme geleneği ve mani konularına değinmiştir. Kırşehir manilerini örnekleyen yazar, maninin dışında kalan edebi türlere etkisine de eserinde yer vermiştir.

Şahin (2011), eserinde, Kırşehir Tarihi ve meselelerinden bahseden yazar Kırşehir’in din, sosyal kurumlar ve işlevlerine değinerek halkın yerleşim ve göç etme nedenleri, sonuçlarına yer vermektedir.

Oğuz (2008), Çağdaş Kentin Kültürü ve Somut Olmayan Kültürel Miras adlı kitabında, Çağdaş kent yaşantısı anadili, eski kültürü nasıl unutturduğuna dair açıklamalarda bulunmaktadır. Yazar modernleşmenin simgesi olan apartmanlaşmayı örneklemiştir. Sözel kültürün değişimini ve somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinin ayrıntılarına değinmektedir.

Örnek (2000), eserinde halk biliminin alanı, amacı, konusu, geçmişi ve bugünkü durum değerlendirmesi yapmıştır. Buna yönelik önerilerine yer vermektedir. Ayrıca kullanmış olduğu yazılı ve görsel kaynaklardan halk bilimini destekleyici araç ve yayınları çalışmasına dahil etmiştir.

Ögel (1991), yazar sekiz ciltten oluşturduğu eserinde, Türk halk kültüründe yer almakta olan öğelerden ziraat, hayvancılık, yollar ve ulaştırma, giyecek ve süsleme, ev, yemek ve beslenme kültürünün yanında Türklere köy ve şehir hayat kültürünü irdelemiştir.

Tarım (1938), kitabında Kırşehir’in coğrafyası iklimi, halk ve idaresi, nüfusuna değinmiştir. Ayrıca geçmiş zaman tarihi anıtları bulunan höyükleri, türbe ve Kırşehir’de yaşamış olan evliya ve aşıkların hayatları hakkında bilgilere değinip örnekler vererek tercüme ve açıklamalarda bulunmaktadır.

Kurt (2019), Yunus Emre Konulu Romanlarda Türk Halk Kültürü Unsurları adlı tezini, Dört bölüme ayırmıştır. Tezin birinci bölümünde Türk kültür dünyasında derin izler bırakan Yunus Emre'nin yaşantısından ve edebî kişiliğinden söz edilmiştir. İkinci bölümde ise Yunus Emre'yi konu edinen romanlara ve yazarlarına değinilmiştir. Üçüncü bölümde edinilen deneyimin nesilden nesile aktarımıyla sürekliliği sağlanan halkbilgisi sınırlarına girecek öğelere, romanlardan hareketle yer vermektedir.

Öztürk Merdin (2019), Geleneksel kültürde yaşlı ve yaşlılık: Kırşehir örnekleme adlı doktora tezinde kültür kavramı geçiş dönemlerinin son evresi olan yaşlılık dönemi ile bağdaştırılmaktadır. Kültürün yaşlılıkla örtüşen, farklılaşan tarafları ve halk kültürünün dönüşümlerinden bahseden yazar yaşlılık kültürünü disiplinler arası karşılaştırma yaparak ele almaktadır. Kitapta Eski Türk kaynaklarından başlanarak günümüze kadar olan süreçte yaşlı ve yaşlılık ile ilgili veriler kayıt altına alınarak literatüre kazandırılmıştır. Kırşehirde yer alan 300 adet 65 yaş üstü kişilerle karşılıklı mülakat yöntemiyle yapılan görüşmelerde yaşlı kimliğini ortaya çıkarmıştır. Kırşehir kültüründeki ihtiyarların zihinlerinde yer edinen geçmişe dair mani, şiir, deyim, atasözü vb. gibi bilgilerden bahsetmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı yoluyla gelen Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründeki geleneksel eşyalar incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, yerinde gözlem ve alan araştırması yürütülmüş, alan yazın taraması yapılmıştır. Tekniğin uygulanmasında araştırma konusu olan kullanım eşyaları fotoğraf ve ses kaydıyla belgelendirilmiştir. Kırşehir ili Mucur ilçesi Halk Kültüründe geleneksel eşyaların sınıflandırması yapılarak kaynak şahısla karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Saptanan bilgiler ışığında, görüşmelerden bazıları yazılı bazıları ise sesli ve görüntülü olarak kayıt altına alınmıştır. Bu geleneksel eşyaları kapsayan fotoğrafla belgeleme yöntemi ile konunun alan yazın araştırması ve kaynak oluşturacak kişilerle karşılıklı görüşme yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ / ÇALIŞMA GURUBU

Geleneksel kültür, geçmiş zamanda sosyal yaşamı destekleyen, geçmişin günümüze yansıtan aynasıdır. Geçmiş kültüre sahip çıkılması kültürün geleceğe aktarılmasıdır. Çalışmada araştırmanın evreni Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültürü, örnekleme ise mucur ilçesinde kullanılan geleneksel eşyaların bir arada bulunduğu Muzaffer Yıldırım derlemi olarak belirlenmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak yazılı, basılı ve görsel literatürler, fotoğraf çekimi yanında derlemci ile yüz yüze görüşme sağlanarak alınan bilgilerden oluşturulmuştur. Veri toplama süreci ve edinilen verilerin analizi çalışmanın en önemli ve zaman alıcı bölümü oluşturmuştur. Araştırma için gerekli olan yazılı ve basılı alan yazın taramasına başvurulmuştur. Tez'in amacına ulaşabilmesi için verilerin analizi sürece dahil edilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmada edinilen bilgi ve alan yazın çalışması amaçlanan doğrultuda analiz edilmiştir. Fotoğraf ve ses kaydı ile araçlar hakkında edinilen bilgiler gerekli bölümlere yerleştirilmiştir. Fotoğrafla belgelenen araçlar kataloğu oluşturulmuştur. Analizi yapılan

araçların özellikleri değerlendirilip amaca uygun olup olmadığı tespiti yapılmıştır.



BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde Kırşehir ili Mucur yöresi halk kültüründeki kullanılan geleneksel eşyalara yer verilmiştir. Geleneksel kültürde yer alan bu eşyaların tanımı, özellikleri, kullanım alanları, yöresel isimleri var olan hikâye, türkü, mani ve özdeyişlerin araştırması yapılmıştır.

Araştırmada Mucur yöresine ait halk kültüründeki geleneksel kullanım eşyaları şu şekilde sınıflandırılarak incelenmiştir.

- Aydınlatmada kullanılan eşyalar,
- Dokumacılıkta kullanılan eşyalar,
- Ev kullanım eşyaları,
- Hayvancılıkta kullanılan eşyalar,
- Tarımda kullanılan eşyalar,
- Tartı ve ölçüde kullanılan eşyalar,
- İletişimde kullanılan eşyalar,
- Mutfakta kullanılan eşyalar,
- Marangozlukta kullanılan eşyalar,
- Ulaşımında kullanılan eşyalar,
- Diğer kullanım eşyaları.

Araştırmaya konu olan derlem içerisinde bulunan berber takımı, berber pamukluğu, falaka, gramofon gibi araçlar Mucur'a özgü geleneksel eşyalar olmadığından dolayı araştırmaya dahil edilmemiştir.

4.1. AYDINLATMADA KULLANILAN EŞYALAR

Anadolu'da yaşayan İlk insanlar, bugüne kadar değişik biçim, yapı ve özellikte olan türlü araçlarla aydınlanmışlardır. Bu araçlarını tümüne birden "Aydınlatma araçları" denmektedir.

Geceleri sadece ay ışığından yararlanan ilk insanlar daha sonra ateşin bulunmasıyla birlikte, kuru çam ağaçlarının dal ve gövdesinden kestikleri küçük çam odunu parçalarını (çıra) yakarak, ışığından yararlanmışlardır. Meskenlerini, mekânlarını, akşamlarını ve yollarını çıra yakarak aydınlatmışlardır. Her aile, kış gelmeden ormanlardan çam kesip çiralarını stok yapar, kış boyunca yakarak hem ısıyı sağlar hem de aydınlanırlarmış. Evin

oturma odası köşesine yapılan ocakta odun, tezek, çalı-çırpı ve geven yakılarak hem ısınmışlar hem de çıkardığı alev ışığı ile aydınlanmışlardır. Ev içi ocağı bacalı olup, dumanı bu bacadan atılır. Bu aydınlatma ocağına “Mamılı ocağı” denilmektedir. Daha sonraki zamanlarda “Melemir, Susam, Zeyrek” gibi bitkilerden elde ettikleri yağı özel araç içinde yakarak çıkardığı ışıkla aydınlanmaya başlamışlardır. İçinde bezir yakılan, topraktan yapılmış aydınlatma aracına da “Bezir çırası” demişlerdir. Petrolden, gaz yağı elde edilmişinden itibaren insanoğlu yeni aydınlatma araçları yaparak, aydınlanmada devrim niteliğinde gelişmeler sağlamışlardır. Gaz yağı yakan ilk aydınlatma araca, tenekeden yapılan “Gaz yağı çırası”dır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.1.1. Bezir Çırası

Çıra, çam vb. reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü. Bu bölümden küçük küçük kesilerek hazırlanmış, tutuşturma ve aydınlatma işlerinde kullanılan parça(Anonim,2011:537). Şekil 4.1’de görülen bezir çırası hammaddesi toprak olup, aydınlatma aracı olarak kullanılmıştır. Yapı olarak sade olmasının yanında, fitil olarak kullanılan pamuk fitil, bezir yağının yardımıyla ateşle birlikte aydınlanma sağlamaktadır.



Şekil 4.1.Bezir çırası,(Kasım Canatan, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi,2023).

Elektriğin, lüksün, gaz lambasının olmadığı zamanlarda, evlerde kullanılan aydınlatma aracıdır. Toprak yapısı olan bezir çırası, bir el büyüklüğünde olup, bezir konulan çukur bir haznesi, bezir yağın çekken iplik bir fitil ve karıştırma çöpünden ibarettir. Avanos çömlekçileri yapar satarlarmış. Şimdilerde buna rağbet olmadığından ne yapan var ne de kullanan. Mevcut Bezir Çırası 100 yıllıktır. İçine bezir konup, fitili ateşlenmediğinden isi ve pası yok, temiz kalabilmiştir (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.1.2. Deniz Feneri

Deniz feneri; kıyıların tehlikeli yerlerinde, bazı kaya ve adacıkların üzerinde geceleri deniz taşıtlarına yol gösteren, tepesinde güçlü bir ışık kaynağı olan araçtır (Anonim, 2010: 628). Fener, saydam bir maddeden yapılmış veya böyle bir madde ile donatılmış, içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracıdır (URL: 3). Günümüzde baktığımızda kullanım özelliğini kaybetmiş kültürel geçmişi korumak adına tarihi deniz fenerlerinin diğer fenerlerden farklı gerekçesi bulunmaktadır (Yarkın, 2021:293).

Deniz feneri, gaz lambası özelliklerine de sahiptir. Gaz deposu, kafes ve fitil, ortak yapılarıdır (Şekil 4.2). Boyutları bakıldığında uzunluğu 29 cm, gövde çapı 15 cm, dip çapı 12,3 cm'dir. Silindir şeklinde olup cam haznesi cam üfleme sanatı, metal bölümü metal işleyen el sanatları kapsamında kombine edilmiş aydınlatma aracıdır. Tepesinde bulunan ve metalden olan halka şeklindeki metal, aracı elde tutabilmek ve asmak için tasarlanmıştır.



Şekil 4.2. Fener, (Durmuş Kuşçu, Aydoğmuş Köyü-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Adı üstünde denizcilerin, balıkçıların kullandığı bir aydınlanma aracıdır. Aynı araç Mucurda kullanımı ev dışında, gece yolculuğunda, ahır ve ağılarda da aydınlanma aracı olarak kullanılmıştır. Özelliği de, rüzgâra karşı alevi koruyan, alevin sönmesini engelleyen bir yapıda olmasıdır. Gövde ve iskeleti metal (sac ya da teneke) ışık saçan bölümü de cam yapıdır. Gaz lambası özelliklerine de sahiptir. Fener bugün bile, geceleyin dış alanları aydınlatmada kullanılmaktadır. Tarlada, sebze ve meyve bahçelerinde, hayvan ahır ve ağıllarında kullanılmakta olan aydınlanma aracıdır. Aynı zamanda ulusal bayram gecelerinde düzenlenen kutlamalarda “Fener alaylarında” kullanılmaktadır. Deniz feneri 80 yıllıktır. Bu aracın Mucur’da üretimi yapılmamaktadır, dış ülke ve başka şehirlerden getirilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini elektrikli araçlara terk etmek

üzeredir.

4.1.3. Gaz Lambası

İçine konan gaz yağın bir fitil yardımıyla yakan, şişeli, türlü biçimlerde lamba, gaz (URL4). Petrolün işlenmesinden sonra ortaya çıkan diğer petrol türevleri yapay aydınlatma alanında kullanılmıştır. Gaz yağı (kerosen) da elde edilmiştir. Buna müteakip gaz lambaları kullanılmaya başlamıştır. Aydınlatma alanında gaz lambaları 19.yüzyılın ikinci yarısında devrim niteliğindedir. Fakat petrolün rafine edilmesi sonucunda diğer türevlerin yanında gaz yağının (kerosen) da elde edilmesinden sonra; yapay aydınlatma alanında zeytinyağı vb. gibi yağlarla çalışan kandillerin yanında gaz lambaları da kullanılmaya başlamıştır. Bu lambaların ortaya çıkışı, yapay aydınlatma alanında devrim niteliğinde gelişmelerin yaşandığı 19. yüzyılın ikinci yarısına rastlar (Uysal,2017:166).



Şekil 4.3. Gaz lambası, (Töre Güner, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Cam ve metal işleme sanatlarının birleştirilmesi ile iki sanatın kombinasyonu nesneyi ortaya çıkarmıştır. Şekil, 4.3’de görülen gaz lambası 5 parçadan oluşmaktadır. 1. Gaz deposu olan cam bölümü, 2. Şişe denilen cam bölümü, 3. Kafes, 4. Fitol (bu parça pamuktur), 5. Ayna ve askılıktır (bu parça metaldir). Fitol gaz ile ateşi dengeleyen en önemli nesne olup fitilin depo bölümünden çıkışını sağlayacak aşağı yukarı hareket mekanizması olan yarım cm’lik bir kolda mevcuttur. Boyutlarına bakıldığında ayna bölümünün çapı 13 cm, askılık boyu 15 cm, lamba çapı 21 cm, gaz deposunun boyu 4,5 cm, dip çapı 11 cm’dir.

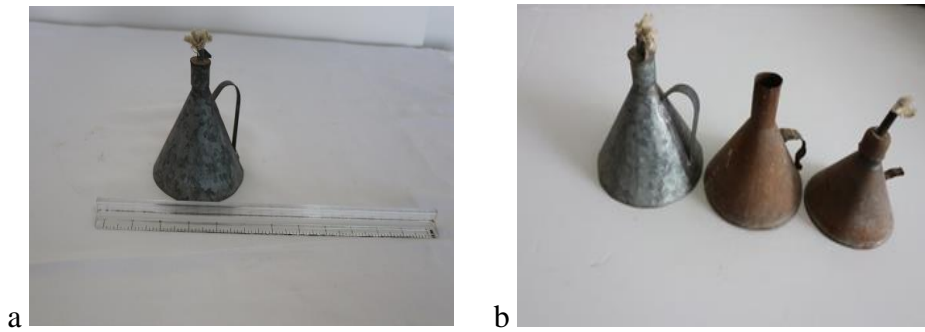
Gaz lambaları 5, 7 ve 14 numara lambalardır. Küçükten büyüğe doğru gaz deposu, kafes, fitil ve cam farklılıkları vardır. Numara büyüdükçe gaz sarfiyatı artar, verdiği ışık da artmaktadır. Cam ve Metal işleme sanatlarının ayrı ayrı işlendikten sonra birleştirilmesi ile

oluşturulan aydınlatma aracıdır. Mucurda cam işleme sanatı yapılmamaktadır. Gaz lambaları İstanbul, Paşabahçe Cam Fabrikalarında camdan yapılır. Diğer metal parça ve fitil monte edilerek kullanılır hale getirilmiştir. Gaz lambası camları (buna şişe de denir) fitilden çıkan alev ile islendiğinden ışığını net olarak vermez. Onun için de lamba şişesi sık sık temiz, kuru ve yumuşak bezle silinerek temizlenmektedir. Evlerde aydınlanma aracı olarak kullanıldığı gibi, hayvan ahır ve ağıllarında, dükkân, kıraathane ve camilerde de kullanılmıştır. Bu gün (elektriksiz köylerde) kırsal bölgelerde aydınlanma aracı olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda kimi evlerde nostaljik dekoratif obje olarak kullanılmaktadır. 80 yıllıktır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Yerini elektrik lambaları, ışıldak ve led aydınlatma araçlarına bırakmıştır.

4.1.4. Gaz İdare Çırası

Halk ağzında Lamba, olarak bilinmektedir (URL: 5). Eski Türk kaynaklarına çıra ve ocağın yanması veya yakılması ile birçok anlayış hakimdir. “Hak yanduran çırağün yana turnan” sözü ise Dede Korkut kitabındaki ayrıntılı bir düşüncenin ifadesidir (akt. Ögel, 1991: 323). İnsanın varoluşundan bu zamana değin başta kendini sonra evini ve hayvanlarını karanlıktan gelebilecek tehlikelerden korunmayı hedeflemiştir. İlk zamanlarda çıra ile başlayan sonrasında meşale ve yanıcı yağ ve gazları kullanmışlardır (Haytoğlu, 2018:897).

Şekil 4.4a’da görülen gaz idare çırası metal işleme sanatları içerisinde yapılmış olup uzunluğu 11 cm, dip çapı 9,5 cm, ağız çapı 2 cm’dir. Şekil 4.4b’de ise farklı boyutlar da olan gaz idare çıralarıdır. Ters koni şeklinde olup sade bir nesnedir.



Şekil 4.4. Gaz idare çırası: a. Önden, b. Farklı boyutlu, (Kasım Canatan, Merkez- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Tenekeden yapılmış olan gaz idare çırası, ters koni biçiminde olup, tutulan bir kolu, içine konulan gaz yağını emerek yukarıya çıkaran, iplikten yapılmış 10 cm boyunda, kalem kalınlığında bir de fitili bulunmaktadır. Takriben 1 bardak gaz yağı kapasiteli deposu

bulunur. Daha çok hayvan barınaklarında (ahır, koyun damı) gibi kapalı alanlarda aydınlanma aracı olarak kullanılmıştır. 80 yıllıktır. Çok uzun yıllar kullanımda kalan Gaz çirasını bir zamanlar Mucur'da Tenekeci Ali Usta yapıp satışını yapsa da günümüzde Mucurda gaz çirası yapan usta bulunmamaktadır. Yerini elektrik lambalarına bırakmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.1.5. Lambalık

Eskiden yapılarda lamba koyacak veya takılacak yerdir (URL: 6).Lambalık, eski evlerde lamba koyacak veya takılacak yer olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 1452). Eski zamanlarda Türk evlerinde lambanın konduğu yerlerde mevcuttu. Orta Asya'daki Türk kültüründe "lamba veya kandilin konduğu yer" olarak tanımlanmıştır. Eski Uygur yazılarından yulalığ, başka bir deyişle lambalık denilen bir deyişe de rastlanmaktadır (aktr. Ögel, 1991: 323). Eskişehir'de korunma altında bulunan bazı evlerde süsleme elemanlarına rastlanmaktadır. Bu evlerde, oda duvarını süsleyen lambalıklar da görülmektedir (İpekoğlu, 2018: 159).



Şekil 4.5. Lambalık: a.Yatay, b.Dikey, (Ahmet Öksüz, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Ahşap oyma sanatları çerçevesinde yapılan Şekil 4.5'teki lambalık iki ahşabın birleştirilmesi sonucu oturur vaziyette insan figürü olarak biçimlendirilmiştir. Boyutları şu şekildedir; çapı 53 cm, eni 16 cm'dir. Duvara asmak için üst bölümünde bir göz yapıp oradan geçen tel veya ip yardımıyla duvara monte edilmektedir.

Anadolu da genellikle en basit hali ahşaptan yapılmıştır. Eskiden bir çivi yardımıyla bir oda duvarına asılan gaz lambasının yerleştirildiği araçtır. Maddi durumu iyi olanlar ahşaptan lambalık yapmışlardır. Gaz lambasında biten gazı koymak veya islenen cam lambayı temizledikten sonra tekrar lambalığa yerleştirilmiştir. Duvardan 1,5-2 m yukarda

olması gerekmektedir. Aydınlatma alanının geniş olmasını sağlamak içindir. Lamba kullanılan odalarda, mutfakta, sofa ve holde birer tane olup, duvara bir çivi ile tutturulmuştur. Tabla denilen bölüme lamba konulmuştur. Bazı lambalıklar çok sade yapılmakla birlikte desenli olanları da kullanılmıştır. Bazı lambalıklar da ise el sanatları yardımı ile süslemeler ve boyama yapanlar olmuştur. 70 yıllıktır. Günümüzde Mucur evlerinde dekoratif obje olarak kullanılanlar olsa da lambalıklara nadiren rastlanmakta olup artık yapılmamaktadır (M. Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde lambalıktan esinlenerek yapılan dekoratif rafları örnek gösterebiliriz

4.1.6. Toprak İdare Çırası

Türklerin en eski lambası denilince akla ilk gelen yula kelimesidir. Neden denilirse çünkü XI. yüzyılda bile lamba için Türk kaynaklarında söylenen söz yula kelimesidir. Bir iki Uygur yazılarında ise “Yaruk-yula” şu demek ki “çok ışıklı çıra veya lamba” gibi sözlere de rastlanmaktadır. Doğal olarak bu sözler Buda inancının göstergesi olmuştur. Olayı kavrayabilmek için deyişin kök ve anlamına inmek gerekmektedir. Eski Türkçe’ye bakacak olursak yoldramak, yoldırmak, ”parlamak” anlamına gelmektedir (Ögel, 1991: 315).



Şekil 4.6. Toprak idare çırası, (Ali Deliaayan Merkez-Mucur; Seyitgazioglu Arşivi, 2023).

Şekil 4.6’da görülen toprak idare çırası hammaddesi çamur olan çömlekçilik el sanatları içerisinde yer almaktadır. Ölçülerine bakıldığında, uzunluğu 10 cm, çapı 4 cm, dip çapının 5 cm olduğu görülmektedir. Nesne tek parça olup oldukça sade bir yapıdadır. Dip bölümünden başlayarak bombeleşip sonrasında daralan bir yapıya sahiptir. Geniş bölümü yanıcı madde deposu olarak kullanılmaktadır. Dar bölümü fitilin çıkışını ve girişini sağlamakta olup yanıcı maddenin dökülmesine engel olmak için tasarlanmıştır. Çam çıradan sonra aydınlanma aracı olarak ilk kullanılan toprak idare çırası olmuştur. Yüzyıllar boyunca Anadolu köylerinde bu araç aydınlanma aracı olarak kullanılmıştır. Çanak-çömlek çamurundan yapılan, el içine sığacak kadar küçük, ortalama 150-200 gram ağırlığında kâse

biçiminde bir yapıdır. İçine bezir yağı konulur, yağ içinden çıkan iplik fitilinden ateşlenir, çok is çıkaran ve ağır bir koku yaymaktadır. Çıra çanağında bir adet de fitil çıkarma çöpü bulunmaktadır. Fital ucu yanıp tükenince çöp ile fitilin gerisi öne çekilmektedir. Hayvan ahır ve ağullarında aydınlanma aracı olarak kullanıldığı gibi, geceleri evlerde aydınlanma aracı olarak da kullanılmıştır. Şekil 4.6'da ki toprak idare çırası 100 yıllıktır. Mucur'da eski zamanlarda hemen herkesin çamurdan bu aracı yaptıkları, ateşte pişirerek kullanılır hale getirdikleri bilinmektedir. Günümüzde Mucur'da ne bezir çırası ne de yapan ustaları bulunmamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Yerini elektrik lambaları almıştır.

4.2. EV KULLANIM EŞYALARI

4.2.1. Ahşap Oyma Dolap Kapağı

Oyma; oymak işi veya oyularak yapılan süslemelerin yapılma işi (Anonim, 2010: 1828). Dolap; genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan kapaklı mobilya (Anonim, 2010: 698). Anadolu evlerinin en güzel bezekleri duvar rafları ve gömme dolaplardır. Uygur çağlarındaki ev ve mabedlerin duvarları içi oyuntulu değişik nişler çok fazla idi. Anadolu evlerinde rastlanılan raf ve gömme dolaplar gibi. Anadolu evlerindeki eşyaların fazla olanlarını koymak için yapılan sergen veya dolaplara, yüklük denmektedir. Uygur ve Selçuklu çağlarındaki Türkler yüklemek kelimesini yüdmek, yüdürmek olarak ifade ederlerdi. Bu yüzden içine, üzerine fazla eşya konan raf, masa veya dolap vb. nesnelere de yüdlük demişlerdir (Ögel, 1991: 93-41).



Şekil 4.7. Ahşap oyma dolap kapağı, (Şahin Albayrak, Aydoğmuş Köyü-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.7'deki ahşap oyma dolap kapağının ölçüleri eni 45 cm, boyu 86 cm. olup bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Ahşap oyma sanatının uygulandığı dolap örneklerindedir. Ceviz ağacından yapılmıştır. Ceviz ağacının tercih edilmesinin nedeni ağacın yontulmaya yatkınlığıdır.

Dülgerler (Marangozlar), zengin konaklarına oyma sanatı ile dolap kapakları, yüklük kapıları, şerbetlik dolapları ve motiflerle süsledikleri terekler, raflar, komidin, masa ve sehpa yapmışlardır. Ahşap oymacılığı oldukça beceri, sabır ve sanat yeteneği isteyen ince işlerdendir. Ahşabın ölçüsüne, desen çeşidine ve oyma zorluğuna göre işçilik ödendiğinden, herkes evine ahşap oyma işleri olan eşyalar alamazlardı. Bugün küçük yerleşim alanlarından biri olan mucurda ahşap oyma sanatı yapılmamaktadır. Ev içi ahşap mobilya vb. eşyaların yerini fabrikasyon imalatına bırakmıştır.50 seneliktir. Mucur'da bu işi yapan birkaç marangoz (Dülger) var olmasına rağmen onlar da talep olmayınca sanatı icra edememektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde ahşap dolapların yerini mdf, sunta vb. gibi malzemeler almıştır.

4.2.2. Çuvaldız

Çuval vb. dokumalar dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğri, büyük iğne (Anonim, 2010: 571).Çuvaldız metal işleme sanatlarından olmasının yanında birçok el sanatının yapımında yardımcı eleman olarak kullanılmaktadır. Yorgancılık, dokuma ve ebat olarak kalınlığı olan yatak yapımında kullanılmaktadır.



Şekil 4.8. Çuvaldız, (Mustafa Köksal, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Ölçülerine baktığımız şekil 4.8.'de, 14 cm çapında olup uç bölümü sivridir. Tepe noktasında bulunan göz ipliğin nesneye birleştirilmesi sonucu kullanıma hazır hale gelmektedir. Günümüz de yatak (döşek) yapımında kumaş ile yünü sabitleme göreviyle kullanılmaktadır.

Çelikten yapılmış 8-10-12 cm boylarında olan, çuval, haral, torba ağzı dikmekte, halı, kilim, dokuma minder ve yastık dikişinde ve tamirinde kullanılan bir eşyadır. İhtiyaç duyulan ev, fabrika, dokuma hanelerinde halen kullanılmaktadır. 70 yıllıktır. Mucurda yapılmamaktadır. Çelik imalathanelerinde yapılır. Günümüzde yerine geçebilecek eşya yoktur (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.2.3. Çocuk Beşiği

Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir tür küçük karyola (Anonim, 2010: 317). Çocuk beşiği, dünyanın farklı bölgelerinde az ya da çok farklılıklarıyla kullanıma dahil edilmiştir. Esas amacı çocuğun uyumasını kolaylaştırıcı etkisinden dolayı yapı itibariyle birbirleriyle benzeşme göstermektedir. Çoğunlukla sallanmayı kolaylaştıran iki adet kasnak, birbirine bağlayan uzantıları ve yatak formunda tekne şeklinde olmaktadır (Koshenova, 2014:156).Şekil 4.9'da çocuk beşiğinin ölçüleri şu şekildedir eni 40 cm, çapı 90 cm, yüksekliği 67 cm'dir. Unutulmaya yüz tutmuş beşikçilik sanatı ile uğraşan marangozlar tarafından yapılmıştır.



Şekil 4.9. Çocuk Beşiği, (Süleyman Gökçen, Şatıroğlu, Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Beşik parçaları birbirine geçip sabitlenmiş durumdadır. Ceviz ağacından yapılmıştır. Beşik kelimesi birçok yerde de kullanılmıştır boş beşik filmi, Beşikdüzü ilçesi, beşik efsanesi, beşik türküsü vb. gibidir. Bunlardan bir tanesi de Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesindeki bir annenin bebeğine söylediği beşik ağıtıdır.

Ala kilime sardığım

Deveye beşik yaptığım

Yedi yılda bir bulduğum

Adını Bulduk koyduğum

Bebek beni del'eyledi

Yaktı yıktı kül eyledi

Armutlu'dan göç kaldırdık

Lokmaya ağı damzırdık

Daha boyunu sevmeden

*Körpe yavruyu aldirdik
Bebek beni del'eyledi
Bakar gözüm kör eyledi
Ak memeden sütler akar
Tüm aşiret yola bakar
Kurban olam Çiçekdağı
Yasımız obayı yakar
Bebek beni del'eyledi
Yaktı yıktı kül eyledi
Yavrumun beşiği yüce
Deveyi yürüttük gece
Bulamadık ağ bebeği
Gece gündüze dönünce
Bebek beni del'eyledi
Aşireti kül eyledi
Tabancamın ipek bağı
Baban bir aşiret beyi
Aldm yavrumu elimden
Kanlım oldun Çiçek Dağı
Bebek beni del'eyledi
Beybabayı kül eyledi
Dağda boz kurtlar uluşur
Aşiret yasta ağlaşır
Vardım baktım beşiğine
Kuzgunlar üleş bölüşür
Bebek beni del'eyledi
Yaktı yıktı kül eyledi*

Beşiğini sallamadım

Top zülüfün yağlamadım

Muraz alıp şu dünyada

Gelin başı bağlamadım

Bebek beni del'eyledi

Şu anayı kül eyledi

Bir annenin kaybettiği bebeğine 300-350 sene öncesinde söylediği ağıt (Altınok, 2003). Kırşehirli ozanlar tarafından beşik ağıtı bestelenmiştir

Yeni doğan çocuğun 1-3 yaşlarına kadar yatırıldığı yatak takımının ahşap karyolasıdır. Ahşap yapı olup, 1 metre uzunlukta, sallanmasını sağlayan 2 ayağı, yatak sepeti ve üst kısmında sallama kolu bulunmaktadır. Yoksul aileler beşik alamadıklarından, yer minderinden yapılan yer yataklarında, anne ayaklarına uyutulurdu. Beşiğe asılan, sallandıkça ses çıkaran küçük çingiraklar, renkli ponponlar bebeğin çabuk uyumasını sağlamıştır. Beşik genellikle Kastamonu ustalarınca yapılmaktadır. 80 yıllık olup Mucurda beşik yapılmamıştır. Günümüzde kullanılmamakla birlikte oyuncak ve turizm amaçlı var olmaktadır. Yerini modern çocuk yatak takımları kullanılmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.2.4. Bakır İbrik

Su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap(Anonim,2010:1138). Gövdesi dövme bakır tekniğiyle biçimlenen ev kullanım eşyasıdır. Beş parçadan oluşmaktadır bunlar gövde, boyun, kulp, kaide, kapak ve emziktir (Yeşil ve Bayraktar, 2022: 215). Şekil 4.10. da görülmekte olan ibrik ölçüleri ağız çapı 5cm, yüksekliği 33cm'dir. Bakırcılık sanatları çerçevesinde yapılmış olup abdest almak, su ısıtma amaçlı kullanılmaktadır.



Şekil 4.10. Bakır ibrik, (Ali Çağlar, Merkez- Mucur Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Bakır ustaları tarafından yapılır. Bunu yapan ustalar Erzincan, Gaziantep, Erzurum'dadır. Oralarda yapılan bakır ibrikler yıllardan beri Anadolu kentlerinde satılır. Farklı boylarda yapılan ibrikler su taşımada, soba, ocak üstünde su ısıtmada, süt pişirmede, abdest almada kullanılır. Mevcut ibrik en az 80 yaşlarında olup, bugün hâlâ kullanılmaktadır. Bakır ibrik gelin kızlara verilen çeyiz eşyalarındandır. Bakır olanı ve alüminyumdan olanı da vardır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.2.5. İspirto Ocağı

İspirtoluk (URL: 7). Şekil 4.11'de görülen ispirto ocağı metal işleme sanatları içerisinde yer almakta olup ölçüleri şu şekildedir: çapı 22 cm, eni 15 cm, dip çapı 16 cm'dir. Bakır materyalden yapılmıştır. Yüksekte ve zeminde düz durmasını sağlayan üç bacak takılmıştır. Ocağı üstünde kullanılacak nesnenin ateşten verim alması ve nesnenin de ocağa paralel şekilde durması sağlayacak ızgarası da mevcuttur. Ateş ile ispirtonun temas etmesini sağlayan ayar düğmesi de mevcuttur.



Şekil 4.11. İspirto ocağı, (A.Rıza Yıldırım, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi ,2023).

Evlerde özellikle de kahve yapmak, çocuk maması pişirmek, bir bardak sıcak su yapmak için İspirto ocağı kullanılırdı. Yakıtı ispirto olduğu için bu ad verilmiştir. Pek çok evde ispirto ocağı kullanılmıştır. İspirto konulan küçük haznesini ayakta tutan 3 adet bacağı, ispirtoyu emerek yanan iplikten fitili ve üzerine cezve konulan kafesten ibarettir. İşi bitince söndürmek için, yanan fitil üstüne kapatılan kapak bu işi görür. Tenekeden yapılan basit ispirto ocağını lehimciler, tenekeçiler yaparlardı. Bakır olanları da Gaziantep ve Erzincan'dan getirilmiş olup mucurda yapılmamaktadır. Uzun yıllar evlerde kullanılmış olan ispirto ocağı da diğer pek çok eşyalar gibi kullanımdan kalkmıştır. Nesne, 90 yıllık olup günümüzde bu işi gazocağı elektrikli küçük ocaklar ve doğalgazlı ocaklar almıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.2.6. Kapı Tokmağı

Kapıyı çalmakta kullanılan metal parça (Anonim, 2010: 1308). Kapı tokmağı denildiğin de günümüzdeki kapı zillerinin eş anlamını karşılamaktadır. Esas amacı eve dışardan gelen insanların kapı tokmağı sayesinde ev sahibine haber veren bir araç olarak tarif edilmektedir(Denктаş,2005:114).Şekil 4.12'de görülen kapı tokmağı eni 9 cm, çapı 19cm'dir. Metal işleme sanatları içerisinde yapılmıştır. Tokmak denilen bölüm hareketli bölümdür. İleri geri hareketi doğrultusunda aynı materyallerin çarptırılması sonucunda yüksek ses volümüne hakimdir. Tokmak kısmındaki zencerek motifi dikkat çekmektedir.



Şekil 4.12. Kapı tokmağı, (Sıdıka Demirci, Hamidiye Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Dış Kapılarda, kapı zili yerine kullanılan, 2 parçadan oluşan bir araçtır. Aracın kaide kısmı kapıya vidalanır, tokmak kısmı da hemen üstüne vida ile sabitlenmektedir. Eve gelen kişi, tokmak kısmını tutup, kaide kısmına sertçe birkaç kez vurarak ses çıkartır, sesi duyan hane sahibi de gelip kapıyı açmaktadır. Bakır, tunç ve demirden yapılanları var. Ahşap dış kapıların olmazsa olmazı bir araçtır. Mucurda kapı tokmakları genellikle demir dökümhanelerinde yapılıp satılmıştır. Her demiri ustası tokmak yapamamaktadır. 50 yıllık

olup günümüzde yapılırsa da demir işleme fabrikalarında fabrikasyon olup seri üretimdir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Tokmak yerini elektrikli kapı zillerine bırakmıştır.

4.2.7. Kömürlü Ütü

Genellikle giysilerin buruşukluklarını gidermek için bunların üzerinden geçirilen kızgın demir araç (Anonim, 2010: 2457). Kaşgarlı Mahmut, XI. yüzyılda Orta Asya Türklerinde “ütük” sözünü şu şekilde açıklamaktadır. “Ütü” anlamındadır. Mala şeklinde demir parçası olup üzerine baskı uygulanır (Akt. Ögel,1991:328).XVI. yüzyıla ait Anadolu metinlerinde ütüyü ütük biçiminde yorumlamışlardır. Ütü ve ütük kelimesini ortaçağlarda Ruslar da Türklerden almıştır (Akt. Ögel, 1991: 99-100). Demek ki Türk medeniyeti, alet ve sözleriyle sadece Anadolu da değil batıda yer almaktadır (Ögel, 1991: 100).



Şekil 4.13. Kömürlü ütü, a. Yandan, b Arkadan, c. Farklı ütü yandan, d Farklı ütü arkadan, (Hayrettin Yıldırım, Şatroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.13a’da görülen kömürlü ütünün ölçülerine baktığımızda uç bölümü 1 cm olup eni 8,5 cm, çapı 18 cm yüksekliği 30 cm’dir. Metal işleme sanatlarından olup zencerek motifleri ile süslenmiştir. Demir dökümden yapılmıştır. Ütüyü tutma bölümü ısıya dayanıklı erik ağacından yapılmıştır. Ütünün içerisine ateşte korlaşmış kömür konmaktadır. Aynı zamanda zencerek motifi süsleme elemanı olarak kullanılsa da motifin boşluk olan bölümü, kor halindeki kömürün oksijenle temasını sağlamak istenilmiştir.

Elektrik ütöleri yok iken, her evde olmasa da, varlıklı ailelerin ve terziler kömür ütüsü kullanmıştır. Ev ütöler pik dökümden yapılır, küçük ve hafif ütölerdir. Terzi ütöleri de döküm yapı olup, aile ütösünden hem büyük hem de ağırdır. Tutulan kulp kısımları ağaçtan olur, Her iki ütöde kok kömürü yakılarak ısıtılıp, kumaş ve bez kırışığını açmakta kullanılmıştır. Her iki ütönün de üzerine sıcak ütö konulan, metalden yapılmış ütö altlığı ile tamamlanmaktadır.80 yıllık olup günümüzde yerini daha modern elektrikli ütölere bırakmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.2.8. Maşa

Maşa, ateş veya kızgın bir şey tutmaya, korları karıştırmaya yarayan iki kollu metal araç olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010:1633). Derleme sözlüğünde şu şekilde ifade edilmektedir maşa olarak tanımlanmıştır (URL 8)

Ölçülerine baktığımızda şekil 4.14'deki sade yapıda olan maşanın boyu 40cm, çapı 1cm'dir.Şekil 4.14'de görölen ortasından tel geçirilen maşanın ölçöleri boy 42,5cm, çap 0,75cm'dir. Kor haldeki odun veya kömürü tutmak için kullanılmıştır.



Şekil 4.14.Maşa, (Hacı Veli Şahin, Dağçiftliği Köyü- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Soba, kuzine, ocak ve mangal yanında bulundurulan metal bir ateş tutma aracıdır. Metal işleyen el sanatları içerisinde üretilmiştir. Şekil 14'de göröldüğü gibi sade olan iki parçalıdır. Düz ve zilli maşa olmak üzere ikiye ayrılır. Şekil 20'de zilli maşa denilen iki parçanın arasına tel yerleştirilince ses çıkarmasından dolayı zilli maşa denilmektedir. Mucurda yapılmış olmasına rağmen şu an yapılmamaktadır. Günümüzde özellikle köy evlerinde bağ, bahçe olanlar soba yakan ve mangal yapanlar kullanmaktadır. Günümüzde maşa yapan demirci ustası kalmamıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3. HAYVANCILIKTA KULLANILAN EŞYALAR

4.3.1. Boyunduruk Halkası

Boyunduruk halkası, çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember (Anonim, 2010: 391). Öküzlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt (URL:9). Öküzleri boyunlarını sokarak kağnyaya bağlayan tahta alet (Günşen, 2000: 37).



Şekil 4.15. Boyunduruk halkası, (Yaşar Konuk, Acıöz Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Boyunduruk halkası ağaç işleme sanatları içerisinde yer almaktadır. Şekil 4.15'te yer alan boyunduruk halkasının ölçüleri şu şekildedir; çapı 40cm, kalınlığı 2cm'dir. Bir deri parçasıyla birleştirilip kalın bir iple desteklenerek açılmasına engel olunmuştur. Çoğunlukla kara ağaçtan yapılmış olsa da karaağacın bulunamadığı zamanlarda erik ağacı ana malzemesini oluşturmaktadır.

Öküz ve manda kağnılarında, kağni okunu boyunduruğu bağlayan, deri, ya da ağaç yaş iken halka şeklinde bükülerek kurutulmuş 25-30 cm çapında bir araçtır. Mucur'da kağnısı olan herkes bu halkayı kolayca yapabilmıştır. 100 yıllık olup günümüzde kağni ile birlikte bu araç da tedavülden kalkmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanılmamaktadır.

4.3.2. Nalbant Makası

Nalbant, hayvanların ayağına nal çakan kimsedir (Anonim, 2010: 1748). Nalbant makası metal işleme sanatları içerisinde yer alan nalbantların hayvanların uzamış tırnaklarını kesmek için kullandıkları araçtır.

Şekil 4.16'daki nalbant makasının ölçülerine bakıldığında, çapı 40cm, makas ağız eni 4cm'dir. Nalbant makası metal işleme sanatları içerisinde yer almaktadır. Her iki el kullanılarak işlevini yerine getirmektedir.



Şekil 4.16. Nalbant makası, (Kemal Koçar, Şatiroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Nalbantların hayvanları nallarken uzayan, deforme olmuş tırnaklarını keserek düzelttiği çelikten bir keskidir. 30-35 cm boyunda, ağız kısmı bilenerik keskinleştirilen çeğmeli bir yapısı olan tırnak makasıdır. Nalbantlar kullanır, bu aracı demirciler yapar. Nalbantlık işi bittiğinden, bu araç da kullanılmamıştır. Mucur'da Nalbant bıçağı yapan demircilerden, demirci Hızır Demirci ve oğulları ile demirci Abdullah Demirörs adlı ustalar tarafından yapılmıştır. 70 yıllık geçmişe sahiptir. Günümüzde ne demirci ustası ne de Nalbantlık yapanlar kalmadığından bu araç ta tarihe karışmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.3. Üzengi

Üzengi, eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halkadır (Anonim, 2010: 2458). Üzerine basarak arabaya binmeyi sağlayan demir (URL: 10). Üzengi daha çok at veya aynı ırktan olan katırlara binmeyi kolaylaştıran yardımcı bir ekipmandır. At veya katıra binen kişinin eyer üzerinde durağan olmasını ve hayvanı kontrol etmeyi artıran bir araçtır (Maksud; Muradaliyev,2020:288). Deri ve metal işleme sanatlarının ayrı ayrı işlenmesi sonucunda birleştirilmesi sonucu üzengi adı verilen nesne oluşturulmuştur. Deri olan nesne kemer gibi

kullanılmış olup üzenğiyle bütünleşmiştir. Metal nesnede zencerek motifi kullanılmıştır. Şekil 4.17’de görülen üzenğinin ölçüleri şu şekildedir. Çapı 12cm, eni 9cm, dip çapı 13cm’dir.

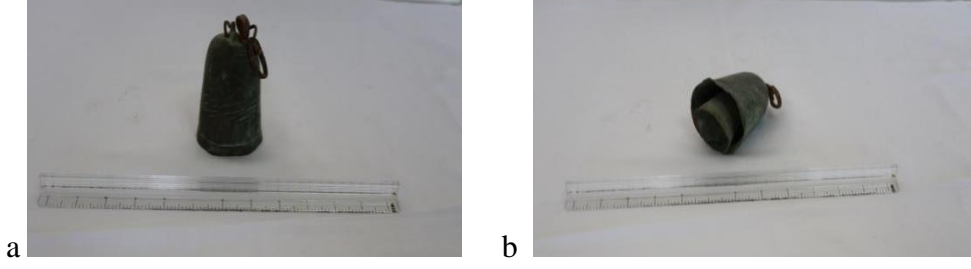


Şekil 4.17. Üzenği, (Halit Yılmaz, Şatroğlu mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

At ve eşek semer ve eyerlerinde bulunan, binicinin ayaklarına takarak, denge sağladığı araçlarından olup, kalın sac, pirinç ve bakırdan bir çift üzenğiler kullanılırdı. Kalın sacdan yapılan üzenği Osmanlı üzenğisi, pirinçten yapılan İspanyol üzenğisi, bakırdan yapılan da Fransız üzenğisi denilmektedir. Bu üç üzenği metal, işçilik, şekil ve estetik bakımından farklılık gösterir. Anadolu’da yapılan ve kullanılan üzenği Osmanlı üzenğisidir. Türk demircilerin yaptığı bir üzenğidir. Mucurda eskiden yapılmış olsa da günümüzde at, eşek vb. gibi ilkel taşıt kullanımı olmadığından dolayı yapılmamaktadır. 100 yıllık olup günümüzde genellikle at çiftlikleri ve jokey kulüplerinde daha modernleri kullanılmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.4. Koyun Çanı

Koyun, geniş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (Anonim, 2010: 1493). Çan, içinden sarkan tokmağının kenarlara vurmasıyla ses çıkaran madenden araç (Anonim, 2010: 492). Anadolu’da dongurak olarak adı geçmekte olan çan, çingiraklar koyun sürülerinin en öde yer alan kösem koçlara takılmaktadır. Derleme sözlüğüne göre dongurak, çan ve çingirak deyişleri Denizli’nin Çal çevresi, Konya, Tokat ve Bünyan çevrelerinde kullanılmaktadır (Akt. Ögel, 1900: 315).



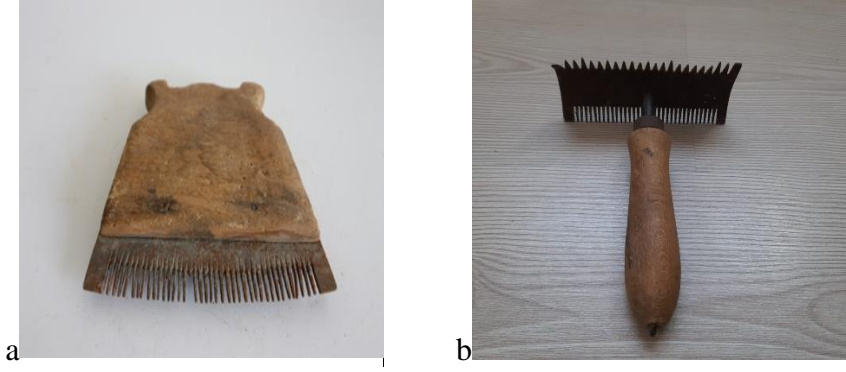
Şekil 4.18. Koyun çanı: a.Düz, b.Yan, (Kel Mıstı,Budak Mah.-Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi ,2023).

Şekil 18'deki koyun çanı, dışa doğru bombeli içi aynı materyalden ses çıkarmasını sağlamakta olan materyalle desteklenmiştir. Bir tür kolye biçiminde olup hayvana ip veya benzeri materyalle bağlanması için ortası halka şeklinde başka bir materyalle desteklenmiştir. Koyun çanı, metal işleme sanatlarında yapılmış olup ölçüleri şu şekildedir, çapı 8cm, eni 6cm, dip çapı 6,5cm'dir. Sade bir yapıdadır.

Koyun ve keçilerin boynuna asılan, hareket ettikçe ses çıkararak hayvanın bulunduğu yerini bildiren ya da sürüye kurt dalmasını önlemek için kurtları korkutup sürüden uzak kalmalarını sağlayan bir araçtır. Koyun, keçi çanı bakır, sac, ya da tunçtan yapılan bir ses aracıdır.100 yıllıktır. Değişik ses çıkaran, farklı ebatlarda olan önemli bir hayvancılık aracıdır. Sürüde koyunu, keçisi olanla, sürü sayısına göre değişik miktarlarda çan satın alarak, sağlam iplerle hayvanın boynuna asılıdır. Hayvanın hareket etmesiyle sallanan çanlar da ding – dong, çang-çung vs.. sesler çıkarmaktadır. Koyun çanlarını, bakırcılar, demirciler yapıp satmışlardır. Mucur'da çan yapan ustalar olmamıştır. Dışarılardan getirip kullanılmıştır. Günümüzde sürüsü olan her çoban koyunların boynuna asmak için çan kullanır. Yüz yıllardan beri de kullanılan bir eşyadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.5. Kaşağı

Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araçtır (Anonim, 2010: 1345). Atların sırtını temizlemekte kullanılan araçtır (URL: 11). Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araçtır (Anonim, 2010: 1345). Atların sırtını temizlemekte kullanılan araçtır (URL: 12).



Şekil 4.19. Kaşığı örnekleri, (Kel Musa Koca, Şatıroğlu Mah-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2022).

Kaşığı ahşap materyalin uç bölümüne sıkıştırılmış saç materyalin birleştirilmesidir. Ahşap oymacılığı ve metal işleme sanatları çerçevesinde yapılmıştır. Ahşap bölümü kullanıcının kaşığı elinin daha iyi kavraması için tasarlanmıştır. Metal bölümü kullanılan hayvandaki fazla kıl, tüy vb. gibi şeyleri toparlamak görevine sahiptir. Şekil 4.19’da görülen kaşığın ölçüleri şu şekildedir. Ahşap bölümünün çapı 12cm, metal bölüm çapı 2cm, eni 14cm. olup sade bir yapıdadır.

At, öküz, manda ve ineklerin tüylerini temizlemede kullanılan, 10-25 cm boyunda, teneke ve sacdan bükülü, tarak denilen, dişleri olan bir araçtır. Her ahırda mutlaka bulundurulur. Kaşığı içine eklenen küçük metal parçaları, hayvan tüyleri üzerinde gel-git hareket ettirdikçe ses verir. Bu ses da hayvanın kaşığı süresince uslu durmasını sağlamaktadır. Mucur’da eski zamanlarda demirciler, tenekeçiler yapıp satışı yapılmıştır. Günümüzde hala kullanan kesim olmakla beraber mucurda hayvan yetiştiricileri ve ağılı olan çok az insan, hayvanları için kullanmaktadır. 80 yıllık olup yerini daha kaliteli kaşığılara bırakmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.6. Kırklık

Derleme sözlüğünde, davar kırkılan makastır (URL: 13). Yün kırkmak” işi de sözü de geçmiş zamanlardan beri değişmeyen Türk sözüdür. Bir çeşit yün hazırlama işine yün kırkmada denilir. Selçuklu çağlarının başında bu nedene bağlı olarak Türkler bu işe yunlamak veya yünleme, “yün hazırlama “demişlerdir (Akt. Ögel, 1991: 150).



Şekil 4.20. Kırklık, (Ömer Öztürk, Budak Köyü-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kırklık metal işleme sanatları ile uğraşan demirciler tarafından yapılmıştır. Şekil 4.20’de görülen kırklık ölçüleri çapı 33cm, eni 3cm, tutma bölümü çapı 4cm, eni 2,5cm’dir. Tutma bölümünde kırkma işlemi bittikten sonra herhangi bir zarar vermemesi için birleştiğinde kırıklığı sabitleyen birbirine geçmeli metal bir parçada bulunmaktadır.

Yaz mevsimi geldiğinde koyun, keçi ve kuzuların yünlerini kesen (kırkım işi) çelikten yapılmış, çift kanatlı bir kırkım makasıdır. Koyunu olan her evde bulunması gereken araçlardan biridir. Makası yapan özel ustaları olur. Mucur’da kırklık yapan demirci ustaları geçmiş zamanlarda nesneyi yapmıştır. 100 yıllık olup günümüzde yerini elektrikli kırkım makaslarına bırakmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.7. Manda Zelvesi

Zelve, çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boynunun iki yanından boyunduruğa, aşağıya doğru geçirilen çubuk (Anonim, 2010: 2650). Boyunduruğa koşulan hayvanların kafalarını çıkarmamaları için boyunduruğun alt ve üst parçalarını birleştiren demir veya tahta parça (Günşen, 2001: 258). Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek (URL: 14).

Zelve ahşap işleme sanatlarından olup ortasına tasarlanan metal halkalarla işlevine uygun hale getirilmiş bir araçtır. Şekil 4.21’deki zelve boyutları şu şekildedir. Boyu 55cm, eni 5cm’dir. Ortada bulunan metal halkalar vasıtasıyla görevini yerine getirmekte olan nesnedir.



Şekil 4.21. Manda zelvesi, (Mehmet Cebecioğlu, Acıöz Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Öküz ve manda kağnılarında kullanılan bir araçtır. Kağnyı çekmek için koşulan manda ya da öküzün kağnyı boyunduruğunda sabit kalması için kullanılmıştır. Öküz boyunduruğunda kullanılan zelve karaağaç, erik, pelit ve diğer sağlam ağaçlardan yapıp, boyundurukta bulunan ikili deliklerden geçirilerek, koşulan hayvanın boyun kısmını kapsar vaziyette düzenlenen bir araçtır. Boyunduruğun iki ucundaki iki delikten geçirilen zelve, alttan deriden yapılan iple birbirine bağlanmaktadır.

Manda koşulan kağnılarda boyundurukta bulunan zelve demirden yapılmıştır. Bu zelveye de Manda zelvesi denilir. Ağaç zelveyi ihtiyacı olan herkes yapabilmektedir. Demir zelveyi ise demirciler yapar. Öküz ve manda kağnılarının kullanılmaya başladığı çok eski zamanlardan beri de zelve de kağnyı parçasının olmazsa olmaz parçalarından biridir. Bugün için kağnyı taşıma aracı olarak kullanılmadığından, parçası olan zelve de yapılmamakta ve kullanılmamaktadır. 100 yıllık olup günümüzde yerine geçen materyal bulunmamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.8. Sabındırık

Sabunlağı, sabındırık, manda boynuzunun iç bölümü oyulup temizlenilerek yapılan, kağnyı eksenini yağlamak için yapılan kap. Bu, kap kağnyıya veya öküz, mandanın zelvesine takılmaktadır. İçine sabunlu su, yağ veya yoğurt konmaktadır (Koşay, trhz:47).



Şekil 4.22.Sabındırık, (Durmuş Kuşçu, Aydoğmuş Köyü- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Ölçülerine baktığımız şekil 4.22'deki sabındırık eni 7cm, boyu 20cm'dir. Açık olan bölüm kağına veya zelveye takılabilmesi amaçlı metal bir telle desteklenmiştir.

Sabındırık manda boynuzundan yapılmış olup, işlevi yağdanlıkla benzeşmektedir. Farkı birinin kapağının olması diğerinin kapaksız olmasıdır. Sabındırık kapaksız olup diğer farkı içerisine yağ haricinde sabunlu suyun konulmasıdır. Kağnılarda zelveye takılarak kağnı tekerlerinde oluşan ısıyı azaltmak ve seri hareket etmesini sağlamaktır. İçerisine konulan yağ veya sabunlu su horoz teleği (kuyruk tüyü) yardımıyla gerekli görülen bölümlere müdahale edilmektedir. Mucur'da eski zamanlarda kağnısı olanlar kullansa da günümüzde kağnı, manda, öküz kullanımı yok olmuştur.65 yıllık olup, yerini modern taşıtlarda bulunan yağ haznelerine bırakmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.3.9. Zikke

Kırşehir ve çevresinde, yere çakılan ve hayvan bağlamakta kullanılan demir kazıktır (URL: 15). Otlakta hayvanların ipinin bağlanıp toprağa saplanan ucu sivri demir kazık (Günşen, 2000: 260).



Şekil 4.23.Zikke, (Refik Yıldırım,Şatiroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Zikke metal işleme sanatları içerisinde yapılmıştır. Şekil 4.23’de görülen zikke’nin ölçüleri şu şekildedir: çapı 45cm, uç çapı 15cm baş bölümü 4cm’dir.Uç bölümü sivri olup kendini tekrar eden tasarıma sahiptir. Bu bölüm toprağa zikkenin girmesini kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Baş kısmında bulunan göz hayvanı bağlamak için kullanılacak ipin geçmesini sağlayacak biçiminde tasarlanmıştır.

At, eşek, inek, manda, dana, koyun ve keçilerin otlak alanlarında kaçmaması için boynuna geçirilen ip (örme) uçlarına bağlanan, yere çakılan, demir ya da ağaçtan yapılan, 43-40 cm boyunda bir araçtır.70 yıllıktır. Mucurda demirciler yapmaktadır. Demir olan zikke’yi demirciler, ağaçtan olanı da her isteyen yapabilmektedir. Günümüzde halen hayvanı olanlar bu aracı kullanmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.4. TARIMDA KULLANILAN EŞYALAR

4.4.1. Anadut

Ekin ve ot demetlerini arabaya yüklemeye veya harmanı aktarmaya yarayan uzun saplı, üç dişli, ahşap araç (Anonim, 2010:). Anadut, ekin veya ot demetlerini arabaya yüklemeye veya harmanı aktarmaya yarayan, uzun saplı araç, dirgen, yaba (URL: 16). Buğday saplarını destelemeye, arabaya yüklemeye, harmanı aktarmaya yarayan üç, dört, beş ve daha çok çatalı, uzun saplı tahta araçtır (URL: 17).



Şekil 4.24. Anadut, (İbrahim Baykara, Karadağ Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Anadut, üç çatal halinde olan ağaç parçasının birbirine paralel kavisli olanı tercih edilerek ahşap sanatları içerisinde de yer almaktadır. Üççatal, kullanım kolaylığı sağlamak amaçlı düz ve uzun bir ağaçla deriden olan bir parça yardımıyla birleştirilmiştir. Şekil

4.24'deki anadutun ölçüleri şu şekildedir çatal bölümünün çapı 54cm, eni 3cm'dir.Sap bölümü çapı 143cm, eni 4.5cm'dir.Anadut'un çatal bölümü uzun süre kullanım sonucunda kaygan bir yüzeye sahip olmaktadır. Sadece sap yüklemek ve indirmek için kullanılır. Tarladaki biçilmiş hasatı traktör veya kağının üzerine yüklemek için kullanılır. Şekil itibariyle üç parmaklıdır. İkişi aşağıda biri yukardadır. Öncesinde hazırlanmış olan desteyi üç parmak yardımı ile kavrayıp araca yüklenip tekrar harman yerine indirilirken yine ana dut kullanılmıştır. Ağaçtan yapılmaktadır. Destenin, indirilmesine sağlayan araçtır. 80 yıllıktır. Mucur'da geçmiş yıllarda ekini olan halk kendi anadut' unu kendisi yapmış olsa da günümüzde yapılmamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde bu aracın yerini metal anadutlar almıştır.

4.4.2. Dirgen

Dirgen, genellikle harmanda sapları yaymaya yarayan uzun çatalı araçtır (Anonim, 2010: 598). Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatalı tarım aygıtıdır (URL: 18). Ahmet Vefik Paşa Lehçe'i Osmaniye'sinde yaba cinsi olarak bilinen, Anadolu köylerinde dirgen isimli olarak kullanılan bu cins yabayı, diren adı ile tanıtmıştır (Akt. Ögel, 1991). Anadolu'da tek söylenen deyim tırmık olsa da çeşitleri ve değişik biçimde olanları da bulunmaktadır (Ögel, 1991: 16).



Şekil 4.25. Dirgen, (İsmail Öksüz,Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Metal işleme sanatları çerçevesinde olup demir parçalarını bir biriyle kaynak yapılarak birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Yapı itibariyle yemek yenilen çatala benzemektedir. Hafif iç bükeydir. Uç bölümü sivri olup birbirine paralel dört parçayı gövdede bütünleştiren başka bir metal parçayla birleştirmiştir. Şekil 4.25'de görülen dirgenin boyutları şu şekildedir, çapı 37cm, çatal ucun eni 0,5cm'dir.Gövde bölümünün çapı 30cm, sap bölümünün takılacağı metal parça 11cm'dir.

Dirgen demirden olur. 2, 3, 4, 5 çatala sahip olanları mevcuttur. 2'li olana 2 çatal denir. 3 parmaklı 4 parmaklı 5 parmaklı çeşitleri vardır. Ortada bulunan saptır. Mucur'da demirci ustaları tarafından yapılmış olup 55 yıllıktır. Bu araçlar harmanda düven döverken sap saçma denilen işleme tabi tutulmaktadır. Fi denilen ürünü düvenin önüne doğru atılıp dağıtılması karıştırılması işleminde kullanılmıştır. Harman saçma ve harman savurma işleminde kullanılır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).Günümüzde tarımla uğraşanlar halen kullanmaktadır.

4.4.3. Ellik

Ellik kelimesi halk ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven biçiminde, tahtadan yapılan bir araç (Anonim, 2010: 702). Ekin biçerken elin üç parmağına geçirilen tahta araç (URL: 19).



Şekil 4.26. Ellik, (Ahmet Doğramacı, Merkez-Mucur; Seyitgazioglu Arşivi, 2023) .

Şekil itibariyle 3 parmağına takılan bir tür eldivendir. Ahşap oyma sanatları icra edilen ustalar tarafından yapılmıştır. Uç bölümü uzun ve sivri olup kullanıcının tarladaki ekini orakla ile alınmasında yardımcı araçtır. Kapalı bölümünde bulunan açıklık elliği kullanan kişinin elinin hava alıp terletmemesi içindir. Şekil 4.26'daki elliğin ölçüleri şu şekildedir çapı 20cm, eni 7cm, boynuz biçimindeki bölümü 12cm'dir.

Eskiden melemir (zeyrek) bitkisi ve nohut gibi sert yapıda olan mahsülün orak yardımı ile ellerin zarar ve acı görmemesi için kullanılmaktadır. Mahsülü ve içindeki bulunan zararlı bitkileri orakla kesilip alınmaktadır. Bir tür eldiven yerine kullanılmaktadır. Mucur'da yapılmamakta olup genellikle Kastamonu, Tokat gibi illerden getirilmiştir. 75 senelik olup gürgen ağacından yapılmıştır. Eldiven çabuk eskimektedir fakat ellik ahşap olduğundan dolayı daha kullanışlıdır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde orak denilen araç kullanılmadığı gibi ellik kullanımı da yoktur. Tarlada el yardımı ile yapılacak iş varsa

eğer eldiven kullanımı yapılmaktadır. Ellik ise birçok eşyada olduğu gibi antika olarak dekoratif ve seyirlik eşya olmuştur.

4.4.4. Kalbur

Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli veya seyrek telli elek (Anonim,2010:1274). Tahılları diğer bitki, tohum ve başka iri taneli bitkileri ayırıştırma amaçlı kullanılan araç olarak tanımlanmaktadır. El yardımı ile sağa sola sallanarak istenmeyen toz ve kumların ayırıştırmasında yardımcıdır (Yıldırım, Kulaz ve Karaca,2021:134). Şekil 4.27.Kalburun ölçüleri şu şekildedir, çapı 37cm, yüksekliği 15cm'dir.Söğüt ağacından yapılmaktadır. Kalburun alt kısmından düzenli bir şekilde açılan deliklerden deri ipler çaprazlama geçirilerek farklı bir boyut kazandırılmaktadır. Bu oluşturulan yapı sayesinde tahılların temiz olması ve kaybı önlenmektedir.



Şekil 4.27. Kalbur,(Anonim; Seyitgazioğlu Arşivi,2023).

Kastamonu ormanlarından kesilen çınar ağacı Ağaç bıçkısı ile 0.5 cm kalınlık ve 1 metre uzunlukta biçilir. Yumuşak olan ince tahta şerit “O” şeklinde bükülür, uçları birleştirilerek çivilenerek elde edilir. Elde edilen kasnak, hayvan derisinden ip şeklinde kesilen parçalar kasnak çemberine geçirilerek örülür. Mucur sosyal yaşam kültüründe annenin loğusalığını bitiren 40 çıkarmada kalburda kullanılmaktadır. Kalburun içerisine toplanan 40 tane taş ve 40 buğday tanesi konularak önce bebek yıkanır en son kalbur bebeğin üzerine getirilip son su dökülmektedir. Daha sonra annede aynı banyo işlemini uygulayıp kalburdan üstüne su dökerek 40 çıkarma işlemini tamamlanmaktadır. Taş koyulmasının amacı bebeğin sağlıklı olması için buğday bebeğin ise bereket getirmesi içindir. Bir başka deyiş de “düğününde kalburla su çekicem” cümlesi ise bekar kimseye yardım etme anlamında kullanılmaktadır. Tahıl elemekte kullanılan kalburun çapı büyük, delikleri seyrek olana çınar . Orta çaplı, delikleri biraz daha sık olana gözer, küçük çaplı, delikleri sık olana da

kalbur denilmektedir. Deri ile elek haline getirilmemiş çembere de *kasnak* denilir.60 yıllık olup halen tarımla uğraşanlar tarafından kullanılmaktadır(M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.4.5. Saban Demiri

Saban, çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı; Sabanın toprağı yarmaya yarayan taban kısmına takılan demir (Anonim, 2010:1995). Eski Türkçe’de “koş” sözü “çift”, yani ikili anlamına gelmektedir. Şimdiki Orta Asya Türklerinden Kırgızlar ,”çift olarak, koşum takımları ve hayvanları ile birlikte, saban veya pulluğa” koş adını vermişlerdir (Ögel, 1991: 11). Kuşkusuz ki saban demiri sabanın en önemli bölümüdür. Eski Türkler tış adı verdikleri araç saban demiridir.



Şekil 4.28.Saban demiri, (Hüsni Özel, Merkez-Mucur ; Seyitgazioglu Arşivi, 2023) .

Anadolu’da bazı halk deyimleri, demirselik, ekenek, enek, büylü, buyulu, sırt demiri gibi deyimlere de rastlanmaktadır. Şüphesiz ki bu deyimler Türk özelliklerini taşımaktadır. Aslına baktığımızda Derleme sözlüklerinde yer alan saban kelimesi ile ilgili yabancılaşma çok azdır. Saban demuru, saban bıçağı, kılıcı, saban burnu deyimleri eski Anadolu metinlerinde çok rastlanmaktadır (Akt. Ögel, 1991:12- 13).

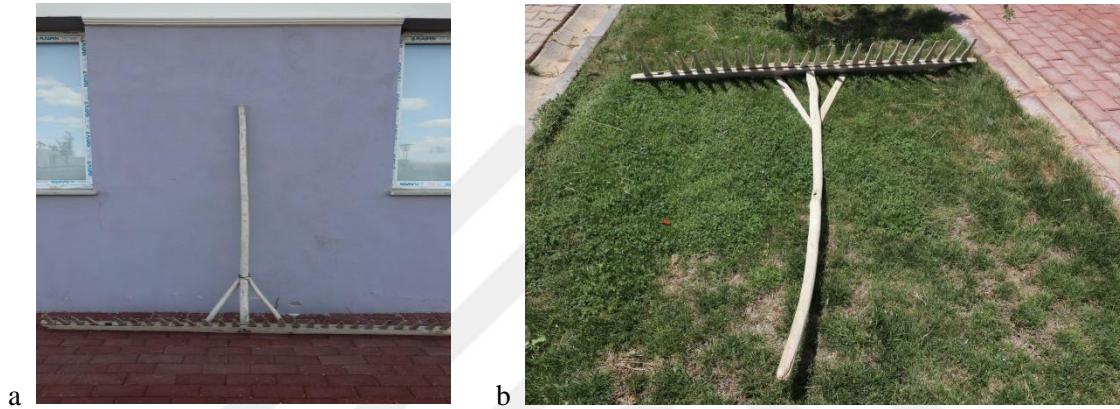
Saban demiri koni biçiminde olup metal işleme sanatları çerçevesinde yapılmıştır. Şekil 4.28’de saban demiri sade yapıda olup sabanla bütünleşmesini sağlamak için çengel motifi biçiminde yine metalden yapılmış başka bir parçayla kaynaştırılmıştır. Ölçülerine baktığımızda çapı 28cm, sivri ucu 1cm’dir.Sabanla birleşim bölümünün çapı 11cm, çengel çapı 3cm’dir.

Eski zamanlar da kullanılan ağaçtan yapılan kara saban denilen araçlar kullanılmaktadır. Ağaç bölümünün önüne demirden yapılmış bir mateyalla desteklenmiştir. Demir bölümü uç kısmı 1 cm geriye doğru 15 cm olur. Toprağı çizip gitmesine yarayan araçtır. Mucur’da demirci ustaları yapsa da günümüzde yapan ustalarda bulunmamaktadır.

100 yıllık olup demir sabanı veya saban demiri de denilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde pulluk ve daha modern tarım aletleri saban ve saban demirinin yerine geçmiştir.

4.4.6. Sap Tırmığı

Sap tırmığı, kabartılmış toprağın taşını, çöpünü ayıklamak için kullanılan seyrek dişli, tarak biçiminde araç olarak ifade edilmiştir (Anonim, 2010: 2220). Ekin ve toprak Türk tırmıklarını ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Öz ve söz olarak tırmık Türkçe olup en eski tarımsal kaynaklı bir sözdür. Kaşgarlı Mahmud'a göre Türkçede yırtıcı kuşların pençe ve tırnaklarına, tarmak adı verilirdi (Akt. Ögel, 1991: 15).



Şekil 4.29. Sap tırmığı: a. Büyük sap tırmığı, b. küçük sap tırmığı, (Muharrem Ateş, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

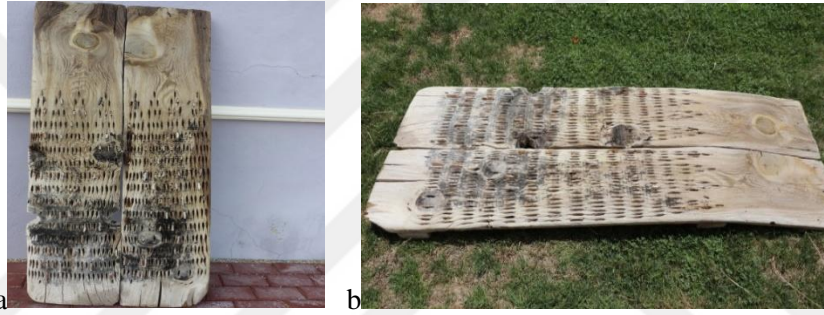
Sap tırmığı, ahşaptan yapılmış olup ahşap sanatları çerçevesinde yapılmıştır. Birbirine paralel birden fazla ahşap dişin başka bir ahşabın oyulup dişlerin sabitlenmesiyle oluşturulan tarımsal araçtır. Geometrik biçiminde olup sapı ile bütünleştirilmiştir. Şekil 4.29.a'daki sap tırmığının ölçüleri çapı 193cm, diş çapı 15,5cm, dişlerin takıldığı ahşap bölümünün çapı ise 165cm'dir. Şekil 4.29.b'deki sap tırmığı büyük sap tırmığına oranla diş sayısı az, ebat olarak da daha küçüktür.

Mucur'da tarımla uğraşan yerel halk çoğunlukla kendisi yapsa da çevre illerden de getirtilmiştir. 90 yıllık olup sap tırmığı büyük tırmık ve küçük tırmık olarak ikiye ayrılmaktadır. Büyük tırmık araçlara ekin biçilip mahsul yüklendikten sonra sapın çoğu dökülüp tarlada kalmaktadır. Tırmıkla yerlerdeki saplar toplanarak (büyük tırmık tarlada kullanılır). Yerde kalan sap ve başaklarla beraber toplanıp. Yığın haline getirilmesi ve mahsulün ziyan olmaması için kullanılan araçtır. Küçük tırmık ise harman yerinde kullanılmaktadır. Harmanda süpürge işleminden önce özenli bir şekilde tırmıkla saman toplanıp değerlendirilir. Toparlanan samanlar kışın at, öküz, inek gibi hayvanlarına yiyecek

olarak değerlendirilir. Ahırlarda hayvanların haricinde ayrıca samanlık olur. Samanlık olarak kullanılan oda büyüklüğündeki özel olarak yapılan saklama alanlarıdır. Samanlığa koyun, öküz, inek ve at gibi hayvanlarına kışlık yem olarak samanlıklarda istiflenir. Orta saman hayvanlara kışlık yiyecek olarak verilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanılmamakta olup yerini daha modern zirai araçlara bırakmıştır.

4.4.7. Harman Düveni

Harman kelimesi tahıl denetlemenin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması işi, olarak tarif edilmektedir (Anonim, 2010: 949). Bahçe, sebze ya da meyve bahçesi (URL: 20). Düven harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak biçiminde araç, olarak tarif edilmiştir (Anonim, 2010: 662).



Şekil 4.30. Harman düveni: a.Dik, b.Yatay, (Ömer Sayın, Merkez- Mucur ; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023) .

Düven, harmanda buğdayın sapı ve tanesini ayırmaya yarayan, alanda keskin taşları bulunan ve hayvanlar tarafından çekilen ağaç alettir (URL: 21). Düven, döğen ve buna benzer kelimeler döğmek kökünden gelip, Eski Türklerin kullandığı kelimelerdir. Moğullar ve Rusların kullandığı tok, tog gibi harman ve döven için kullandığı kelimelerde Türkçeden alınmıştır (Akt. Ögel, 1991: 39). Eski bir atasözü olan “Harman tepmek, çayır kuşunun işi değildir” anlaşılıyor ki Türkler saplara ezmek için üzerinden hayvanlarını gezdirerek “harman döğme “işini yapıyorlardı (Ögel, 1991: 39). Günümüzde hayatımıza teknolojinin girmesiyle tarımda faydanılan hayvanların yerini traktörler, harman düvenin yerini biçerdöverlere bırakmıştır (Atmaca,2018:6). Kırşehir’de düven ile ilgili şu mani’yede rastlanmıştır.

Harmanlı döğen olmaz

Ellere güven olmaz

Böyle nazlanıp durma

Seni hiç seven olmaz (Seyfeli, 2008: 128).

Düven tamamı ahşap oymacılık sanatıyla yapılan sonrasında küçük parçalara ayrılan granit taşların yerleştirildiği bir tarım aletidir. Şekil 4.30'da görülen düven 2 kanatlı olup tarladan biçilen mahsül'ün daha kolay biçimde çıkarılmasını sağlayan araçtır. Düvenin ölçülerine baktığımızda çapı 176cm, tek kanat eni 35cm'dir.

Düven, Tekli ve çiftli olmak üzere 2 çeşit düven vardır. Düvenin önünde falaka denilen bir ağacı olur buna falaka denmektedir. Tekli düven tek at'ın çektiği veya öküzle takılmaktadır. Çiftli olan ise 2 kanatlı olup geniş yapılıdır. Özel granit taşlar küçük parçalara ayrılır. Tahtanın su ile ıslatılıp yumuşaması beklenir. Burada ki amaç tahtanın zemininin suyla yumuşaması sonucu deliklerin daha rahat açılıp granit taşları daha kolay biçimde yerleştirebilmektir. Taşlar açılan deliklere yerleştirilir. Altında sert granit taşlardan dişleri mevcuttur. Tahta ıslak iken taşlar düvenin zeminine yerleştirilir. 100 yıllık olup Mucur'da halk harmanda kullanacağı düveni kendisi yapmıştır. Düvenin öküzle bağlantı kuracak koşulları mevcuttur. Sap saçıldıktan sonra sapın dövülmesini sağlamaktadır. Yapılan işlem buğday veya nohudun sap ve samandan ayrılmasını içindir. Devamlı dövenin dönmesi yardımı ile istenilen sonuca ulaşınca işleme son verilir. Taşların yedekleri her zaman el altında bulundurulur. Her sene çiftçi ekimi bitirdikten sonra düvendeki eksikliklerini yedek taşlar ile tamamlamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde düven kullanılmamaktadır. Yerini daha modern zirai araçlara bırakmıştır.

4.4.8. Harman Süpürgesi

Süpürme işinde kullanılan araç (Anonim, 2010: 2182). En eski Türk kültür sözlerinden biri olan süpürge. Türk dilinin en eski kaynaklarından olan Uygur yazılarında sipirmek sözü olarak geçmektedir. Akla gelen ilk düşünce ise evi temizlemekten gelir. Mani dini inancında ki Türkler ise "Rüzgar Tanrıları" ile ilgili yazılarda "Her kim ki evi barkı ve çadırı süpürürse" görülmektedir (Akt. Ögel, 1991: 331-333).



Şekil 4.31. Harman süpürgesi, (Refik Yıldırım, Şaturoğlu Mah.-Mucur ; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023) .

Harman süpürgesinin kullanımı da eskiden beri Türklerin temizliğe önem verdiğinin göstergesi olmuştur. Yine eski Türklerin doğa kaynaklı birçok bitkisel kullanarak eşya yaptıkları görülmektedir. Zamanla süpürgecilik bir sanat ve meslek olmuştur. Şekil 4.31’de görülen harman süpürgesi mahsülün toprakla karışıp yok olmasına da engel olmak için kullanılmıştır. Toprağa dökülen taneler süpürge ile toparlanıp başka bir araç yardımı ile toprak ve taneler eleme usulüyle ayrıştırılmıştır. Ölçülerine baktığımızda süpürgenin çapı 50cm, ahşap tutma bölümü 35cm’dir.

Mucur’da halk harman süpürgesini kendi yapmaktadır. Bunun için özel bir bilgi gerektirmez. 45 yıllıktır. Yapılan malzeme çitlik denilen yabani bir otun sert bir yapısı olan çitlik adı verilen bir otun tırpan yardımı ile işlenir. İp yardımı ile bağlanıp kulp takılmaktadır. Harman kaldırma işlemi denilen işlem de yerde kalan buğday tanelerini yarı topraklı süpürülür. Süpürülen taneler yığılır. Elek yardımıyla elenip taşı, toprağı kalan buğday taneleri ayrıştırılır. Harman kalıntısını temizlemede kullanılır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde farklı şeklini kullananlara rastlanmaktadır.

4.4.9. Orak

Orak kelimesi ekin biçmekte kullanılan, yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin metal bir bıçakla, buna bağlı bir saptan oluşan ekin biçme aracı, olarak tarif edilmiştir (Anonim, 2010: 1690). Buğday ve arpayı biçmeğe yarayan sap kısmı ağaç ve ağız kısmı çentikli yarım ay biçiminde çelikten oluşan tarım aracıdır (URL: 22). Kaşgarlı Mahmut’a göre orak sözü “saç taradı” deyiminden nasıl targak yerine tarak kelimesi oluşmuşsa “ ot ordı”, “ot biçti” deyiminden orgak kelimesinden “orak” sözü oluşmuştur. Türklerde Orak zamanı” deyimini sadece orak olarak ifade edilmiştir. Orak geldi, orağa gitmek vb. gibi. Ayrıca Türklerin orak zamanı bir tür yaz mevsimini işaret eden takvim niteliğindedir (Ögel, 1991: 24-27).



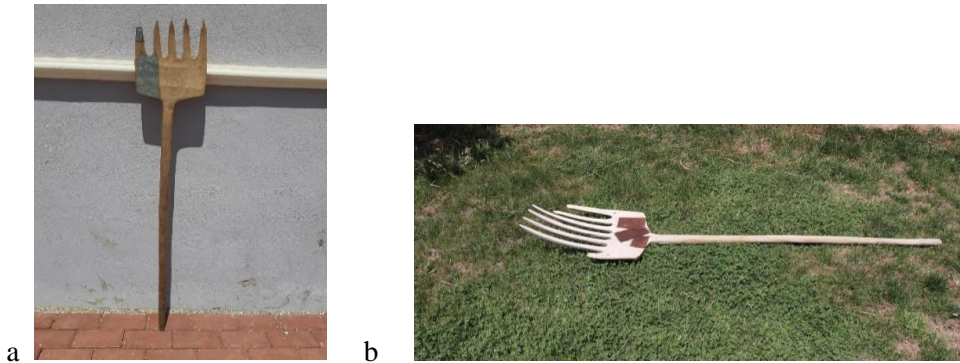
Şekil 4.32. Orak, (Mustafa Aydoğmuş, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Orak ahşap ve metal işleme sanatlarının birleşimiyle oluşan tarımda mahsulü kesme aracıdır. Biçim olarak çengel motifinin yarım haline benzemektedir. Metal keski bölümü ve kullanıcının kullanımı destekleyici ahşap bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Şekil 4.32’de görülen orağın ölçülerine bakıldığında çapı 32cm, metal keski çapı 1.5cm, sap çapı 10cm, sap eni 3cm’dir

İki çeşittir büyük orak küçük orak. İki amaçla kullanılır. Birincisi küçük orak eskiden tırpan yokken ekin işlemek için biçer yokken orak kullanılmıştır. Orak sapı kökünden kesmeye yarayan tarımda kullanılan araçlardandır. İkinci orağın görevi sapı kağrı veya at arabasını yüklerken ya da traktöre yüklerken desteyi orakla birlikte tutup kaldırma işlemidir. Biçilmiş ekinin destesini yüklemeye indirmede kullanılır orak. Mucur’da demirci ustalarının yaptığı keski bölümüne sonradan marangoz veya halk ahşap tutma bölümünü takmışlardır. 85 yıllık olup sapı daha kalınlıkta olan orak biçilmesi daha zor olan ekinlerin biçilmesinde kullanılmıştır. İki bölümden oluşmaktadır. Birincisi el ile tutulan bölümü ahşaptan yapılmıştır. İkincisi demir olan bölümdür, ekinin biçilmesine yarayan bir tür bıçak görevi yapan bölümdür (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanılmamakta olup yerini daha modern zirai araçlara bırakmıştır.

4.4.10. Yaba

Yaba kelimesi harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 2357). Türklerin en eski harman aletlerinden biriside yabadır. Çatal şeklindeki yaba yine çatal şeklindeki ağaçlardan yapılmıştır (Akt. Ögel, 1991: 44). Çağatay ve Anadolu dillerinde yaba, yapa sözleri aynı anlamda harmanda kullanılan aletlerdir (Ögel, 1991: 45).



Şekil 4.33.Yaba: a. Küçük Yaba, b. Orta yaba, (Kel Musa Koca, Mustafa Yüksel, Merkez- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023)

Yaba ahşap işleme sanatları çerçevesinde görünüm itibariyle çatal şeklinde yapılmıştır. Nesnenin Üç farklı biçimde çatal sayısı vardır. Büyük, orta ve küçüktür. Ahşap malzemenin boyutuna da bağlı olmak üzere çatal sayısı azalıp çoğalabilmektedir. Şekil 4.33a'da görülen küçük yaba çatal bölümü beş parmandan oluşmakta olup ahşabın zamanla deformasyonunun önüne geçmek için saç denilen metalle desteklenmiştir. Çatal bölümünde kırılmalar olmamıştır. Ölçüleri şu şekildedir çapı 128cm, çatal çapı 35cm'dir. Şekil 4.33b'de görülen orta yaba 7 parmaklı olup solda bir sağda iki parmağı kırılmıştır. Küçük yabada olduğu gibi orta yabada saç malzemeye deformasyondan desteklenmiştir. Ölçülerine baktığımızda çapı 142cm, çatal çapı 37cm'dir.

Mucur da üretimi yapılmamaktadır genellikle Kastamonu, Tokat illerinden getirilmiştir. 65 yıllık olup yaba üç ebatlıdır. Büyük, orta ve küçük yaba olarak. Büyük yaba büyük saman yabası ahşaptan yapılandır. Bununla harmandaki kağınının çetenine yani deposunu veya at arabasının çetenesine saman yükleme işlemi büyük yaba yardımı ile yapılmaktadır. Çetene: düz dokuma tekniğiyle dokunmuş kilimlere çetene denilmektedir. Orta yaba olanda ağaçtandır. Samanlık olarak kullanılan oda büyüklüğündeki özel olarak yapılan saklama alanlarının penceresine samanları indirmek için yaba kullanılmaktadır. Samanı yükleme ve indirmekte kullanılmıştır. Harmanda düven sürme işlemi öküz ve atlar yardım ile mahsullerin üzerinde belirli bir süre gezdikten belirli bir süre sonra alt üst çevrilmesidir. Bu işlem için orta yaba kullanılır. Küçük yabada harman sürülüp savrulur yığın yapıp rüzgar da yaba yardımı ile savrulur. Rüzgarın etkisi ile sapı, samanı, buğdayı yaba ile havalandırılıp yukarı doğru atılması işleminde kullanılmaktadır. Harman savurmada kullanılır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanılmamakta olup yerini modern tarım aletlerine bırakmış, bazı yaşam alanlarında dekoratif obje olarak izlenmektedir.

4.5. TARTI VE ÖLÇÜDE KULLANILAN EŞYALAR

4.5.1. Şinik

Sekiz kiloluk bir hububat ölçüsü, şinik, Mucur–Kırşehir, Türkiye'de Halk Ağzından (URL: 23). Mucur ilçesinin farklı kaynaklarda başka bir anlamı da şinik yani tahıl ölçüğü olarak kullanılmıştır (Yıldırım, 2000:1).



Şekil 4.34. Şinik: a.metal, b.ağşap, (Ergü Demirörs, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şinik metal işleme sanatları dahil bir nesnedir. Şekil.4.4.34.a'daki şinik saç denilen metalden yapılmış olup, tek parça metalle yine aynı materyalle birleştirilmiştir. Dış yüzeyinde halka şeklinde boyutu 4cm olan tutmak ve duvara asmak için kullanılan başka bir materyalle birleştirilmiştir. Ölçülerine baktığımızda boyu 24cm, en 20cm, dip çapı 24cm'dir. Sade bir yapısı bulunmaktadır. Şekil 4.34.b'deki tamamı ağşaptan olma şiniktir.

Şinik, tahıl ölçüğü olarak kullanılan şinik'ğe halk "Çerik" de demektedir. Buğday, arpa, yulaf, çavdar, mısır, mercimek, nohut, fasulye gibi ürünler şinikle ölçülür. Ağaçtan yapıldığı gibi sacdan da yapılmaktadır. Çapı 25cm, yüksekliği 35 cm. olan şinik, orman ağacından biçilip kıvrılarak silindir şekline getirilir. Tabanı, yine ince malzeme ile kapatılır. Kullanıma hazır edilir. Sacdan olan şinik de bu şekilde yapılmaktadır. Şinik 8 Kg tahıl alır. 4 Şinik ölçüye 1 kile denilir. 1 kile $4 \times 8 = 32$ kg'dır. Yarımlık (yarımlağa), şinik yapılan malzemedan, aynı yöntemle yapılır, şinik'in yarısıdır. 1 Yarımlık = 4 Kg dır. Urup (Uruplağa) şinik'in $\frac{1}{4}$ ü olup, 2 kg.dır. Samsak buğday öğütülen su değirmeninde kullanılan, yarım kg'lık tahıl ölçüğü olup, Değirmencinin buğdaydan un yapma ücreti olarak buğdaydan 1 urup hak almaktadır. Bu araçlardan sac olan şinik, yarımlık, urup ve samsak Mucur demirci ustaları tarafından yapılip satılmıştır. Bu işi yapan demirci ustaları, demirci Hızır ve oğullar, demirci Osman ve oğulları'dır. Şinik 80 yıllık olup artık Mucur'da yapılmamaktadır. Ağşap yapılı şinik Kastamonu ve Kayseri'den getirilmektedir. Bugün Mucur'da şinik ve yarımlık Hâlâ kullanılmaktadır. Tarla ve bahçe ürünleri olan evlerin birçoğunda mevcuttur. Urup adını ve kendini gören sayısı oldukça azdır. Yaşlılar ve değirmene işi düşenler urup'u

bilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanımı devam etmektedir.

4.5.2. Eski Ağırlık Ölçüleri

Nü, iki yüz dirhemlik ağırlık ölçüsü, yarım okka. Türkiye'de Halk Ağzından okka, 1,282 kilogram veya 400 dirhemlik ağırlık ölçüsü birimi, kıyye (URL: 24). Okkanın dört yüzde birine eşit olan, 3,207 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü (Anonim, 2010: 676).



Şekil 4.35. Taş okka, (Ahmet Erkal, Merkez-Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.35'de ki taş okka boyutları çapı 14.5 cm, eni 9cm'dir. Taş işleme sanatlarından olup taşın ortasının oyulması ve kullanıma esas deri iple desteklenmiştir.



Şekil 4.36. Demir Okka, (Sadi Aşkın,Merkez- Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

4.36'de ki 2 kg'lık demirden yapılan okka beşgen biçiminde olup üzerine aynı materyalden yapılmış halka ile birleştirilmiştir. Metal işleme sanatlarına dahil olup geometrik bir yapıda tasarlanmıştır. Ölçülerine baktığımızda çapı 9cm, eni 8cm'dir. 2kg'lık bir ağırlığa sahip olup üzerine rakam olarak işlenmiştir.



Şekil 4.37. Nü, (Sadi Aşkın, Merkez- Mucur ; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.37’de görülmekte olan Nü metal işleme sanatlarında başka bir tercih olan pirinçten yapılmış olup ölçüleri şu şekildedir çapı 10cm kenar kalınlığı 0,5cm’dir.Ortasında bulunan daire şeklindeki açıklık nü’nün kullanımından önce başka bir materyale takılması içindir. Üzerine geometrik motifler işlenmiştir.

Mucur’da yapılmamakta olup çevre illerden gelmektedir Tartmak işlemi için kullanılmıştır. Okka, metal ve taştan olanları vardır 400 dirhem ağırlığındadır. Önge, 100 dirhem ağırlığında olup, demirden yapılmıştır. Nü, demirden yapılmış bir ağırlık ölçüsü olup 200 dirhem (650 gramdır). Dirhem ise gram ağırlığındadır. Okka tastan olan 100 yıllık, demirden olan 80 yıllık, nü ise 80 yıllık olup pirinçten yapılmıştır. Günümüzde okka olarak değil de 100gr, 250gr, 500gr, 1kg 2kg’lık olan demirden ve pirinç den yapılan tartı araçları kullanılmakta olup onun dışında elektronik tartı araçları da kullanılmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.5.3. Terazi

Terazi, bir kolun iki ucuna asılı iki kefedden oluşan tartı, mizan olarak tanımlanmaktadır.(Anonim, 2010:2327).



Şekil 4.38. Terazi, (Rıza Demirörs, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.38’de görülen terazi ölçülerine baktığımızda kefe denilen 1 parçasının çapı 24cm. kefe ile kaldırma bölümünün çapı 41cm, teraziye tutmaya da yarayan ibre bölümü 11cm, kefe ile kaldırma bölümü bağlantısında ki zincirin çapı 30cm, eni 1cm’dir. Metal işleme sanatlarında tartı işleminde kullanılmak üzere yapılmış olup tasarımında denge kullanılmıştır. Zincir bölümünde ise zencerek motifi metale işlenmiştir. Kefe denilen bölüm sac veya bakırdan yapılmaktadır.

Terazi, ağırlık tartan bir araçtır. Kollu terazi, kefeli terazi, dijital terazi ve el kantarı gibi türleri vardır.10 Kg kadar ağırlıkları tartmada kullanılır. Metal yapıdadır. Mucur’da yapılmamaktadır. Özel imalathanelerde yapılmıştır. 100 yıldan beri kullanılan kollu terazidir. Anadolu’da bu tür olanına “Çerçi terazisi” de denilir. El kantarı da bir tür terazidir, kefesi yok, çelik yayın gerilmesi ile ağırlığı gösteren bir skala düzeneğinden oluşur. 10-15 cm boyunda, 2-4 cm eninde metal bir yapıdır, 15- 20 kg ağırlık çeker.80 yıllık olup ağırlık ölçülen çok alanlarda kullanılır. Terazilerin her türü halen gerekli alanlarda kullanılmaya devam etmekle birlikte, daha pratik olan dijital teraziler kullanılmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.5.4. Kantar ve Kantar Topuzu

Kantar, tartılacak kütle alttaki çengele takıldığında sarmal bir yaya bağlı olan ve normal olarak sıfırı gösteren bir okun, yanlarda gösterilmiş ağırlık birimleri hizasına gelmesiyle kütle ağırlığını belirleyen bir tür tartı aleti, el kantarı Kantar topuzu, ağırlık sıfırken yatay duran bir kaldırma koluna dik olarak tutturulmuş bir ibrenin sapmasıyla kütleleri tartan araç (Anonim, 2010: 1300). Kantar topuzu, kantarda bir ağırlık tartılırken dengeyi sağlayan, kantar kolu üzerinde hareket ettirilebilen metal küre (Anonim, 2010: 1301).



Şekil.4.39. Kantar, (Ahmet Erkal, Merkez- Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).



Şekil 4.40. Kantar topuzu,(Ahmet Erkal, Merkez-Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kantar metal işleme sanatları çerçevesinde yapılmış olup, Şekil 4.39'un ölçüleri şu şekildedir; çapı 70cm, eni 1cm.kalınlığındadır. Üst bölümü geometrik formda olup tam daire ve yarım daire olarak biçimlendirilmiştir. Dört adet çengel zencerek motifi formunda 35cm çapı 2.5cm'lik eni olan zincirle kantar desteklenmiştir. Zincirleri monte edildiği metal parçanın boyutu 20cm çapındadır. Şekil 4.40'da görülen kantar topuzu metal kütle aracı olarak metal işleme sanatları ile uğraş veren ustalar tarafından yapılmıştır. Ölçüleri çapı 18cm, eni 8cm, dip çapı 5cm'dir.Geometrik motifler çerçevesinde tasarlanmış olup 5cm dip çapı genişleyerek ağız bölümünde daralmaktadır. Ağız bölümü çengel motifi şeklinde metal ile birleştirilmiştir Bu bölüm kantar ile kantar topuzunu birleştirmek içindir.

Kantar, asmak için çengeli, ağırlık kolu, kantar topundan oluşan, metal yapılu bir ağırlık ölçüsüdür. 10-50 kg arasındaki ağırlıkları tartmaktadır. Günümüzde halen kullanılmaktadır. Mucur'da demirci ustaları tarafından geçmiş zamanlarda yapılsa da günümüzde bu ustaları bulmak mümkün değildir.80 yıllıktır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullananlar olsa da yerini elektronik kantarlara bırakmak üzeredir. Kantar topu, kantarın bir parçası olup asılan cisim ile ağırlık ölçü arasında dengeyi sağlamaktadır .

4.6. İLETİŞİMDE KULLANILAN EŞYALAR

4.6.1. Telefon

Telefon, konuşmaları ileten ve yansıtan düzenek olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 2310). Telefon, uzakta bulunan kişilerin konuşmasını sağlayan aygıt (Gedizli, 2020:406). İletişim yer ve zaman kavramı gözetilmeksizin yüz yüze sözlü veya sözsüz iletişim olduğu gibi, telefon gibi teknolojik bir araçla da olabilmektedir (Erdoğan, 2011: 185).



Şekil 4.41. Telefon örnekleri, (Anonim ;Seyitgazioglu Arşivi ,2023).

Sözlü ve yazılı biçimlerde olabilir. 1876 yılında sözlü iletişim sağlayan ilk aracı Graham Bel bulmuştur. Bu araçta titreşim, mikrofon ve bir ucu pile diğer ucu su ile temas halinde metal uçtan oluşmaktadır. Her ne kadar kişisel iletişim aracı olsa da kitlesel iletişim aracı olarak da kullanılmıştır. Kitlesel iletişim aracı olarak haber ve müzik dinletimin de santralin bağlanması sonucu telefon sahipleri ortak yayınları dinlediklerinden ötürü kitlesel iletişim aracı da olmuştur (Gönenç, 2012: 97).

4.6.2. Radyo

Radyo elektrik dalgalarının özelliğinden yararlanarak seslerin iletilmesi sistemi olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 1958). Elektrik dalgalarıyla seslerin iletilmesi sistemi (Gedizli, 2020:343).



Şekil 4.42. Radyo, (Fevzi Ekim, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2022).

İletişim, bütün olarak sosyal hayatın temelini oluşturmaktadır. İletişim araçları ise bireylerin varoluşunu ve toplumdaki yaşantılarını sürdürmelerine kaynak teşkil etmektedir. İletişim araçları sosyal hayatın gereksinimi olup bu araçlardan faydalanmayan bireylerin toplumda dışlanmasına neden olmaktadır. Günlük hayatımızın bir parçası haline gelen radyo sadece iletişim aracı olarak değil birçok nedene de bağlanmaktadır (Aziz, 1981: 1-8). Radyo ilk defa 19. yüzyılın sonlarında Macaristan'da ortaya çıkmıştır. Budapest registrar adı ile telefonun radyo şekliyle ortaya çıkmıştır. İlk radyo yayını 1920 yılında ABD'de yapılmıştır. Seri üretime geçildiğinde radyo alıcıları ucuzlamış kitlelerin iletişim aracı olmuştur. Türkiye'de 1927 yıllarında Ankara ve İstanbul'da ilk radyo vericileri kullanıma geçmiştir. Kısa dalga yayıncılığı uluslararası iletişimi farklı bir boyut kazandırmıştır (Gönenç, 2012: 97-98).

4.7. KÖY EL SANATLARINDA KULLANILAN EŞYA VE ÜRÜNLER

4.7.1. Burgu Demiri

Halı tezgâhında erişi sıkıştırmak, gerginleştirmek ve mazıyı çevirmek için kullanılan bir metre boyundaki sopadır (URL: 25). Burgu demiri dokuma tezgahında bulunan alt ve üst mazıların hareket etmesini sağlayarak çözümlerin gevşetilip gerginleştirilmesini sağlayan metal bir araçtır (Ölmez, Etikan, Kılıçarslan ve Şahin, 2021: 42).



Şekil 4.43. Burgu Demiri, (Hüseyin Yıldırım,Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.43’de görülen burgu veya buru demiri “L” biçiminde olup çapı 38 cm, kalınlığı 1.5 cm’dir. Metal işleme sanatları çerçevesinde işlenmiştir. Aracın bütününe bakıldığında flamingo kafasına benzetilmeye çalışıldığı görülmektedir. Göz biçiminde bir delik bulunmaktadır.

Tezgâhın üst mazısında açılan deliğe takılarak, dokunan bölümü üst maziya sarmaya yardımcıdır. Demirden olup, 1 metre boyunda 2 cm çapında, L harfi şeklinde ucu bükülmüş demir parçasıdır. Her demircinin kolayca yapabileceği bir araçtır. Tezgâhın alt mazısındaki deliğe de “Gergi Demiri” takılmaktadır. Görevi tezgâhtaki dokuma ip bölümünü gerginleştirmede kullanılmaktadır. 30-40 cm boyunda, 2 cm çapında demir parçasıdır. Mucurlu demirci ustaları tarafından da yapılmıştır. 100 yıllık olup Mucur’da yapılmış olan araç dokumacılık kültüründe yer almıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde geleneksel tezgahlar da kullanımı devam etmektedir.

4.7.2. Diğdir

Kilim dokumaya yarayan tarak biçiminde bir aygıttır (URL: 26). Düz dokuma yapımında, atkılar sıkıştırabilmek amacı ile kullanılan metalden olup şekil itibariyle çatala benzeyen metal bir dokuma aracıdır (Etikan, Ölmez, Kılıçarslan ve Şahin, 2020: 29). Düz dokuma tekniklerinde çözgü ipleri arasından geçirilen atkı iplerini sıkıştırabilmek amacı ile kullanılan metal den olan dişli dokuma aracıdır (Ölmez vd., 2021: 42). Şekil 4.44’de görülen diğdir metal işleme sanatları çerçevesinde yapılmış düz dokuma aracıdır. Biçim itibariyle çatala benzemektedir. Ölçüleri şu şekildedir çapı 30 cm, dişli bölüm çapı 1 cm’dir. Dişli bölümü eğimli olup dokumadaki atkı geçişinde vuruşlarda etki sağlamak içindir.



Şekil 4.44. Diğdir, (Esmâ Geyikçi, Merkez-Mucur; Seyitgaziöğlü Arşivi, 2023).

Kilim dokuyucularının kullandığı, demirden döverek yapılmış sapı ve tarak kısmı olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır. Tarak kısmı, tarak şeklinde kısa dişlerden oluşur, 4-6 cm genişliğindedir. Sap kısmı 8-10 cm boyunda, parmak kalınlığındadır. Kilim dokuyucular ilmik ve geçki iplerini sıkılaştırmada kullanmışlardır. Demirciler yapsa da her demirci yapamamaktadır. Demirci ustası olmanın yanında sadece bu aracı yapan özel tarak ustaları yapmaktadır. Günümüzde mucur’da bu aracı yapanda kullananda bulunmamaktadır. Elde mevcut olan kilim tarağı (diğdir) tahminen 90-100 yıllıktır. Halı, yastık ve minder dokuma tarağı da aynı özellikleri taşır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde fabrikasyon dokumacılıkta kullanılmamakla düz dokumacılık yapılan yerlerde kullanımı kısmen de olsa devam etmektedir.

4.7.3. Çorap Kalıbı

Çorap, pamuk, yün vb ipliklerle örülen, ayağa giyilen giyecektir (Anonim, 2010: 562). Çorap örücülüğünde uzun konçlu çorapların örülmesi için ahşap çorap kalıpları kullanılmaktadır (Etikan vd., 2020: 192).



Şekil 4.45. Çorap kalıbı, (Yeter Ersoy, Solaklı Mah.-Mucur; Seyitgaziöğlü Arşivi, 2023).

Şekil 4.45’de çorap kalıbı ahşaptan yapılmış olup ölçüleri; çapı 61cm, eni 9cm’dir. Çorap örücülüğü el sanatlarımızdandır. Uç kısmı çorabın burun bölümünün düzgün hatta olmasını sağlamaktadır. Gövde bölümü, çorabın konç kısmının kalıbıdır. Çorap kalıbını asmak için en son bölümünde bir delik açılmış bir iple de duvara asılması için

desteklenmiştir. Birçok yerde kullanılan ahşabın el örgü dokumacılığında da kullanıldığı görülmektedir.

Yünden örülen çorap, örülüp şişinden çıkarıldığında tahta kalıba geçirilerek birkaç gün kalıpta bekletilerek, örgü çorabın ütülenmiş gibi düzenli olması sağlanmaktadır. Çorap kalıbı 50 cm boyunda, çorabın eni kadar 6-8 cm eninde, temiz silinmiş tahta parçasıdır. Örgü yapan evlerin pek çoğunda bulunmaktadır. Olmayanlar da ördükleri yün çorabı minder altına ya da yatak altına uzunca sererek, orada kalıplaşması için bekletilmektedir. Düzgünleşmesi sağlanır. 50 yıllık olup Mucur'da elinde uygun tahtası olan her insanın kolayca yapabileceği bir araçtır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Yün çorap örme işleri köylerde halen yapılmakta olup, kalıp tahtası da kullanılmaktadır.

4.7.4. Çıkrık

İplik bükme, iplik sarma vb. işlerde kullanılan, el veya ayakla çevrilen dolaptır (Anonim, 2010: 534). Çıkrığa Türkler ilk çağrı demişlerdir. Çığrı sözü Türklerde “değirmen, çark, dolap, gibi şeylerin çıkırığı ile ip çıkırığı ve her türlü makara” anlamına gelmektedir (Akt. Ögel, 1991: 144).



Şekil 4.46. Çıkrık, (İsmail Öksüz, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kırşehir halılarında kullanılan ilmelik iplik numarası 3,5 olup çift katlıdır. Çözümlü ipliklerinin kalın olması sağlamlığı artıracak için beş kat yapılarak atkı ipliklerine verilen bükümden daha fazla büküm çözgü ipliklerine verilir. Çıkrık ipliğe kat vermek için kullanılan araçtır (Ölmez vd., 2021: 36). Şekil 4.46'da görülen çıkrık ağaç işleme sanatları çerçevesinde yapılmış olup mekaniksel bir sistem çerçevesinde işlem yapılmasını sağlamaktadır. Ahşaptan yapılmış olan çıkrık dairesel formdaki aparatla desteklenerek

işlevselliği aktif hale getirilmektedir. Ölçüleri şu şekildedir çapı 80cm, dairesel formun çapı 42cm'dir.

Temiz yünün bükerek, iplik haline getirmede kullanılmıştır. 50 cm çapında, 5 cm eninde ahşap bir kasnak ile taban kaidesi, çevirme kolu, çatal ayağı, kasnak çevirme ipi ve makara takılı ince demir milden ibarettir. Mucur'da bu işi yapan çok olmadığından, genellikle Kastamonu'dan getirilir, ip bükmede kullanılmıştır. 70-80 Yıllık olup kullanılmamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde iplik bükümü fabrikalarda modern aletler tarafından yapılmaktadır.

4.7.5. Düz Dokuma

Anadolu-Türk dokuma sanatında düğümsüz ve havsız yapılan, iki ve daha fazla iplik çeşidi ile yapılan yaygılara düz dokuma veya kilim denmektedir. Kendi arasında teknik olarak farklılık göstermektedir. Kırşehir merkez ve Mucur çevresi de düz dokuma yaygılarıyla bilinmektedir(Deniz,2000:76-136).Kullanım yerleri ve süsleme özelliği birbirinden farklılık göstermektedir. Döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokuma diye adlandırılan kilimdir (Anonim,2010:1440). Şekil 4.47'de görülen düz dokuma birden fazla iplik çeşidi ile yapılmış olup düz ve ilikli bir kilim tekniğiyle dokunmuştur. Elibelin de motifinin ağırlıkta olduğu bunun yanında başlangıç ve bitişlerde bukağı motifi ile desteklenmiştir. Parmak adı verilen teknikte düz dokumada dikkat çekmektedir. Çözüğü pamuk, atkısı yündür.



Şekil. 4.47. Düz dokuma,(Anonim;SeyitgazioğluArşivi.2023).

Halı tezgâhında dokunur. Kilim ya da cicim, ya da yaygı de denir. Düz dokuma ihtiyaca gör tek parça, çift parça olarak, değişik ölçüde eni ve boyu olan bir dokumadır. Renkli ipliklerle, farklı motif ve detaylar dokunur. İlçemizin Dalakçı Köyünde dokunan kaliteli, Selçuklu desenli kilimler ülkede tanınmış, ün yapmış kilimlerdir. Özellikle de turist gelen yörelerde yabancılara satılır, döviz getirisi olan dokumadır kilim. Mevcut dokuma 50 yıllıktır. Mucur ve çevresinde dokuma yapan kişiler kalmamıştır. Dokumanın her türü durmuş vaziyettedir. Yerini Isparta, Kayseri gibi illerde fabrikasyon yapılmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.7.6. Kirkit

Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden veya ağaçtan yapılmış dişli araçtır (Anonim, 2010: 1447). Yörede kullanılan kirkitler genellikle metalden olan kirkitlerdir. Kirkite “süvük”, “ıstar tarağı” veya” tarak” adı ile bilinmektedir. Bazı kirkitlerin işlev bölümünün paralelinde zil bulunmaktadır. Dokuyucu dokuma atkısını kirkitlediği zamanda bu zillerden ses çıkışı sağlanmıştır (Etikan vd., 2020: 29). Halı dokumacılığında ilme atıldıktan sonraki işlem atkı denilen iplikleri sıkıştırmaktır bu işlemdeki kullanılan araca kirkit denilmektedir (Ölmez, vd., 2021: 32).



Şekil 4.48. Kirkit, (Mustafa Aydoğmuş,Şatıroğlu Mah.-Mucur Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

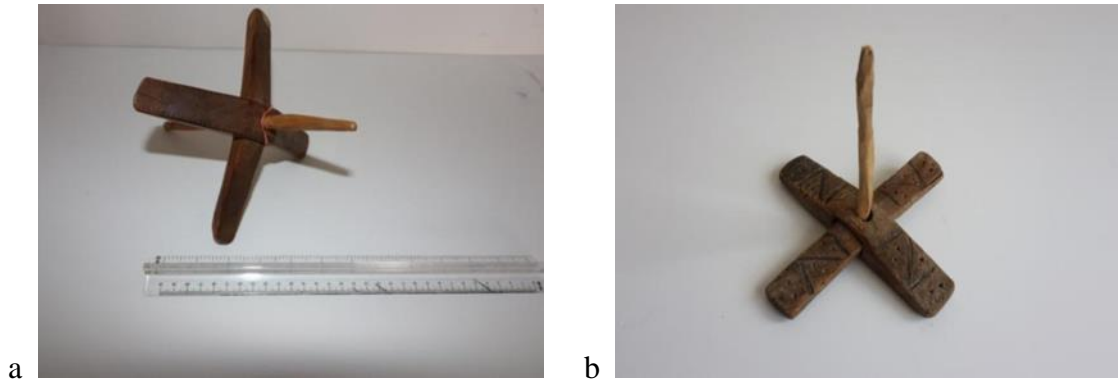
Metal işleme sanatları çerçevesinde yapılmış olan kirkitin ölçüleri şu şekildedir. Şekil 4.48’de görülen kirkitin, tutacak bölümü 11cm, halka çapı 1,5cm, dişli gövde çapı 9,5cm’dir. Gövde bölümünde kullanılan nokta şeklinde oluşturulmuş motifleri mevcuttur. Dişlerin yer aldığı bölüm sık aralıklı olup zik zak formunda şekillendirilmiştir. Gövdenin arka bölümünde bulunan halkalara küçük ziller takılmaktadır.

Diğdir’in, dişli tarak kısmı daha geniş olanıdır. Tarak genişliği 10-12 cm, sap kısmı da parmak kalınlığında olup, boyu 13-15cm’dir.Halı ve kilim dokuyucularının kullandığı,

demirden döverek yapılmış sapı ve tarak kısmı olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır. Tarak bölümü tutma yani sap bölümüdür. Kirkite takılmış olan zillerin amacı, hane dışındaki insanların önünden geçtiği evden zil sesi geliyorsa o evde halı dokunduğunun sesidir. Dokumacının kirkitleme şekli ise dokuyucunun vuruş şekli dokumanın desen ve dokuyucunun kimliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca halı dokumacısı gece geç saatlere kadar dokumaya devam ettiği için zil sesi dokumacının uyumasına engel olmaktadır. Demirciler yapsa da her demirci yapamamaktadır. Özel tarak ustaları yapmaktadır bu aracı. Mucur’da şimdilerde yapanda kullananda bulunmamaktadır. Elde mevcut olan kilim tarağı (kirkit) tahminen 90-100 yıllıktır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde geleneksel dokuma atölyelerinde, hala devam etmekte olup yerini alan bir araç yoktur.

4.7.7. Kirmen

Elde yün eğirmeye yarayan tahtadan yapılmış araç (Anonim, 2010: 1448). Taranmış olan uzun lifler uzunlamasına dizilir. Bu şekilde hazırlanmış olan liflere sömek adı verilmektedir. İlmelik ipliğin büküm yapılmamış haline sömek denilmektedir. Halı dokumada ve boyanabilmesi için az büküm yapılması gerekmektedir. Kirmanda büküme hazır hale getirilen sömekler kirman yardımı ile bükümü yapılmaktadır (Ölmez vd., 2021: 35).



Şekil 4.49. Kirmen örnekleri, (Fevzi Ekim, Hüsne Arslan, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

İğ manasına da gelmekte olan “Kirmen” sözü eski Osmanlı kaynaklarından itibaren başlamaktadır. Anadolu ağızlarında da çoğunlukla kullanılmaktadır (Ögel, 1991: 142). Şekil 4.49. a, kirmen ağaç oyma sanatları çerçevesinde yer almaktadır. Hammaddesi erik ağacındandır. Biçim itibariyle + şeklinde olup aracın dönmesi için tasarlanmıştır. Ölçüleri

şu şekildedir; çapı 23 cm, eni 19 cm,'dir. Şekil 4.49. b, kirmenin üstüne geometrik motiflerle bezeme yapılmıştır.

Yün bükmede, yünü iplik haline getirmede kullanılan 3 parçadan yapılmış ahşap bir alettir. İki adet sarma kolu, bir adet iğ (mil) den oluşmaktadır. Sarma kolları orta yerlerinden geçmeli olarak birlikte çalıştırılır. İğ, 15-20 cm uzunluğunda, kurşun kalem kalınlığında ahşap bir çubuktur. Mucur ve köylerinde, evinde yünü olan, evinde halı, kilim, yastık gibi dokuma işleri yapılan her evde bulunan bir araçtır. Marangozlar yaptığı gibi, eli yatkın olanlar da bu aracı yapabilmektedir.65 yıllık olup erik, palamut, meşe gibi sert ağaçlardan yapılmıştır. Kirmen her ne kadar yün eğirmek için kullanılsa da asker uğurlama törenlerinde çok az bir iple çevrilerek askerin askerlikten tez vakitte gidip tez vakitte yuvasına dönmesi için uygulanan bir inanış şeklidir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini daha teknolojik aletlere bırakmıştır. Evlerinde dekoratif obje veya hatıra olarak saklayanlar bulunmaktadır.

4.7.8. Nazik

İplik bükmeye yarayan bir çeşit çıkırıktır (URL: 27). Anadolu'da yumak karşılığında kullanılan söz Kelep sözüdür. Bu sözün aslının İran yoluyla Anadolu'ya taşındığı düşünülmektedir. Doğu Türkleri ve Altay gibi İran kültüründen uzaklaşmış olan Türklerde kelep sözü yaygınlaşarak yerli bir söz olmuştur (Ögel, 1991: 147).



Şekil 4.50. Nazik, (Tekin Demirci,Hamidiye Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.50'de görülmekte olan nazik ağaç işleme sanatları çerçevesinde yapılmıştır. Dört parçanın birbirine paralel şekilde ortadaki ahşap ile bağlanmış olup alt ve üstteki ahşap parçalarla desteklenmiştir. Naziğin tam ortasından geçen metal, 1 cm çapında ki mil sayesinde aracın dönmesi sağlanmaktadır.

Kırşehirde nazik ile ilgili şu dörtlüğü de rastlanmıştır:

Gelep gelep iplikler

Sırma sırma kirpikler

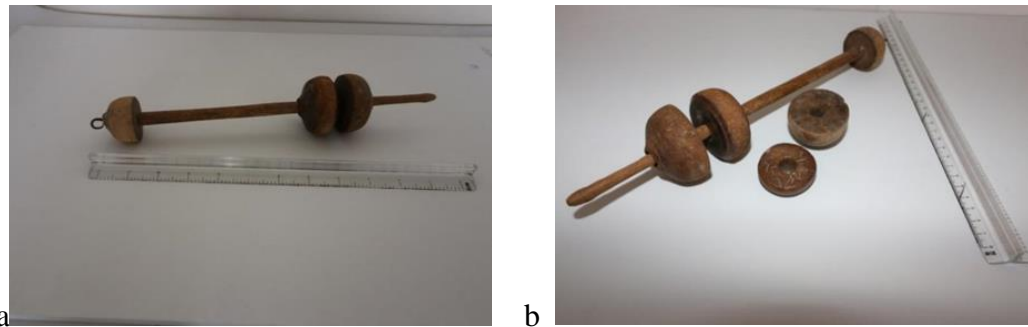
Güzel seven oğlanlar

Su yolunda pinekler (Seyfeli, 2008: 122).

Çıkırıktaki bükülen yün iplikler kelep haline getirilir, kelep ipler nazik denilen ahşap araca geçirilir. Kelep'e gel -ip, gel-ip diye de tabir edilmektedir. Kelep ipliğin yumak şeklinde sarılarak dokumaya hazır edilmesidir. Nazik, 4 adet dönen pervane kolu, ortasında metalden ya da çok sağlam ağaçtan yapılan mil ve tabanın oturtulduğu ahşap bir kaideden ibarettir. Mucur'da yapımı kolay olduğu için malzemesi olan herkes yapabilmıştır. Yapamayan da marangoza yaptırarak kullanmıştır. 70 yıllık olup dokuma işleri sürdüğü müddetçe Nazik de kullanılmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yün bükme ve sarma işlemleri daha modern aletlerle yapılmaktadır.

4.7.9. İğ

Pamuk, yün vb. liflerden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkin, iki ucu sivri ve çengelli olan, ağaçtan yapılmış araç, eğirmen, kirmen (Anonim, 2010: 1155). İlmelik iplik elde edildikten sonra geride kalan yıkanmış temiz yünler el yordamı ile didilmektedir. Bu yünlerde fitil haline getirilir. 3,5 numara olacak biçimde iğ ile bükümü yapıp koçlanarak tekrar büküm yapılmaktadır (Ölmez vd., 2021: 35).



Şekil 4.51. İğ: a.Yatay,b.Çapraz, (Nazik Yalçın,Budak Köyü-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Paleolitik dönemlerden itibaren hemen hemen tüm kavimlerde aynı biçimlerde yapılmış ve kullanılmıştır. Bu nedenle Türk iğleri için farklı bir şekilde ifade edilmemektedir. İğ başları çoğunlukla geniş yapıda orta bölümü delik bir taş, ağaç veya çarpı şeklinde iki ağacın birleştirilmesinden meydana getirilmektedir. Bu şekilde olanlar Orta Asya'daki kazı çalışmaları ve koleksiyonlarda rastlanmaktadır. Bulunan bu iğlerin Anadolu'da kullanılan iğlerle hemen hemen hiç farkı yoktur (Akt. Ögel, 1991: 141). İğ ahşap oyma sanatları içerisinde yer almaktadır. Şekil 4.51'de görülen iğ'in ölçüleri çapı 31 cm, eni 1 cm, büyük ağırşak çapı 3 cm, dip çapı 5 cm, küçük ağırşak çapı 1,5 cm, dip çapı 4,5 cm'dir. Şekil 4.51. b, İğ ağırşakları ters koni şeklinde olup ağırşagın üzerindeki bitkisel motif işlemei dikkat çekmektedir.

Kazak, çorap, atkı gibi eşya yapımında kullanılacak olan yün, iğ ile inceltirerek ip şekline getirmeye yarayan basit bir alettir. İğ mili denilen 15-20 cm boyunda, kurşun kalem kalınlığındaki bir parça ile bu parçaya takılan, ortası delik, yuvarlak bir parçası da bulunmaktadır. Bu parçanın adı da "ağırşak / arşak" dır.80 yıllık olup Mucur ve köylerinde yapımı kolay olduğu için isteyen elde yapmıştır, isteyen bu işin ustasının yaptığı aracı satın alarak, kullanmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde dekoratif obje olarak kullanılmaktadır.

4.7.10. Halı Yastık

Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygıdır (Anonim, 2010: 1032). Havlı dokumada halı yastık divanların (sedir), duvara denk gelen bölümleri için tasarlanmış sıra halinde dizilerek kullanılmıştır. Geçmiş zaman evlerinde pencere ve sedirle döşenmiş olan odalar misafir odaları olarak kullanılmıştır. Halı yastıklar bu odalarda bulunan pencerelerin önüne, kalitesi ve güzelliği ile seçilmiş olan halı yastıklarla süslenmiştir (Akt,Ölmez v.d.,2021:57).Farklı tiplerde desen düzenlemesi olan, halı yastık desenlerinden de biri olan pazen topu adı ile de bilinen halı yastık dokumalarına rastlanmıştır (Ölmez,v.d.,2021:240). Kırşehir, Selçuklu Beylikleri ve Osmanlı devletinin ilk zamanlarında Ahilik ve esnaf teşkilatının yaptığı mimari eserleri, Halıcılık özelliklerde Mucur halı seccadeleri ile bilinen önemli bir kültür merkezidir. XVII. yüzyıldan kalıp günümüze kadar gelmiş olan halılar yörede köklü bir dokumacılığın göstergesidir. Ahilik teşkilatının yaygınlaşmasını arkasından gelen Kırşehir'de kurulmuş olan Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) 'un katkısı ile köylere kadar ulaşarak halı kilim kursları açarak el sanatları geleneğinin Kırşehir'de nerelerden geldiğini söylemektedir. Mucur halıları, Gördes (Türk) düğümünün kullanıldığı

seccade boyutlarında doğal boya ile boyanmış iplerin kullanıldığı halılardır (Akyürek ve ark. 1997: 61-63).



Şekil 4.52. Halı, (Tevfik Türkoğlu, Yürücek Köyü-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Mucur halıları XVIII. yy'ın ünlü halılarından. Kırşehir'in ilçesi olan Mucur'da dokunan halılar Kırşehir halılarından farklı gelişmiştir. Kenar sularında görülen dar bordürde ev şeklinde motiflerle bezenmiştir. Geniş bordüründe bir açık bir koyu renklerle çok yapraklı çiçeklerle bezenmiş olup yörede motifin adı dallı elma olarak geçmektedir (Deniz, 2000: 47;Etikan vd.,2020:75).

Kırşehir'de rastladığımız halı le ilgili maniler;

Halıya gül dokudum

Yare name okudum

Yar bize gonak gelmiş

Vallahi ben yokudum,

Halının nakışları

Çıkamam yokuşları

Yare izin vermemiş

*Askerde çavuşları,
Halı dokurum halı
Bitmiyor gavur malı
Halı icad olalı
Gızların benzi sarı
Istara vurdum darağı
Gönül bilmez ırağı
Gurban olduğum Allah
Yanım olsun durağı,
Istar başında gazzık
Böğründe çökelik azzık
Dokuma gelin gayrı
Genç ömrüne yazzık
Istar başında kaldım
İnce fikire daldım
Her kapı çalınanda*

Yari geliyor sandım (Seyfeli, 2008: 128-131).

Şekil 4.52’de görülmekte olan halı geleneksel el sanatlarımızdan olan dokumacılık kapsamında dokunmuş olup, Gördes (Türk) düğüm tekniğiyle dokunmuştur. Havlı dokumadır. Kenar, köşe ve göbekte kullanılan penç, hatayi ve yaprak motifi ile bezenmiştir. Atkı ipi pamuk, ilmelik ipi yündür. Kullanılan renkler kırmızı, deve tüyü, siyah, hardal sarısı, açık mavi ve renklendirilmemiş yün ipliklerle dokunmuştur. Ölçülerine baktığımızda çapı 94 cm, eni 45 cm’dir.

Geçmiş yıllarda Mucur’da halı dokunmuştur. Mucur halıları olarak da ün yapmıştır. Geçimini tarımla karşılayan halk yazları tarımla uğraş vermiş. Kışın ise evin hanımları halı ve kilim dokuması ile uğraşmıştır. Kışın dokunan halılar çoğunlukla çeyiz amaçlı olsa da maddi kaynak olarak satışı da yapılmıştır. Halı işi zor, zahmetli ve zaman alıcı olduğundan, mucur ilçemizde çok az aile halı dokuma işi yapmıştır. Halı dokumacılığı çoğunlukla

çocuklarına çeyizi ya da evinde kullanmak için dokunmuştur. Kimi zamanda halk ev, araba, gelin hediyesi olarak da değer görmüştür. Dokuma halı yastık 70 yıllıktır. Yakın Tarihte, Ürgüp'ten getirilen halı tezgâhlarında halı dokuma kursu açılmış olsa da genç kızlar ve kadınlar tarafından pek de rağbet edilmemiştir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde halı dokumacılık talep doğrultusunda yapanlar olsa da yerini tamamen makine halılarına bırakmıştır.

4.7.11. Halı Makası

Makas, bir eksen çevresinde dönebilecek biçimde çapraz eklemelenmiş, birbirine bakan yüzleri keskin iki çelik lamadan oluşmuş, arasına yerleştirilen herhangi bir şeyi kesmeye yarayan araç, sındı (Anonim, 2010: 1610). Halı makası, dokuma esnasında halının yüzeyindeki fazla iplikleri kesmek ve belirli bir hav yüksekliği elde etmek için kullanılan araçtır (Ölmez vd., 2021:32).



Şekil 4.53. Halı makası, (Naciye Yalın, Merkez-Mucur; Seyitgazioglu Arşivi, 2023).

Türklerin makas için söyledikleri en eski söz sındı ya da sındı'dır. XI. yüzyılda Oğuzlar makasa, sındı demektedirler. Anadolu köylerinde, Türklerin bu eski hatırasına "Sındı, sindi, zindi" biçimde söylemlere rastlanmaktadır (Ögel, 1991: 326). Şekil 4.53'deki halı makası metal işleme sanatları içerisinde imal edilmiştir. Ölçüleri şu şekildedir. Çapı 28 cm, eni 6 cm, kalınlığı 3 mm, kesici ağzı 12 cm, açılma genişliği 13 cm'dir. Kelebek somon sayesinde halı makasının ayarlanması sağlanmaktadır. Tutma bölümü kesici bölümden yüksekte olması halıdaki ilme uzunluklarını daha iyi kavrayabilmesi için amaçlanmıştır.

Yün dokumacılıkta kullanılan demir yapımı, 25-30 cm boyunda, 2-3 cm eninde, iki parçadan oluşan bir makastır. Dokuma yapılırken, kaba kesilmiş ilmikleri kırarak, dokumaya düzgünlük vermek için kesim yapan bir araçtır. Nerede bir yün dokuma işi var, orada makas da bulunmaktadır. Demirciler yapmışlardır. Makas yapmak biraz da ustalık ve işçilik isteyen bir iştir. Mucur'da bu işi yapan usta yoktur. 70 yıllık olup, başka illerden

getirtilmiştir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde el dokumacılığı yapılan yerlerde halen kullanılmaktadır.

4.7.12. Yün Tarağı

Yün, koyun tüyü (Anonim, 2010: 2625). Tarak, saçların, sakalın, hayvan tüyelerinin karışıklığını gidermeye veya kadınların saçlarını tutturmaya yarayan dişli araç (Anonim, 2010: 2268). Yün iplik olmadan önce bazı aşamalardan geçirilmektedir. Bu işlem yün ditme aşamasından sonra yünün yün tarağı yardımıyla taranması işlemidir. 10-15cm uzunluğunda 60-70 adet metal dişleri olan aynı zamanda bu dişlerin tutunduğu ahşap bölümü de tarakta bulunması gereken özellikler kapsamındadır (Selçuk; Yurttaş, 2019:549).



Şekil 4.54. Yün tarağı, (Remzi Altunçanak, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Yapağının iyisi koyunun sırt kısmında bulunmaktadır. Koyunun sırt bölgesindeki yapağı uzun lifli ve beyaz olması nedeniyle ilmelik iplikte kullanılmaktadır. Yapağı denilen yün el yardımı ile didilerek yünün kullanıma hazır hale getirilme aşamasının ilkidir. Taranmaya yani daha iyi açılacak hale getirilmesi için hazır edilir. Tarak denilen araç kalınlığı olan ahşap materyalin üzerine birbirine paralel iki sıra halinde ucu sivri metallerin bulunduğu yün tarama aletidir. Yün tarağı ucu sivri metallere karşıya, uzun kenarı ön tarafa gelecek biçimde hazırlanır. Yünden alınan ufak parçalar iki elin yardımı ile tarak bölümüne geçirilerek çekme kuvveti ile taraktan taranır. Amaç kısa lifler ve kirli olan yünü hem ayırtmak hem de eğilmeye yani iplik olarak hazır hale getirmektir (Ölmez vd., 2021: 34). Marangoz ve metal işleme sanatlarının birlikte kullanıldığı bir araçtır. Ahşaba monte edilen ince uçlu metallere işlevselliğini aktive etmektedir. Şekil 4.54'de görülen yün tarağı ölçüleri şu şekildedir. Çapı 58cm, eni 20cm, tarak çapı 11,5cm'dir. Sade bir yapıda olup metal dişlerin olduğu bölümde deri süslemesinde su yolu motifi ile işlenmiş olduğu görülmektedir. Dişsiz olan bölümü ise koni şeklindedir.

Keçi ve koyundan kırkılan yün yıkanır kurutulur. Kuruyan yün taraktan geçirilerek (taranarak) içinde bulunan ot kuru su, saman, çöp ve tozlardan temizlenmektedir. Yün tarağı 50-60 cm uzunluğunda, 25 cm eninde düzgün bir tahtanın uç kısmına monte edilen çelik ucu sivri tellerden yapılan taraktan ibarettir. Dokuma ve örgü yapılan evlerde bulunmaktadır. Yün tarağı olmayanlar, ihtiyaç duyduklarında olanlardan ödünç alıp kullanmışlardır. Ahşap kısmını marangozlar, çelik tellerden ibaret olan tarağını da özel tarak ustaları yapmıştır. Mucur'da bu aracı yapan olmamıştır. Başka illerden getirilmiştir. Çok uzun yıllar kullanıldığı gibi, bugün de, yün ve dokuma ile uğraşanlar hâlâ kullanılmaktadırlar. Mevcut Yün tarağı 50-60 yıllıktır. Tarağın çelik telleri batıcı, yaralayıcı olduğundan, dikkatli kullanılır, kazaya neden olmamasına özen gösterilir. Yün tarağı ile ilgili bir beddua da vardır. Öfkelenedikleri insana “*Yün tarağında yatasıca*” tabiri ile beddua edilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini elektrikli yün tarayıcılar almıştır.

4.8. MUTFAKTA KULLANILAN EŞYALAR

Sedat Veyis Örnek (2000:17-18), halkbilim çalışmalarının kapsamı içerisinde yer alan geleneksel bilginin, çoğunlukla halkın bilgi dağarcığı ile değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Halk bilimin kapsamı içerisinde yer alan, halk öğretisi yani, lokman hekimlik, halk baytarlığı, halk takvimi, halk hukuku, halk meteorolojisi gibi alanların yanında şu konular da araştırılmaktadır: Yerleşim ve yerleşim çeşitleri yani yerleşik düzen veya göçebe yaşam gibi; Barınaklar, evler ve eve dair ev eşyası, ev tipi, yapım tekniği gibi unsurlar; Kullanım araçları ve eşyaları, ısınma, aydınlanma eşyaları; Ulaşımında kullanılan taşıtlar, taşıma yöntemleri; Halk ekonomisi yani üretim, tüketim, satış yöntemleri, gelir ve geçim kaynakları, tarım, rençberlik, hayvancılık, avcılık, arıcılık; Beslenme kaynakları ve araçları, kiler, mutfak, tartma biçimleri; Hesaplama ve ölçme araçları ve birimleri; Zaman ve uzaklık yakınlık olguları; Halk sanatları ve meslekleri. Halkbilimin tüm bu içeriği geleneksel öğretisi ile edinilen kültürel öğelerdir.

Mucur yöresinin halk öğretileriyle geliştirilip kullanılmış, halk kültürü içerisindeki yerini almış olan geleneksel mutfak eşyaları incelenmiş ve alfabetik sırayla verilmiştir.

4.8.1. Bakır cezve

Cezve, genellikle kahve pişirmeye yarayan, silindirik biçiminde uzun saplı, küçük kap, olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 459; Anonim, 1986: 2310). Kahve cezvesi, ise içerisinde içinde kahve pişirilen metal kap, şeklinde tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 1269). Şekil 4,55’de görülen ve Mucur yöresine ait olan bakır cezve, 2000’li yıllara kadar

kahve pişirmede kullanılmış bir mutfak gerecidir.



Şekil 4.55. Bakır cezve, (Mustafa Köksal, Merkez- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

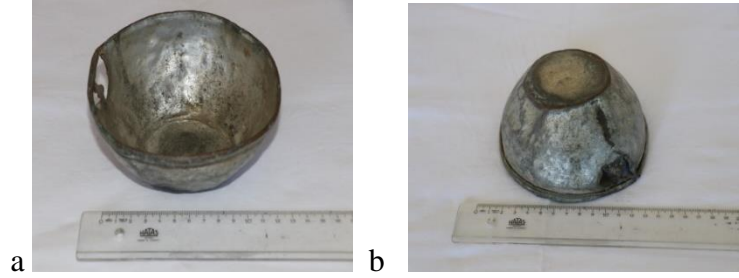
Cezvelerin büyüklüklerine göre tek fincanlık, iki, üç, dört veya daha çok fincanlık cezveler gibi çeşitleri vardır. Kahveyi içecek kişi sayısına göre bunlardan biri kullanılır. Mucur düğünlerinde, oğlan evinde düğüne gelen davetlilere bakır cezvelerde pişmiş kahve ikram edilmesi adettendir (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Şekil 4.55’de görülen örnek tek fincanlık bir cezve olup, dövme bakır uygulayımı ile üretilmiştir. Tek parçadan meydana gelen nesnenin sol tarafında sonradan eklenmiş metalden bir kulp bulunmaktadır. Nesnenin silindirik biçiminde olan gövdesi, tabandan ağıza doğru daralmakta, ağızda tekrar genişleyerek enli bir kenar ile son bulmaktadır. Sol tarafında, kulpun 3 cm ilerisinde dışarı doğru uzanan ve kahvenin fincana kolayca akmasını sağlayan bir ağız bulunmaktadır. Bu ağız halk arasında ibik olarak adlandırılmaktadır. Alt kısmı ve tabanı ise düzdür. Gövde üzerinde bezeme bulunmamaktadır.

Bu cezve örneği metal işleyen el sanatları içerisinde üretilmiştir. Günümüzde Mucur’da metal işleyen el sanatları kaybolmuştur ve ustası bulunmamakta örneklerine nadiren rastlanılmaktadır. Günümüzde bakır yanında alüminyum, çelik, toprak olan cezveler de kullanılmaktadır. Kahve cezvelerinin yerini elektrikli otomatik kahve yapan araçların aldığı görülmektedir.

4.8.2. Bakır Hoşaf Tası ve Çeşme Tası

Geleneksel Türk mutfağında önemli bir yeri olan hoşaf, bütün veya dilimler halindeki kuru meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türüdür (Anonim, 2010: 111). Mucur yöresinde de yörede yetişen elma, armut, ayva, üzüm vb. meyvelerin yazın kurutulup kışın su ile kaynatılarak yapılan hoşaf yapımı halen oldukça yaygındır.

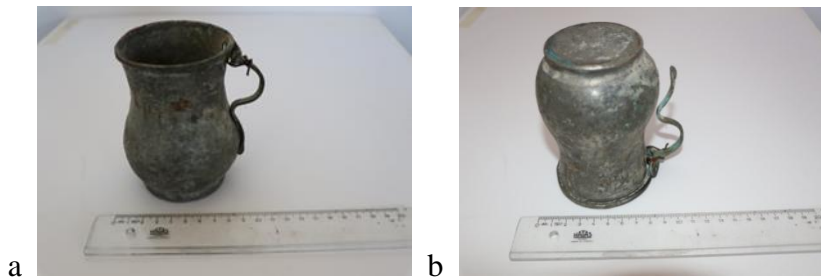
Tas; içerisine sulu şeyler konulan metalden yapılmış kap olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 2274). Yörede kullanılan bu örnek hoşaf tasıdır. Hoşaf tası, hoşaf konulan, bakırdan yapılan ve sık kalaylanması gereken çukur bir taktır. Şekil 4.56'da görülen ve Mucur yöresine ait olan bakır hoşaf tası, 1990'lı yıllara kadar hoşaf koymada kullanılmış bir mutfak gerecidir.



Şekil 4.56. Bakır hoşaf tası: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Arif Doğramacı, Merkez- Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Bakır hoşaf tası, ağız çapı 13 cm, dip çapı 7 cm, yüksekliği 6 cm boyutlarındadır. Bu örnek metal işleyen el sanatları içerisinde üretilmiş ve yapımında dövme uygulayımı kullanılmıştır. Tek parçadan oluşan nesne oldukça sadedir ve bir ucu delinmiştir. Tas, ayaklı ve dar bir tabandan yukarı doğru genişleyerek yükselmekte ve yarım daire biçiminde bir gövdeden meydana gelmektedir. Tasta herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Bazı hoşaf taslarının altında ayak bulunur ve bu tür eşyalar halk arasında ayaklı tas olarak adlandırılmaktadır (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Hazırlanan hoşaf bu tasta konularak bazı yemeklerin yanında içilmek üzere yıllardır sofralarda yerini almıştır. Günümüzde bakır tas kullanımı yaygın değildir. Bakır tasların yerini porselen, seramik, çelik, teflon, emaye veya alüminyum tasların aldığı görülmektedir.

Mucur yöresinde kullanılan bir diğer tas çeşidi çeşme tasıdır. Şekil 4,57de bakırdan bir çeşme tası görülmektedir.



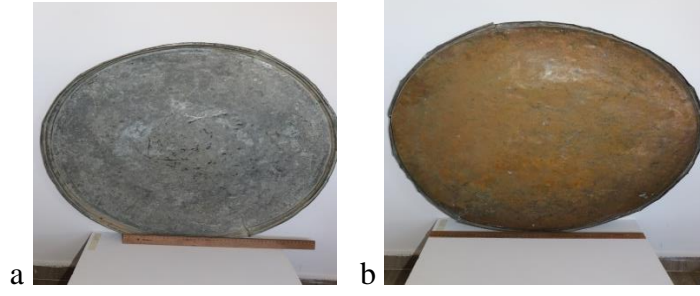
Şekil 4.57. Bakır çeşme tası: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Bekir Özkaya, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi,2021).

Seyitgazioğlu Arşivi,2021).

Çeşme, genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalaklı su hazinesi veya yapısıdır (Anonim, 2010: 524). Şekil 4,56'da görülen çeşme taşı, bakırdan yapılmış su içme kabıdır. Mutfakta su içmek için kullanıldığı gibi, mahalle çeşmelerinde de su içmede kullanılır. Eğer mahalle çeşmesinde kullanılacaksa, zincirle çeşme gövdesine bağlı olarak durur. Çeşme tasları çinkodan da yapılmaktadır (Yıldırım,2022). Bu örnek, standart bir su bardağı ölçülerinde olup 200 ml kapasitelidir. İçi kalaylı olmayıp, dışında bezeme görülmemektedir. Nesnenin yapımında dövme uygulayımı kullanılmıştır. Nesnenin tabandan yukarı doğru genişleyen şişkin bir gövdesi vardır. Şişkin gövde yukarı doğru daralarak uzamakta ve ağıza doğru tekrar genişleyerek dar bir kenar ile son bulmaktadır. Tek parçadan meydana gelen nesnenin sol tarafında sonradan eklenmiş bakırdan ve 2 şeklinde bir kulp bulunmaktadır. Günümüzde bakır çeşme taşı kullanılmamaktadır.

4.8.3. Bakır Sini

Sini, üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük yuvarlak tepsi, olarak tanımlanmıştır (Anonim, 2010: 2117). Derleme sözlüğünde sini şu şekilde ifade edilmektedir, Afyon yöresinde nişanda kız evine götürülen şeker tepsi. Diyarbakır'da üzerinde yemek yenen büyük bakır veya pirinç tepsi. Anadolu'da sinilerin kullanıldığı düğün adetleri vardır. Sini yollamak bu adetlerdendir. Erzurum'da doğum, ölüm vb. olaylar münasebetiyle yemek veya kete, çörek vb. bir siniye koyarak göndermek, sini yollamak adetinin içeriğini oluşturmaktadır. Sini, Urfa'da ve Kaman/Kırşehir'de büyük tepsi, Elazığ'da tepsi, Diyarbakır'da bakır veya pirinç gibi madenlerden yapılan büyük yuvarlak tepsi, şeklinde tanımlanmaktadır (URL: 28; URL: 29 ve URL: 30). Mucur yöresinde sini bakırdan ya da alüminyumdan yapılan, yer sofralarında masa gibi kullanılan ve mutfaklarda mutlaka bulundurulmuş önemli bir sofraya gerecidir. Çapına göre; küçük sini, orta sini, meydan sinisi gibi isimler alır. Hazırlanan yemekler, tabaklar içerisinde siniye konulur. Sinide, çatal, kaşık, bıçak, servis kepçesi, tuzluk, biberlik ve peçete bulundurulur. Şekil 4.58'de görülen ve Mucur yöresine ait olan bakır sini, 1990'lı yıllara kadar sofralarda kullanılmış bir mutfak gerecidir.



Şekil 4.58. Bakır sini: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Akif Türkyılmaz, Merkez- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Şekil 4.58’de görülen sini bir meydan sinisi olup çevresinde bağdaş kuran insanların, üzerinde yemek yediği geleneksel bir mutfak eşyasıdır. Ölçülerine bakıldığında, çapının 70 cm ve kalınlığının 0,7cm olduğu belirlenmiştir. Nesnenin en dışında hafif içe bombeli, bordürvari, kalın bir kenarlık bulunur. Bu sini örneği metal işleyen el sanatları içerisinde üretilmiş ve yapımında dövme uygulayımı kullanılmıştır. Döğme bakırdan yapılanların üzerinde genellikle kazıma tekniği ile zencerekler, ibrik ve badem motifleri, madalyonlar, Mühr-ü Süleyman damgaları görülmesine rağmen bu örnek *bezemesizdir*.

Mucur yöresi düğün gelenekleri içerisinde sini götürme adeti vardır. Bu adet oğlan evinden kız evine dürü (hediye) götürmek şeklinde uygulanmaktadır. Sini içerisine gelin olan kıza ve ailesine çeşitli hediyeler konularak, süslenip düğüne katılan misafirler ile birlikte kız evine eğlence eşliğinde götürülüp, sonrasında şerbet (nişan) esnasında kız tarafına sunulmaktadır.

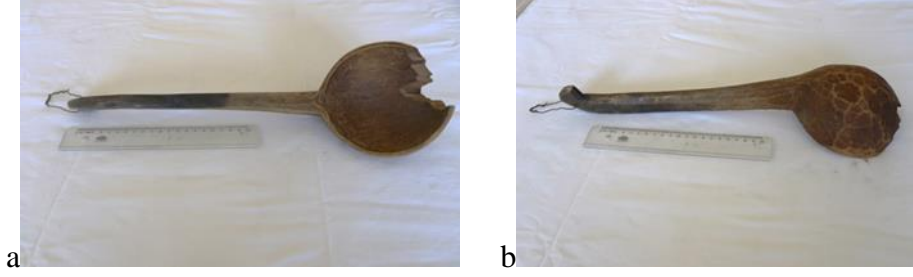
Başka bir sini adeti ise kışın eve gelen misafire sini çıkarma adetidir. Özellikle kışın uygulanan bu adette misafire kış meyvelerinin yanında gavurga (buğday kavurması), patlamış mısır ve çerezler ikram edilmesine “*misafire sini çıkarma*” denilir. Şekil 4.58’te görülen sini 1920’li yıllardan bu yana kullanılmıştır (M.Yıldırım, 2022- Mucur).

Günümüzde bakır sini kullanımı yaygın değildir. Bakır sinilerin yerini masa ve sandalyelerin aldığı görülmektedir. Siniler halen sadece taşıma amaçlı kullanılmakta olup yaygın değildir.

4.8.4. Çömçe

Çömçe, Anadolu’da ahşaptan yapılmış derin kepçelere verilen addır (Ögel, 1991: 223). Sadece Anadolu’yla kısıtlı kalmayıp, Türk dünyasının içine alan kesimde, kepçenin karşılığı olarak çömçe terimi yaygın bir kullanıma da sahiptir (Ögel, 1991: 218). Mucur yöresinde çömçe, çorba pişirilirken karıştırmaya yarayan ahşaptan oyma büyük kaşıktır.

Ahşaptan olana çömçe, metalden yapıłana da kepçe denilir.



Şekil 4.59. Çömçe: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Refik Yıldırım, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu, Arşivi 2021).

Şekil 4.59’te görülen Mucur yöresine ait çömçe, erik ağacından, elde oyulmuş olup uzunluğu 43 cm, ağız çapı 13 cm, ağız kalınlığı 0,5cm, sap kalınlığı 3 cm’dir. Derin ve geniş bir çanak ile bu çanağın uzantısı olan uzun bir sapa sahiptir. Sap kısmında takılı bulunan metal tel, temizlendikten sonra duvara asmak amacıyla kullanılmaktadır. Erik ağacının tercih edilmesinin nedeni, kolay oyulmaya uygun yapıda olmasıdır. Çömçenin oyulmasından sonraki işlem zımparalanıp gölgede kurutulmasıdır. Çömçenin yapımı bir gün içerisinde tamamlanmaktadır. Muzaffer Yıldırım’ın dedesi ve amcası ahşap oyma sanatı içerisinde çömçe yapımı icra edenlerdendir. Şekil 4.59’te görülen çömçe 1950’li yıllarda yapılmış ve çorba, pekmez ve aşure karıştırmada kullanılmıştır (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Eskiden kırsal kesimde yaygın olan, geniş ve ataerkil aile yapısı, evde yapılan yemeklerin miktarlarının da çok olmasını gerektirmiştir. Pişirmede kullanılan tencerelerin derin ve büyük oluşu nedeniyle çorba ve yemeklerin yapımında ve servisinde çömçe kolaylık sağlamıştır. Isı iletkenliğinin az olması nedeni ile de kullanışlı bir gereçtir. Ayrıca çömçede kullanılan ahşabın niteliğine göre yemeğin lezzetine katkı sağladığı düşünölmektedir. Bu örnek yoğun kullanımından dolayı, derin ve geniş bölümün ağız kısmında zamanla kırılma olduğu görölmüştür. Çömçe ayrıca, yörenin yağmur duası gelenekleri içerisinde yer alan “çömçeli gelin” uygulamasında hem kullanılan hem de adını veren bir eşyadır.

Günümüzde ahşap malzemeden oyulmuş çömçeler kısmen de olsa kullanılmaktadır. Çömçenin yerini metal, porselen, silikon ve plastikten yapılan kepçeler almıştır.

4.8.5. Dağarcık

Dağarcık bir azık çıkımıdır. Eski Anadolu da çok kullanılmıştır. Dede korkut masallarında “Çoban tağarcığı çıkardı, yediler”, diye ifade edilmektedir (Ögel, 1991: 302). Genellikle teke ve keçi derisinden yapılan deri çantadır. Kullanılan malzemesinden dolayı

içerisine koyulan yiyeceklerin bozulmasını da engellemektedir (URL: 31; URL: 32).



Şekil 4.60. Dağarcık, (URL: 32).

Derlemde yer alan Mucur yöresine ait dağarcığın kullanımı 40-50 yıl öncesine dayanmakta olup kuzu dersinden yapılmıştır. Kesilen kuzunun derisi tulum şeklinde çıkarılır. Tulum deri kurutulur, bazı kimyasal işlemlerden geçirilerek torba şekli verilir. Deri torbada hava ile teması olması için 0,5cm'lik bir delik açılır. Kullanım amacı, tarlada çalışanlar ve çobanlar için yiyecek taşıma torbasıdır. Mucur yöresinde “*Dağarcığı köpeğe kaptırma*” deyiimi aslında çobana bir tembih sözüdür (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Günümüzde halen kullanan çobanların bulunduğu ve bazı Mucur evlerinde bulunabildiği ifade edilmiştir Günümüzde dağarcığın yerini sefer tasları ve yemek termosları almıştır.

4.8.6. Havan ve Havaneli

Havan içerisinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kaptır (Anonim, 2010: 1064). Havan içerisine konulabilecek her türlü gıdayı ezmek veya küçültmek için kullanılan tahta, metal, porselen, taş gibi malzemelerden yapılan bir tür kap olarak da tanımlanmaktadır (URL: 33).



Şekil 4.61. Havan, (Hüseyin Özkaya,Şatıroğlu Mah.-Mucur;Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Mucur yöresinde havan; tunç, bakır ya da ahşap oyma olmak üzere çeşitleri olan, içinde konulan, kahve, değişik baharatları döverek un haline getirilen bir mutfak gerecidir. Havaneli denilen, tanelere vurarak ezdiren tokmağı vardır. Havan ve havaneli aynı

materyallerden yapılmaktadır. Şekil 4.61’de görülen havan tunçtan yapılmış olup üzerinde bezeme bulunmamaktadır. 11 cm uzunluk, 9 cm ağız çapı, 8cm gövde, 7cm dip çapı boyutlarındaki havan içerisinde sarımsak, ceviz ve gavurga (ezilmiş haline kavut) ezme için kullanılmıştır (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Metal işleme sanatı içerisinde yer almakta olup 1970’li yıllarda kullanılmıştır.

Mucur yöresinde kullanılan bu havanın yardımcısı olan diğer eşya havanelidir. Havaneli ile havan, birlikte kullanılan araçlardır. Bundan dolayı eski Türklerde iki eşya da aynı isimle adlandırmışlardır. Günümüzde Anadolu’da aynı durum söz konusudur (Ögel, 1991: 154). Sarımsak, tuz vb. döğme işlemi için kullanılan havan ve havanelinin günümüzde zamanın en çağdaş konutlarda dahi kullanımı devam etmektedir.



Şekil 4.62. Havaneli ,(Refik Yıldırım, Şatıroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Şekil 4.62’de görülen havaneli 80 yıllık bir geçmişe sahip olup, uzunluğu 12cm, eni 3cm’dir ve üzerinde herhangi bir bezeme yoktur. Tunç dan yapılmasından dolayı halen kullanılabilir durumdadır. Havan ve havanelinin yerini kısmen de olsa günümüzde alüminyum, çelik ve plastik eziciler almıştır.

4.8.7. Kahve Değirmeni

Kahve değirmeni, çekirdek durumundaki kahveyi öğütmeye yarayan, elle veya elektrikle işleyen araç, olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 1269). Mucur yöresinde kahve değirmeni, kavrulmuş olan kahve tanelerini öğütüp, toz haline getirilmesi için el yardımı ile çevrilerek kullanılan, kahve öğütme işlemini yapan alettir. Şekil 4.63’de görülen kahve değirmeni deposu, ezme bölümü ve çevirme kolu olmak üzere 3 parçadan oluşmaktadır. Uzunluğu 31cm, gövde çapı 5cm, dip çapı 4.5cm, çevirme kol uzunluğu 12cm’dir. Kahve değirmenin dış yüzeyinde zencerek bezemeleri görülmektedir.



Şekil 4.63. Kahve değirmeni, (Atike Türkyılmaz ,Anonim ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Bu örnek, pirinç alaşımından yapılmıştır ve yaklaşık 150 yıllık olduğu söylenen bu mutfak eşyasını halen kullananlar vardır (M.Yıldırım, 2022- Mucur).

4.8.8. Kahve Tavasası

Mucur yöresinde kullanılan kahve tavasası; çiğ kahve tanelerini içerisine koyarak, ateşte kahve kavurmada kullanılan metal eşyadır. Çiğ halde iken yeşil kahve taneleri, tavada çevrilerek kavruldukça, ısıyla birlikte renk değiştirerek kahverengiye dönüşmektedir. Yuvarlak gövdesine ekli uzun bir kulpu vardır. Kahve tavasası, demir saçtan yapılmış olup düz (Şekil 4.64a) ve bombeli tava (Şekil 4.64b) olmak üzere iki tiptir. Şekil 4.64a'da görülen düz kahve tavasasının ölçüleri boy 49 cm, tavanın çapı 13.5 cm, dip çapı 14.5 cm'dir. Şekil 4.64b'de görülen bombeli tavanın ölçüleri boy 43 cm, bombeli çapı 14 cm, dip çapı 13 cm'dir. Şekil 4.64b'de görülen bombeli tavaya aynı zamanda cıngırdaklı kahve tavasası da denilmektedir.



Şekil 4.64. Kahve tavasası örnekleri: a. Üstte düz, altta bombeli kahve tavasasının önden görünümü, b. Üstte düz, altta bombeli kahve tavasasının arkadan görünümü, (Mustafa Aydoğmuş, Şatıroğlu Mah.-Mucur;Seyitgazioğlu, Arşivi 2021).

Cıngırdaklı kahve tavasasında, kahveler orta alandaki bombenin içerisinde toplanır. Bu şekilde toplu kalırlarsa yağı yüzeye çıkar. Bunu önlemek için tavayı sallayarak kavurma yapmak gerekir. Salladıkça kahveler tava içerisinde dağılır. Cıngırdaklı kahve tavasasının

sapında tenekeden kesilmiş bir parça ilavesi mevcuttur. Tavayı ateş üzerinde salladıkça şingir şingir ses çıkardığından, cıngırdaklı tava ismi buradan gelmektedir. Daha çok gelir durumu iyi olan aileler bombeli yani cıngırdaklı kahve tavasını kullanmışlardır. (Yıldırım, 2022). Her iki tava da yörede uzun yıllar kahvenin kavrulması amacıyla kullanılmıştır. Mucur ilçesinde cıngırdaklı tava için söylenmiş bir türküye de rastlanılmıştır (URL: 34).

Güvercinim havada

Yavruları yuvada

Kızlar kahve kavurur

Çıngıraklı tavada

Bu eşya metal işleyen el sanatları içerisinde üretilmiştir. Yörede 1960-70'li yıllarda kullanılmıştır. Günümüzde Mucur ilçesinde nadiren kullanılsa da yaygın bir kullanımı olmadığı gibi bu sanatı yapan ustalarda kalmamıştır. Günümüzde kahve tavalarının yerini teknolojik aletler almıştır.

4.8.9. Kaşıklık

Ahmet Yesevi'nin yaşadığı dönemlere bakıldığında kaşıkçılık yapan bir usta oluşu bilgi ve paylaşımlarıyla horasan erleriyle bütünlük oluşturması Türkiye coğrafyasının Müslümanlığın ve Türkleşmesine katkı sağlamıştır. Kaşıkçılık geleneği Orta Asya'dan Anadolu'ya Ahmet Yesevi vasıtasıyla gelmiş olması muhtemeldir (Koca ve Uğurlu, 2008:124).



Şekil 4.65. Kaşıklık, (Anonim; Seyitgazioğlu Arşivi,2023).

Şekil 65'de görülen Mucur yöresine ait kaşıklık su kabağından oyularak elde edilmiştir. Kenarına iliştirilen bir demir halka yardımı ile kullanılmadığı zamanlarda duvara asılmaktadır. Mucur yöresinde su kabağından birçok eşya üretilmiştir. Bu eşyalardan biri de kaşıklıktır. Yıkanan kaşık, çatal, bıçak ve kepçeler kaşıklığa yerleştirilir. Su kabağının nem çekme özelliğinden dolayı kaşıklık farklı amaçlar içinde kullanılmıştır. Bunlar, pul biber,

tuz, gavurga vb. gibi baharat ve çerezlerin nem çekmemesini sağlamak için su kabağı hem kaşıklık hem de nemden koruma amaçlı yiyeceklerin korunması sağlamak için kullanılmıştır (M. Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kaşıklık dışında su kabağından farklı materyaller yapılmaktadır. Artık kaşıklığın yerini çekmece içlerine yerleştirilen plastik ve ahşap kaşıklıklar almıştır. Ölçülerine baktığımızda kaşıklık boyu 16cm, çapı 12cm'dir. 1990'larda kullanılmıştır. Gerekli nemini kaybettiğinden dolayı kırılmalar olmuştur.

4.8.10. Küflek

Küflek diğer ismiyle Külek bal, yağ, yoğurt vb. şeyler koymaya yarar tahta kova olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2010: 1556-1557). Derleme sözlüğünde, küflek tahta kova, olarak tanımlanmıştır (URL: 35). Şekil 4.66'da görülen Mucur yöresine ait küflek, ahşaptan yapılmış olup silindir şeklinde, derince, kapaklı ve ekmek saklamak amacıyla kullanılmış bir mutfak eşyasıdır.



Şekil 4.66. Küflek: a. Açık, b. Kapalı görünüm, (Ali Bumin, Merkez-Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Ölçülerine bakıldığında uzunluğu 37,5cm, çapı 21,5cm olup kapak bölümü iki parçadan oluşmaktadır. En az 90 yıllık olan küflek artık kullanılmamaktadır. Günümüzde küfleğin yerini ekmeklikler ve ekmek dolapları almıştır. Küflek yapımı Mucurda yoktur. Mucurda kullanılan küflekler Kastamonu'da yapılarak yöreye getirilmektedir. İçerisine yufka ekmek veya bazlama konularak kullanılmış olup konulan ekmekleri tozdan, nemden ve haşerelerden koruyan bir özelliği vardır. Yörede küfleğin küçüğüne de külek denilmekte, küleğin içerisine de katı pekmez konulmaktadır (M.Yıldırım, 2022- Mucur).

4.8.11. Helke

Mucur yöresinde bakırdan yapılmış kulplu ve geniş ağızlı süt ve yoğurt kaplarına *helke* adı verilmektedir. Geleneksel mutfakta önemli bir yeri vardır. Şekil 4.67'da görülen helke, süt, tereyağı, yoğurt veya kaymak helkesi olarak bilinmektedir.

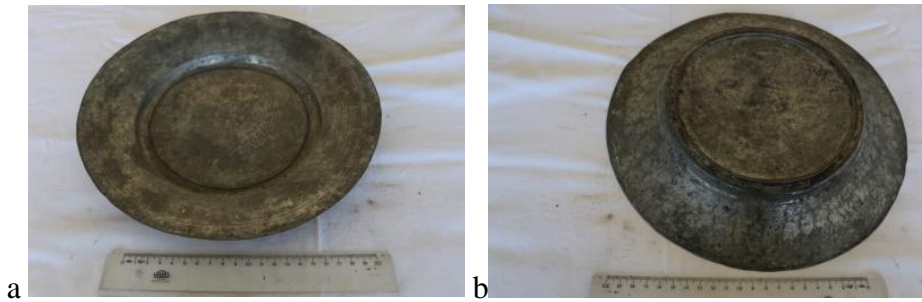


Şekil 4.67. Helke: a. Önden, b. Yandan görünüm, (Halit Yılmaz, Şatroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Bakırdan yapılan bir eşya olduğunda yılda bir kez kalaylanması gerekmektedir. Helkenin gövdesi yukarı doğru daralarak uzamakta, en dar noktasında çift boğumlu bir sınırdan sonra ağıza doğru tekrar genişleyerek dar bir kenar ile son bulmaktadır. Bu örnek, 1990'lı yıllara kadar kullanılmıştır. 2,5 l'lik olarak bilinen helkenin boyutlarına baktığımızda ağız çapı 12,5 cm, uzunluğu 17 cm, dip çapı 18 cm'dir. Yörede helkeler 2,5 l'lik ile üç farklı boyda kullanılmaktadır. Diğerleri, 5 l'lik, ve 8 l'lik olup 8 l'lik olana batman helkesi denilmektedir. Koyunlar yaylımdayken (otlaktayken) bu helkelere süt sağılıp daha sonrasında da yoğurt mayalamak için kullanılmışlardır (M.Yıldırım, 2022- Mucur).

4.8.12. Pilav Lengeri

Lenger, derleme sözlüğünde, genellikle bakırdan yapılan büyük sahan olarak ifade edilmiştir (URL: 36). Pilav lengeri ise pilav koymaya mahsus sahan olarak tanımlanmaktadır (URL: 37). Şekil 4.68'de görülen Mucur yöresine ait pilav lengeri 1950'li yıllarda kullanılmıştır. Pilav lengeri, pişirilen pilav, erişte, makarna gibi yemeklerin konulduğu, bakırdan yapılmış yayvan bir çeşit tabaktır.



Şekil 4.68. Pilav lengeri: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Hüseyin Yıldırım Şatroğlu Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Tabağın ağız çapı 28 cm, dip çapı 16 cm, yüksekliği 1 cm'dir. Tabağın tabanı *tırnaklı*, dairesel formda ve çukurdur. *Yanak* denilen kısmı ise yayvan ve geniştir. Bakır dövme sanatıyla yapılan pilav lengerinin yanak ve taban bölümüne zencerek motifleri ile bezeme yapılmıştır. Lengeri yapan bakır ustasının, lengerin arka tarafına kendisine ait olduğunun göstergesi olan simgesi vardır. Hangi ustanın yaptığı bu simge sayesinde bilinmektedir. Yemek yiyecek kişinin sayısına göre küçük, orta ve büyük olmak üzere üç farklı boyutu bulunmaktadır. Mucur'da bakırcılık yapılmamakla birlikte tamiri ve kalayı geçmiş zamanlarda yapılmıştır. Günümüzde bakırcılık ve bakır tamiri yapan ustalar bulunmamaktadır (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Pilav lengeri kullanımı günümüzde kısmen de olsa devam etmekle birlikte yerini porselen, seramik, cam gibi nesnelere daha çok tercih edilmektedir. Bu araştırmamızda lenger ile ilgili türküye de rastlamaktayız (URL: 38).

İlenger attım bağa,

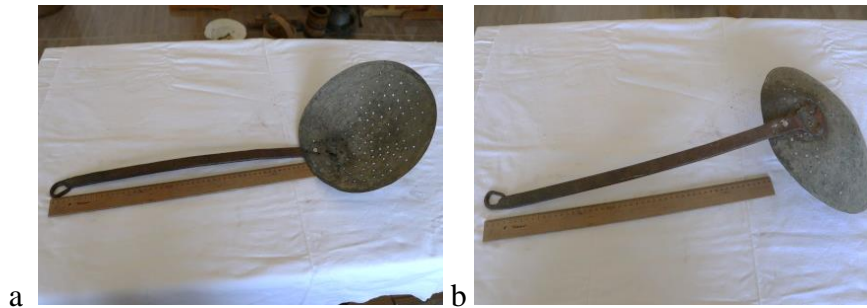
Gitti değdi toprağa,

Kız ben seni almazsam,

Girmem kara toprağa.

4.8.13. Pekmez Kepçesi

Geleneksel Mucur mutfağında pekmezin ayrı bir önemi vardır. Pekmez genellikle üzüm, dut vb. meyvelerin kaynatılarak koyulaştırılmış biçimi, olarak ifade edilmiştir (Anonim, 2010: 1907). Pekmez kepçesi kaynatılan pekmezin ilk aşamasından son aşamasına kadar geçen sürede pekmezi karıştırmak için kullanılan normal kepçeden daha büyük bir mutfak eşyasıdır. Şekil 4.69'da görülen pekmez kepçesi, 1950'li yıllarda yapılmış ve kullanılmış olup, 74 cm uzunluğundadır ve çapı 28 cm'dir.



Şekil 4.69. Pekmez kevgiri: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Emine Selçuk, Şatıroğlu Mah.-Mucur;

Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Pekmez kepçesi genel olarak bakırdan yapılmaktayken bakır bulunmadığı zamanlarda başka metallere de yapılmıştır. Gövde ve sap bölümü olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Pekmez kaynatılırken pekmezin taşmaması için karıştırma işleminde kullanılmıştır. Bulgur kaynatılırken ve köftür yapılırken de pekmez kepçesinden yararlanılmaktadır (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Yörenin metal işleme sanatını içerisinde yapılmış olup ustası bilinmemektedir. Günümüzde pekmez kepçesinin yerini daha sağlam olan çelik delikli kepçeler almıştır.

4.8.14. Bakır Tava ve Yumurta Tavas

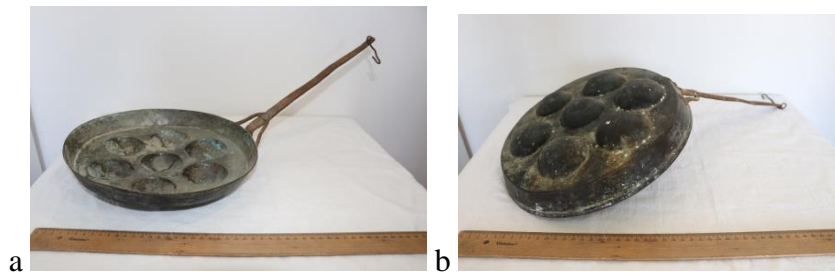
Tava, yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap, olarak tanımlanmakla birlikte (Anonim, 2010: 2287). Derleme sözlüğünde: “*kap kaşık, mutfakiye*” olarak tanımlanmıştır (URL: 39).

Şekil 4.70’de görülen Mucur yöresine ait bakır tava 1950’li yıllarda yapılmış ve kullanılmış olup, uzunluğu 5 cm, çapı 23 cm, dip çapı 22 cm, ağız kıvrımı 2 cm. kalınlığındadır. İki tarafında pirinç alaşımdan kulplar vardır. Üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Böyle bakır tavaların kapaklı olarak da kullanıldığı ifade edilmiştir



Şekil 4.70. Bakır tava, (Hüseyin Yıldırım,Şatıroğlu Mah.-Mucur;Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

Yumurta Tavas; bakırdan yapılan, içine yumurta kırılarak pişirilmesini sağlayan mutfak eşyasıdır. Düz tava olduğu gibi, 3-4-5-6-7 gibi çukurlu yumurta tavası çeşitleri vardır. Şekil 4.71’te çukurlu yumurta tavası görülmektedir.



Şekil 4.71. Çukurlu yumurta tavası: a. Önden, b. Arkadan görünüm, (Asım Aydoğmuş,Şatıroğlu Mah.-Mucur;Seyitgazioğlu Arşivi, 2021).

İçerisinde pişirilecek yumurta sayısı kadar çukurları bulunur. Çukurlu yumurta tavası ile düz yumurta tavasının farkı şu şekilde ifade edilmiştir; Düz tavada pişirilen yumurta sarısı üstte kalırken beyazı altta kalmaktadır. Çukurlu yumurta tavasında yumurtanın sarısı altta iken beyazı üstte kalmaktadır. Hacim ve yoğunluğun etkisi olarak değerlendirilmektedir. Yanma olayı olmayıp daha sağlıklı pişmektedir. Çukurlu yumurta tavasında servis eşit miktarda, sunum daha estetikdir. Mucurda bu eşyanın üretimi yapılmamıştır. Günümüzde çelik, teflon, porselen ve granit gibi malzemelerden yapılmış olanlar bakır tavaların yerini almıştır. Bakır tavaların zamanla kullanımını sonrası kalaylanması gereklidir. Zamanla aşınmalardan dolayı oksitlenme yaptığı için zehirlenmelere neden olmaktadır (M.Yıldırım, 2022- Mucur). Bakırın pahalı olması nedeniyle kalaycılık ile uğraşan ustaların mesleği bırakmaları veya vefat etmeleri nedeniyle birçok el sanatında olduğu gibi bakırcılık ve kalaycılık el sanatları unutulmaya yüz tutmuştur.

4.9. MARANGOZLUKTA KULLANILAN EŞYALAR

4.9.1. Buru Demiri



Şekil 4.72. Buru demiri, (Tekin Demirci, Hamidiye Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Halı tezgâhında erişi sıkıştırmak, gerginleştirmek ve mazıyı çevirmek için kullanılan bir metre boyundaki sopa (URL: 40). Yapılması planlanan iş materyalinin çeşitli şekillerde delmek amacı ile kullanılmaktadır (Afyonlu, 1981: 553). Buru demiri diğer adıyla burgu demiri ağaç işleme zanaatlarını uygulayan marangozlar ve metal işleme sanatı ile uğraşan zanaatkarların ayrı ayrı çalışması ile ortaya çıkan materyallerden biridir. Şekil 4.72’de görülen buru demirinin ölçüleri şu şekildedir, ağaç yani tutacak bölümü 10cm çapında 2 cm kalınlığındadır. Metal bölümü düz gelen metal çapı 8cm, kıvrım çapı 10cm olup ucu sivri biçimdedir.

Marangoz ve mobilyacıların, ağaçta, tahtada delik açmak için kullandıkları önemli

araçlarından biridir. Demirden yapılan, delik açan uç kısmı çelikten, inceden kalına doğru helezon biçiminde, 5 ile 10 cm bölümde burgusu olan bir araçtır. Ahşap malzemede açılacak deliğin çapına ve boyuna göre çeşitli büyüklükleri olan burgunun boyu 25 cm ile 60 cm arasında değişir. Kalınlığı da uçtaki çelik vida kısmı hariç, başparmak kalınlığındadır. Burgu, özel burgu ustaları tarafından yapılmıştır. Genellikle burgu ustaları demircidir. Mucur marangoz ve mobilyacılar bu aracı Kayseri’den alırlar. Mucur ilçesinde buru demiri yapan usta olmamıştır. 60 yıllık olup marangozlar buru demirini günümüzde kullanmamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini elektrikli, şarjlı makinalara bırakmış olup hatıra amaçlı saklayanlar vardır.

4.9.2. Ağaç Bıçkısı



Şekil 4.73. Ağaç bıçkısı, (Yaşar Konuk, Actöz Mah.-Mucur ; Seyitgazioglu Arşivi, 2023).

Tahta veya ağaç biçmekte kullanılan, karşılıklı iki sapı olan ve iki kişi tarafından kullanılan büyük testere (Anonim, 2010: 327). Kesme işleminin gerçekleştirilmesinde daha çok yerinde montajı da gerektiren, elle taşınması kolay olan el testereleri geliştirilmiştir. Testere iki kişinin karşılıklı tutarak kullanılmaktadır (Afyonlu, 1981: 423). Kalas ve tahtaların biçilmesinde, makine bulunmayan yerlerde çeşitli eğmeçlerin kesilmesinde kullanılmaktadır. Yapılması istenen kesimin özelliğine uygun bir şekilde bir veya iki kişi testere kolunu tutarak işlemi gerçekleştirmektedir (Afyonlu, 1981: 62).

Ağaç bıçkısı diğer adıyla hızar marangoz ve yerli halkın kullandığı bir tür ağaç kesme aracıdır. Şekil 4.73’de görülen ağaç bıçkısının ölçüleri çapı 70cm, birbirine paralel yan tahta

çapı 35cm'dir.Geometrik şekil olarak dikdörtgeni ortadan kesen metal kesici bir parçayla desteklenmiştir. Kesici kısmının ayarlanmasını sağlayan yine metalden bir parçadan yararlanılmıştır. Kesici özelliğinden dolayı yüksek bir yerlere asmak için kalın bir ip ve ahşap bir objeyle bütünleştirilmiştir. Tahmini 90 yıllık olduğu düşünülmektedir. Günümüzde Mucur ilçesinde kullanılmamaktadır. Yerini elektrikli testerele bırakmıştır.

4.9.3. Marangoz Pergeli

Marangoz ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşya yapan usta (Anonim, 2010: 1626). Pergel ise yay veya çember çizmekte ve ölçmekte kullanılan araç, yayçizer (Anonim, 2010: 1913).



Şekil 4.74. Marangoz pergeli, (Kemal Koca,Şatroğlu Mah.-Mucur;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Pergel çizgiler üzerinde yeni bölümler elde etmek, dairesel yaylar çizmek, eğimli biçimde şekillerin benzerini elde etmek için kullanılan materyallerdir Pergeller 4'e ayrılmaktadır.1.Sivri uçlu Pergeller, 2.Kalemli pergeller, 3.Sürgülü pergeller, 4.Elips pergeldir. Bunlardan Şekil 4.74'de görülen kalemli pergeller sınıfındandır. Kalemli pergel denildiğinde iki ucu bulunan bir tarafı kalem uçlu diğer tarafı çelik uçlu özel bir bağlama düzeneğidir. Bu pergeller genellikle düzgün olmayan şekillerin benzerini elde etmek, daire yaylarının çizilmesinde veya ölçü taşıma ve bölümlendirme yapılmasını sağlamak için kullanılmaktadır (Afyonlu, 1981: 51-52).

Şekil 4.74'de görülen marangoz pergelinin ölçüleri şu şekildedir. Çapı 60cm, dip çapı 15cm'dir. Şekil itibariyle birbirine bağlantılı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm pergelin zemini tutması için ikinci bölüm pergelin çizim için gerekli olan kalemi tutmak için üçüncü bölüm ise kalemi sabitlemek amacı ile kullanılmaktadır. Mucur'da yaşayan marangozlar tarafından yapılmış olup tahmini 60 yıllık olduğu düşünülmektedir. Günümüzde daha modern marangoz pergelleri kullanılmaktadır.

4.9.4. Marangoz Planyası

Planya, büyük marangoz rendesi (Anonim.2010:1933). Mobilya yapımında özellikle geniş yüzeyleri oldukça düzgün hale getiren bir çeşit metal rendedir(Alpay vd.,2020:60).



Şekil 4.75. Marangoz Planyası, (Ramazan Onat, Merkez- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.75. marangoz planyası, metal işleme sanatları içerisinde yapılmış olup başka bir sanat olan ağaç ve mobilyacılığa hizmet etmektedir. Marangozların tahta inceltmede ve işlemede kullandıkları bir alettir. Demirden yapılanı olduğu gibi ağaçtan yapılanı da vardır. Planya, rendenin daha büyüğü olup, portatif bıçağı ve kaması ile çok iş bitiren bir araçtır. Günümüzde Planya marangoz ve Mobilyacılar da kullanılmaktadır. Her ne kadar Mucur'daki mobilyacılar kullansa da bu aletler genellikle Bursa İlinde yapılıp, satılıyor. Mevcut planya azami 50-60 yaşlarında (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.9.5. Rende

Tahta yüzeyleri pürüzsüz duruma getirmek, biçim vermek için marangozların kullandığı araç (Anonim, 2010: 1973). Düz ya da eğmeçli ağaç yüzeylerini düzeltmek ve biçimlendirmek amacı ile kullanılan araç. Ağaçtan ince talaş kesme etkisi ile çıkarır (URL: 41). Ağaç işlerinin yüzeylerindeki ince talaş tabakalarını yontmak amacı ve parçalardan düzgün yüzeyler elde edilmesini sağlayan araca rende adı verilmektedir. Kesici ve gövde olarak iki bölümden oluşmuştur. Bunlardan tığ denilen bölümü asıl kesme işini gerçekleştirmektedir. Gövde kısmı ise düzgün bir kesim sağlamak için tığa yardımcı olan dökme demir veya sert ağaç dan yapılmış rende bölümleridir (Afyonlu, 1981: 83).



Şekil 4.76. Rende, (Osman Şener, Budak Köyü-Mucur; Seyitgazioglu Arşivi, 2023).

Şekil 4.76’da görülen renderin ölçüleri, çapı 24cm, eni 6.5cm’dir. Ağaç işleme sanatları içerisinde yapılmış olup yine ağaç işlerine yardımcı materyaldir. Tutma için kol kısmına ek olan kesme, zımparalama için iki ahşabın ortasında kesici bir metal bulunmaktadır. Mucurlu marangozlar tarafından yapılmış olup tahmini 60 yıllık olduğu düşünülmektedir. Günümüzde kısmen de olsa kullanan marangozlar var olsa da daha modern rendelere rastlanılmaktadır.

4.9.6. Testere

Ağaç, demir vb. şeyleri kesmeye yarayan, genellikle üçgen biçiminde dişleri olan, dar ve uzunca çelik araç (Anonim, 2010: 2338). Üzerinde yapacağı işe göre ya da kesilen gerece göre değişik biçimde dişler bulunan özel çelikten lama (URL: 42).Kırşehir’de kunduracılar çarşısında muhtelif ev eşyası ve ev aletleri yapılan ağaç işleriyle uğraşan Arapçada neccar, Farsçada durü-ger olarak isimlendirilen marangozlar merdiven, çadır direği vb. ev inşaatlarında da çalışmışlardır. Marangozlukta 1.Aleaddin Keykubat’ın usta olduğu mesleklerdendir. Kereste kesmek için oluşturulan ekip en az üç kişiden oluşmaktadır (Akt. Kılıç, trhz:109).



Şekil 4.77. Testere, (Yaşar Konuk Acıöz Mah.-Mucur; Seyitgazioglu Arşivi, 2023).

Kesme işleminin gerçekleştirilmesinde daha çok yerinde montajı da gerektiren, elle taşınması kolay olan el testereleri geliştirilmiştir. Testere iki kişinin karşılıklı tutularak kullanılmaktadır (Afyonlu 1981: 423). Kalas ve tahtaların biçilmesinde, makine bulunmayan yerlerde çeşitli eğmeçlerin kesilmesinde kullanılmaktadır (Afyonlu, 1981: 62). Şekil 4.77'deki testere dikdörtgen formda olup ölçüleri 70cm çapında 35cm eninde olup tek tarafına kesici metal yerleştirilmiştir. Zarar vermemesi için kumaş bir parça ile kesicinin paraleline bağlantı yapılmıştır. Ağacın esneyip kesici metalin kırılmasını engellemek için dikdörtgen testerenin ortasına ağaç bir destek düzeneği de yapılmıştır. Mucur'da bulunan marangozlar tarafından yapılmış olup tahmini 80 yıllık olduğu düşünülmektedir. Günümüzde benzinli veya elektrikli testereler kullanılsa da Şekil 4.77'de görülen testerenin bir üst modeli de kullanılmaktadır.

4.10. ULAŞIMDA KULLANILAN EŞYALAR

4.10.1. At Arabası Tekeri

At arabası, çeşitli yükleri taşımak için kullanılan, dört tekerlekli, at koşulmuş taşıt (Anonim, 2010: 180). Tekerleğin icadı ile araba kültürünün temeli atılmıştır. İnsanoğlu tekerleğin icadıyla büyük gelişme yaşamıştır. Eski Türklerde tekerlek tegre, "etraf, daire, çevre" anlamında kullanılmıştır. Bu deyiş ve anlayışlar Uygurlar'da felsefi bir kavrayış da ortaya çıkmıştır. Teğirmen, teğirmi gibi sözcüklerde felsefi kavrayıştan ileri gelmektedir. Eski Uygur belgelerinde at arabası için kullanılan kelime kanglı kullanılmaktadır. Altun Yaruk isimli kitabı Ögel ve Prof. Masao Mori kitabı inceleyip Çince anlamları ile karşılaştırdıklarında kitaptaki kanglı kelimesi Çince de chia at arabası anlamında yer almaktadır (Ögel, 1991: 410-419).

At arabası tekeri ahşap işleme sanatlarında yer alıp daire şeklindedir. Dairenin içini destekleyen ahşap parçalar tekerleğin hız limitini desteklemektedir. Şekil 4.78'teki at arabası tekerinin ölçüleri çapı 90cm, at arabasıyla birleşen bölüm 25cm'dir. Aracın tekerlekle birleşmesini sağlayan bölümdür. Daire şeklindeki tekerleğin dış bölümüne metal obje yerleştirilerek ahşabın zamanla zarar görmesini engellemektedir.



Şekil 4.78. At Arabası Tekerı, (Ali Çağlar, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Motorsuz taşıtlar içinde en modern olanı at arabasıdır. Anadolu'nun fakir çiftçisi eşek arabası ya da öküz kağnısı koşarken, varlıklı çiftçilerin tarım alanında, yük taşımada kullandığı at arabası, yaylı makaslar ve körük takılarak insan taşımada (Taksi yerine) kullanılan bir taşıma aracıdır. 2 küçük ön teker ve 2 büyük arka teker üzerine konulan ahşap teknesi, ahşap ya da metal borudan 1 adet uzun ok, falaka, deriden hamut, koşum takımı, terbiye ve kırbaçtan oluşan bir yapıdır at arabası. Tek at arabası ve çift at arabası olmak iki çeşittir. Çeki okları hariç diğer yapılar aynıdır her iki at arabasında da. Mucur'da at arabasını yapan, tamir eden bir tek usta Arap Usta idi, rahmetli oldu. Sonra da araba yapan olmadı. Kastamonu'da yapılan arabalar ve Yaylılar getirilerek kullanıldı, sonra da tümünden kaldırılmıştır. Yerini Traktör, kamyon, kamyonet gibi motorlu taşıtlar aldı. Yaylı At arabalarında tekne yerine deri koltuk ve siperlik olarak da Körük ilave edilmiş olup, teker ile tekne arasına yerleştirilen çelik yaylar sarsıntıyı önlemek için yapılmıştır. Yaylı at araba tekneleri renkli boyalarla süslenerek ayrı bir hava verilir, şehirlerarası taksi görevi de yapmıştır. 100yıllık olup günümüzde Yaylı at arabaları İstanbul Adalar'da ve turistik bölgelerde görülmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.10.2. El Arabası Tekerı

Elle sürülen taş, toprak vb. taşımaya yarayan, tek tekerlekli ve iki kollu, küçük arabadır (Anonim, 2010: 780). Türklerde Demir tekerlek ilk ne zaman görülmüştür? Bu sorunun cevabını bulmak kolay değildir. Moğolların saklı geçmişindeki Timur telegen, "Demir araba" muhtemelen demir tekerleğe ait ilk bilgidir. Araba tekerleğine küçültme eki getirerek teğirçek diye adlandıran Harzemşahlar'dır. Eski derleme sözlüğüne göre, egede, İzmir çevresinde çember ve tekerlek hakkında tengirşek denmektedir (Ögel, 1991: 420-422).

El arabası tekerı metal işleme sanatları çerçevesinde tasarlanmıştır. Araç ile tekerleği

birbirine bağlayan metal ile desteklenmiştir. Şekil 4.79'daki el arabası tekerinin ölçülerine baktığımızda daire şeklindeki tekerleğin çapı 21cm, araca bağlantı bölümünün çapı 55 cm'dir. Tekerlekle araca bağlantı yapılan metal parçayı birleştiren 2cm çapında vida bulunmaktadır.



Şekil.4.79. El Arabası Tekeri, (A.Rıza Demirörs, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

İki ahşap taşıyıcı kol üzerine monte edilen ahşap bir tekne ve hareketini sağlayan demirden bir tekerlekle ibarettir. Daha sonraları ahşap el arabası yerini saç tekneli, demir tekerlekli el arabasına bırakmıştır. Mucur'da bunu yapan demirci ustaları vardı bir zamanlar. Ama şimdi başka kentlerde, sanayide seri üretilen el arabaları kullanılmaktadır. Bu araç da yapı işlerinde kullanıldığı gibi, kısa mesafeye taşınacak hafif yük taşımalarında kullanılmıştır. Halen pek çok evde (Kırsal yerleşimlerde) el arabası mevcuttur, kullanılmaktadır. 80 yıllık olup el arabası yerini motorlu taşıma araçlarına terk etmiştir (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.10.3. Kağnı Tekeri

İki veya dört tekerlekli, dingili tekerlekle birlikte dönen öküz arabasıdır (Anonim, 2010: 1267). Türk Mitolojisi, “ateşin, tuzun, kağnının Türkler tarafından bulunduğu” ait bilgi ve belgelerle yüklüdür. “İki tekerlekli” bir araçtır kağnı. Türkler, dört tekerlekli arabalar içinde genel olarak kölüngü demişlerdir. Eski Uygur belgelerinde taşıma aracına kanglı kölük denmektedir (Ögel, 1991: 410). Kırşehir'e ait kağnı ile mani'ye de rastlamaktayız.

Arabası gağnı olsa

Boyu bana gelse

Şu giden oğlan

Benim yârim olsa (Seyfeli, 2008: 77).



Şekil 4.80. Kağnı Tekerı, (Hüsni Bayraktar, Aydoğmuş Köyü-Mucur ; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kağnı tekeri de diğer ulaşım araçları gibi dairesel formda olup, ahşaptan üretilmiştir. Ahşap işleme sanatı icra eden ustalar tarafından yapılmıştır. Dairenin etrafını saran metal parça ile ahşabın deforme olmasını engelleyecek biçimde tasarlanmıştır. Şekil 4.80’de görülen kağnı tekerinin ölçüleri 95cm çapındadır. Tekerleğin ortasında bulunan açıklık araba ile bütünleşmesini sağlayacak biçimde yapılmıştır.

Hayvan gücü ile kullanılan bu taşıma aracı, tekerleğin icadı ile yapılıp kullanılmaya başlanmış olup, Anadolu köylerinde halen kullanılmaktadır. Yüz yılları bulan zamanlarda değişik yapılarda kağnılar yapılmış olup, öküz ve eşek gücüyle işlemiştir. Kağnı yapımında ahşap, demir ve deri gibi malzemeler kullanılmıştır. İki tekerlek, bir mazı, iki ok, boyunduruk, ön ve arka olmak üzere 2 kop, zelve, zelve bağı (deriden), boyunduruk halkası (deriden) ahşap tekne, 4 adet dikme, dayak, 2 adet yastık, 2 adet yan tahtası ve yağdanlık gibi parçalardan oluşmuş bir yapıdır kağnı. Yağdanlık manda boynuzundan olup, içine bezir yağı konularak mazıların sürtünmesini kolaylaştırmak, yanmasını önlemek için yastıkları yağlamada kullanılır. Her kağnıda bulundurulması zorunlu olan bir araçtır. Kağnı tekerlekleri geniş çaplı çam ağacı gövdesinde yuvarlak olarak tek paraca ya da çift parça olarak ağaç bıçkılarında kesilerek yapılır. Tekerleklerin çevresi demir halkalarla (Şına demiri) ile çevrilir. Ahşap yapının yere sürtünmesiyle meydana gelecek olan aşınmayı önler şına demiri. Kağnı, tekerlekleri hariç diğer tüm parçaları Mucur’da özel ustaları tarafından yapılır. Ali usta ve Arap usta bu işi en iyi yapan ustalardandı, artık yaşamıyorlar. Son 30-40 yıldan beri kağnı yapımına son verilmiştir. Yerini Traktör ve kamyonetlere bırakmıştır. 100 yıllıktır. Çok uzun yıllar tarımda ve kısa mesafe yük taşımada kullanılan kağnı, koşulan 2 öküz tarafından çekilerek yürütülür (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanılmamakta olup dekoratif obje görevindedir. Yerini elektrikli, benzinli ve gaz ile çalışan daha modern araçlara bırakmıştır.

4.11. DİĞER KULLANIM EŞYALARI

4.11.1. Asker Matarası

Yolculukta ve askerlikte kullanılan, boyna veya bele asılı olarak taşınan, genellikle aba, deri veya metalden yapılmış su kabı (Anonim, 2010: 1634). Metal işleme sanatları çerçevesinde yer almakta olan asker matarasının, Şekil 4.81’de görülen ölçüleri şu şekildedir. Çapı 20cm, eni 13cm, dip çapı 14cm’dir. Yeşil renge hakim olması asker kıyafetine uygun oluşundandır. Sade bir yapıda olup içindeki sıvıyı steril tutmaktadır.



Şekil 4.81. Asker matarası, (Seyhan Demirörs, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Askerin yanında taşıdığı, 1 litre su alabilen, alüminyumdan yapılmış, ağzı kapaklı, dışı askeri kumaşla kaplı şişe biçiminde bir asker aracıdır. Asker, matarasını belindeki palaskasına takar, hareket halinde içinde su dolu olarak belinde taşır. Susadıkça suyunu mataradan içmektedir. Mucur da yapılmamıştır 50 yıllık olup, askeri fabrikalarda yapılmıştır. Piyasada satılmaz (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde halen askeriyede kullanılmaktadır.

4.11.2. Berber Takımı ve Ustura Bileme Çarkı

Berberin yaptığı iş ve tıraş için kullanılan, açılır kapanır, çok keskin bıçak, baş bıçağı, yülğü (Anonim,2010:311-2422).Türklerin traş için söyledikleri en eski söz “yüllürmek” adı verdikleri sözdür. Derleme sözlüğünde, üllemek, yüllemek, yüllürmek, güllemek vb. gibi sözcüklerin yaygın olarak kullanıldığı kaydedilmiştir. Geçmişte yaşayan Kuman Türkleri ise sakal yülüçi sözünü berberler için söylemişlerdir (Aktr.Ögel, 1991 :323).



Şekil 4.82. Berber Takımı, (Bayram Bayraktar/Acıöz Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023)

Şekil 4.82’de görülen pamuk kutusu, berberlerin kullandığı, bakır ya da ince tunçtan yapılmış, 15 cm boyunda, 8-10 cm çapında kavanoz biçiminde olan bir berber aracıdır. İçine temiz pamuk konur, ustura ile sakal tıraşı yapılırken, cildin kesilmesi, kanaması durumunda bu pamukla yara temizlenip, kan lekesi silinmektedir. Emayeden yapılmış ayaklı kase şeklindeki araç berberlerin traşını yaptıkları kişinin atıl olabilecek kıl ve tüylerin kişinin üstüne dökülmesini engellemek amaçlı bir tarafı yarım ay şeklindeki araç traş esnasında konfor sağlamak için kullanılmıştır. Mucur’da berber traşı mı oldun sözü de yaygın kullanılmaktadır. Berberin yaptığı traş ile kişinin yaptığı traş arasında farkedebilen bir özen söz konusudur. Ayrıca Mucur ve etraf şehirlerde Damat traşı denilen gelenekselleşmiş bir traş uygulaması da geçmiş zamanlarda yapılmıştır. Düğün günü damadın damat traşı olabilmesi için düğün alanına berber davet edilmektedir. Teşrif eden berber damadı traşa hazırlayıp sonrasında ustura kesmiyor diyerek damadın yakınları tarafından verilen bahşişini almaktadır. Şaka ile karışık devam eden traş yapılmış damat düğünün başlamasına hazır edilerek davullar çalınmaya başlanmaktadır. Bu uygulama günümüzde devam etse de eski ev düğünlerinin olmayışı berberlerin fazla oluşuyla artık berber dükkanların da devam etmektedir. Berber tezgâhında bulundurulanan araçlar şunlardır. Ustura, makas, tarak, kan taşı, pamuk kutusu, ustura bileme taşı ve kayışı, tıraş taşı, sabun fırçası, sabun, kolonya, havlu, saç kesme makinası. Berberlerin kullandıkları bu araç ve gereçlerden bazıları artık kullanılmamaktadır.

Kullanılmayan aletler; pamuk kutusu, ustura bileme kayışı ve taşı, manüel saç kesme (tıraş makinası) makinası. Diğerleri berber dükkanları da demirbaşı olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Uzun yıllar kullanılmış olsa da günümüzde Pamuk kutusu kullanılmamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Berber takımı 50 yıllık olup yerini ustura hariç elektronik araçlara bırakmıştır.

Ustura Bileme Çarkı

Eski Türk sözlere bakıldığında Anadolu’da ustura için baş bıçağı, ülgüç ,yalgu, yolgu, yüleyi, gibi sözlerin kullanıldığı görülmektedir (Ögel,1991:314).Şekil 4.83’de görülen ustura bileme çarkı berberlerin ustularını daha keskin hale gelmesi için kullandıkları bileme aracıdır.

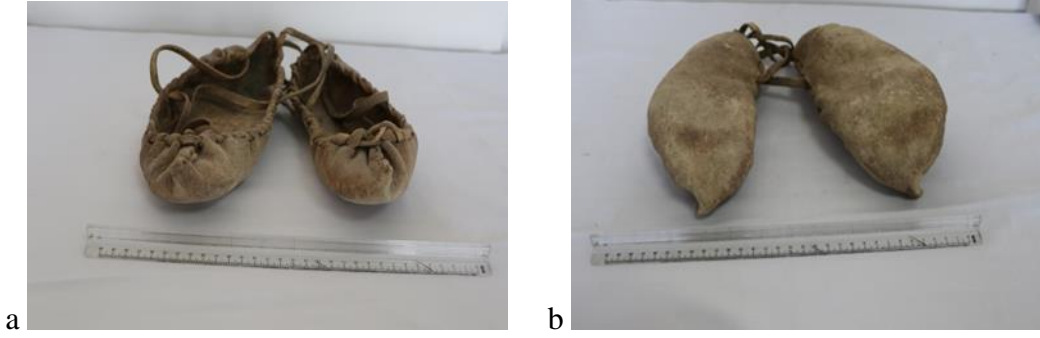


Şekil 4. 83.Ustura bileme çarkı,(Ahmet Akbaz,Budak Köyü-Mucur;Seyitgazioğlu Arşivi,2023)

Ahşaptan küçük bir su teknesi, tekne üzerine monte edilmiş, çinko-kum karışımından yapılmış sargılı bant, kolla çevrildikçe dönen ve döndükçe de usturayı bileyerek keskinleştiren berber aracıdır. İlçede bir tek berberde (Berber Ahmet Ağvaz) bulunuyormuş. Diğer berberler de ustularını Ahmet Ağvaz’ın bu çarkında biliyorlarmış. Çok zaman olmuş ki, bu aletin adı da, görevi de unutulup gitmiş. Ustura çarkı berber Ahmet Akva tarafından yapıp, kullanılmıştır. Usturası körleşen berberler, ustura ve makaslarını Kayseri’den gelen bir ustaya teslim eder, usta bunları Kayseri’ye götürür, biler birkaç gün sonra getirip sahiplerine teslim eder, ücretini almışlardır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Ustura bileme çarkı 50 yıllık olup yerini daha pratik olan araçlara bırakmıştır.

4.11.3. Çarık

İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı (Anonim, 2010: 497). Kurutulmuş sığır derisinden yapılan arkası kapalı terliğe benzer ayakkabı (URL: 43). Çarık debbağcılık sanatları çerçevesinde yapılmış olup geçmiş zamandaki ayakkabı ihtiyacını gidermiştir. Şekil 4.84’de görülen çarığın ölçülerine bakıldığında, çapı 27cm, eni 9cm’dir. Çarığı ayakta sabitlemek ve ayağı kavraması için aynı malzemedeki kordon yapılmıştır. Deri kordon çarığın üst bölümünden sıralı bir şekilde geçirilmiştir.



Şekil 4.84. Çarık: a-Önden, b-Arkadan, (Hasan Ayak, Aydoğmuş Köyü ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Çarık ile ilgili şu mani'ye de rastlamaktayız.

Ayağında çarık yok

Ayran daştı yayık yok

Görenler zerhoş olur

Seni seven ayık yok (Seyfeli, 2008: 82).

Fakirlik döneminde Anadolu halkını giydiği bir ayakkabıdır. Büyükbaş hayvan derisinden, çarık yapma ehli olanlar tarafından yapılır. Oldukça zahmetli ve sabır isteyen bir iştir çarık dikimi. Büyükbaş hayvanın özellikle de baş kısmından yüzülerek çıkarılan taze deri, haftalarca ekşimiş yoğurt suyunda bekletilir. Sora da yanmamış kireç arasına konularak su eklenip, bir süre sonra deri üzerindeki tüyler tamamen temizlenmiş, deri yumuşayacak kıvama gelmiş olur. İşlenir hale gelen deri birkaç gün gölgede kurutulur, giyecek kişinin ayak ölçüsüne göre şekil vererek kesilip biçilir. Aynı deriden ince uzun ip şeklinde parça sıırım haline getirilmiş olup, çuvaldız iğneye geçirilerek çarık dikilir. Bu yöntemle dikilen çarığa “Ağartma çarık” denir. Ömrü kısadır. Mucur da çiftler, çobanlar, işçiler, çocuklar ve gençler bu çarıktan kullanmışlardır. 70 yıllıktır. Bir de “Döğme çarık” vardır. Daha kaliteli, daha sağlam ve dikişi süslü olan bu tür çarık da ağaların, beylerin, zenginlerin giydikleri çarıktır. Ağarma çarıқта kullanılan deri ve malzemeler aynı olmakla beraber, deriye kıvam verme bakımından farklılık gösterir Döğme çarık. Kirece yatırılıp, tüyler temizlendikten sonra deri, tahta üzerine serilir, sağlam tokmakla vura vura dövme işlemi yapılır, sonra ekşi yoğurt suyunda bekletilip yeniden dövme işlemi yapılır, deri dokusu böylece sıklaştırılmış, daha dayanıklı hale getirilmiş olur. Bu yöntemle çarık yapma işi 10-15 gün sürebilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde çarık yerini lastik ve naylon ayakkabılara, deri ve bez yapımı modern ayakkabılara bırakmıştır. Halkoyun ekipleri ve şark köşelerinde aksesuar olarak kullanılmaktadır.

4.11.4.Fotoğraf Makinası

Camera Obscura, "Karanlık Kutu" anlamına gelen ve üzerinde sadece küçük bir delik olan, her tarafı kapalı bir kutudur. Delikten içeri giren ışık sayesinde, kutunun dışındaki görüntü kutunun içine ters olarak yansımaktadır (Çizgen,1992;aktr. Serter, 2000:83). Orta boy bir koli büyüklüğünde bir ahşap sandık, sandığın perdeye bakan kısmının tam ortasında belirgin bir objektif, objektifin tam tersi yönde ise kutunun bir yüzeyini kapatacak kol uzunluğunda siyah bir örtü ve görüntünün ters olarak yansısı buzlu cam bulunan mekanizma fotoğraf makinesini oluşturmaktadır.



Şekil 4.85. Fotoğraf makinası: a-çekim alanı,b-yan görünüm,c-karanlık bölümü ,d-tripot üstünde görünüm,

(Hasan Ayak, Karadağ Mah.-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023)

Görsel sanat aracı olan fotoğraf makinası ahşap materyal ve objektif görevi gören başka bir materyalle desteklenmektedir. Şekil 4.85’de ki fotoğraf makinası ölçüleri gövde çapı 31cm, eni 26,5cm, yüksekliği 27cm’dir. Işık engelini kamufle edebilmek için pamuklu ve siyah 80cm’lik kumaş materyalle desteklenmiştir. Karanlık fotoğraf çekimini gerçekleştiren ileri geri hareket haline gelebilen yine bir ahşap mekanizması bulunmaktadır. Fotoğraf makinasının yüksekte ve sabitleyen ahşap 85cm boyunda açılıp kapatılabilen ayak (tripod) yardımcı eleman konumundadır.

100 yıllık olup Mucur’da yapılmamıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini daha gelişmiş fotoğraf makinalarına bırakmıştır.

4.11.5. Erkek Fesi

Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık (Anonim, 2010: 863). Fas kentinde yapılmış olup buradan yayılan, kırmızı renkte keçeden bir başlık (URL: 44). Keçeden yapılan koyu kırmızı renginde veya vişne kırmızısı renginde olan, püsküllü ya da sade yapıdaki başlık (Seçilmiş ve Atılgan, trhz: 71). Erkeklerin kullanmış olduğu koyu kırmızı, vişne renginde püskül takılı başlık. Fesin üzerine genellikle siyah renkte ince bir poşu sarılarak sağ tarafta bağlanmaktadır (Cihan, 1990: 61). Şekil 4.86'da görülen fes'in yüksekliği 11cm, üst çapı 16cm, alt çapı 18 cm. olup püskül uzunluğu 18 cm'dir. Yünün boyanıp sonrasında tepme keçe tekniği (ıslak keçe) ile keçe kumaş elde edilmiştir. Keçeleşen kumaş fesin ana materyalini oluşturmaktadır. Üstünde bulunan püskül siyah renkte ve naylon karışımı ipten yapılmış olup fesin süsleme elemanıdır.



Şekil 4.86. Erkek fesi, (Anonim, Merkez- Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kılık kıyafet devriminden önce erkeklerin şapka yerine giydikleri, tepesi püsküllü, renkli kumaşlardan silindir şeklinde yapılan bir giysi çeşididir. Feshanelerde, özel terzilerin özel araçlar kullanarak dikip ütüledikleri, zaman zaman da fesi şekil bozukluğuna uğramışların fesini kalıba sokan, söküğünü diken, ütüleyen ustaları varmış. Mucur da yapılmamış olup 90 yıllıktır. Cumhuriyetle birlikte, halkın fes giymesi yasaklanmış olup, sadece hocalar, imamlar, din görevlileri ibadethanelerde giyebiliyorlar (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini şapka, kasket vb.leri almıştır.

4.11.6. Değirmen Taşı

Değirmende, dönerek taneleri ezen yuvarlak taş (Anonim,2010:609). Geçmiş zamanlarda kullanılan eşyalar, o zamanın yaşayan insanların değerleri koşutunda ele alınmalıdır. Bu bağlamda el değirmeni ve taşı bir iş ve oluşu bildirmektedir (Ögel,1991:114).

İki düz yapıdaki iki taşın üst üste gelmesi ile değirmen taşı oluşmaktadır. Üstteki taş hareketli iken alttaki taş sabittir. Mısır, buğday, mercimek, yulaf öğütme amacı ile kullanılmıştır (Seymen,2021:119). Değirmen, el gücüyle çalıştırılan ve kahve, baharat gibi besinleri öğütmeye yarayan küçük bir tür araçtır (Anonim,2010:781). El değirmeni; iki parça, yuvarlak granitten oluşan, bulgur çekme, yarma çekme gibi işlerde elle çevrilerek kullanılan, bir tür değirmendir. Taş, özek ve ellik gibi parçalardan oluşur.



Şekil 4.87. Değirmen taşı, (Recep Şimşek, Budak Köyü -Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Şekil 4.87’de görülen el değirmeni taşı, üst taş, alt taş olmak üzere iki parçadır. Bulgur ve yarma çekmede (öğütmede) kullanılmıştır. 50 cm çapında, 20 cm kalınlıktadır. İki taş arasına konulan özek ağacı, çekilen bulgura kalınlık ayarı vermektedir. Değirmenler çeşitlidir. Su değirmeni, el değirmeni, bezir değirmeni, kahve değirmeni. Su değirmeninde kullanılan taş iki parçadır. Üst taş, alt taş olarak adlandırılır. İki taş arasına Özek denilen parça konularak, taşlar arasında dökülen buğdayın un haline getirilmesi sağlar. 1 metre çapında, alt taş 25 cm, üst taş 20 cm kalınlıktadır. (Dedem M. Ali Usta aynı zamanda değirmen ustası olduğu için, onun değirmende çalışmasına tanık oldum defalarca). Değirmen taşı tek blok olduğu gibi, parçalı bloğun birleştirilmesiyle tek parça haline getirilir, çevresi metal çemberle sarılır. Mucur’da bir zamanlar 7 tane su değirmeni olmasına rağmen, değirmen taşı başka yerlerden satın alınarak getirilir. Değirmen ustası bu taşları yerine monte ederler. Günümüzde su değirmenleri kalmadığından, değirmen taşı da kullanılmamaktadır. Mevcut taş oldukça tahminen 80-90 yıllıktır. El değirmen taşı halen kullanılmakta olup, az evde bulunur, komşular gerekli zamanlarda bir birlerine el değirmeni vererek yardımlaşırlar.

Değirmen taşı da başka illerden getirilir. Buralarda taş yapan ustası da yoktur (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.11.7. Gülle

Eskiden som taş veya demirden, yuvarlak bir biçimde yapılırken, günümüzde çelikten silindir biçiminde, bir ucu sivri olarak yapılan top mermisi (Anonim, 2010: 998). Şekil 4.88’de görülen güllenin çapı 19cm’dir. Şekil itibariyle yumurtaya benzemektedir. Tamamen doğadaki doğal süreçte oluşmaktadır.



Şekil 4.88. Gülle, (Mustafa Taşdemir, Karkın Köyü-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Büyük ırmakların dağlardan kopardığı sert kaya ve granit taşları yatakları boyunca sürükleyerek, yuvarlak, küre şekline getirdikleri bir nesnedir. Irmak boylarında, su kenarlarında yakalanarak eve taşınır. Ağırılık olarak kullanıldığı gibi süs eşyası olarak, spor yapmada (Gülle atma) kullanılır. Boy boydur. Mucur’un Aydoğmuş köyü yakınlarındaki Kızılırmak kenarlarında bulunabilmekte olup tarihi 100 yıllıktır. Çevresi 30 ile 60 cm kadar olanları vardır. Granit olanlar siyah renkte, taş yuvarlamaları sarımsı bir renkte olur. Güllenin ırmak akışında oluşumu yüz yıllar alır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde Kırşehir de yapılmakta olan oniks taş işleme sanatı çerçevesinde de yapılmaktadır.

4.11.8. Manda Boynuzundan Yağdanlık

Makineleri yağlamakta kullanılan, ince, uzun bir borusu olan yağ kabı (Anonim, 2010: 2500). Yağ koymakta kullanılan kap (URL: 45). Manda boynuzu yağdanlık içine konulan yağı muhafazasında kullanılmıştır. Şekil 4.89’de görülen yağdanlığın ölçüleri şu şekildedir çapı 30 cm, eni 11.5 cm’dir. Manda boynuzunun uç bölümünden yapılan yağdanlıkta yağın dökülmemesi amaçlı kapakla desteklenmiştir. Kapak ve boynuzun kenarlarından geçmekte olan ip sayesinde kağına asılması amaçlanmıştır.



Şekil 4.89. Manda boynuzu yağdanlık, (Habib Karagülle, Karacalı Köyü- Mucur ; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kağnılarda tekerlekleri döndüren, sağlam, dayanıklı ağaçtan yapılan mazı denilen bir parça bulunur. Mazı, kağının altında yatak denilen yuvaya oturtulur. Kağın hareketinde tekerlek döndükçe mazı yatağa sürtünmektedir. Bu sürtünme hem tekerleğin dönüşünü hem de kağınını çeken öküzlerini işini güçleştirmektedir. Mazı ile yatak arası sıklıkla yağlanır. Bu yağın adı “Bezir Yağıdır” bezir yağı, “Zeyrek” denilen yağlı bir bitkiden çıkarılır. Bezir yağı, kağınların olmazsa olmaz parçası olan “yağdanlık” ға konulur. Kağının arkasına asılır. Kağın için gerektiğinde kullanılır. Yağdanlık: Manda boynuzudur. Manda atığı olan boynuz, mandanın sert kıkırdak dokusundan oluşur. Boynuz yıkanıp, içi temizlendikten sonra gün boyu güneşte kurutulur. Yağdanlık 20 ila 30 cm boyunda, 5-7 cm eninde olup, 1 litrelik hacmi olan bir araçtır. Parmak kalınlığında, 35-40 cm boyunda bir sopanın ucuna sağlam bez parçası dolayarak mala yapılır. Mala yağdanlık içine konulur. Yağlanan bez parçası ile mazı ve yatak bölümleri yağlanır. Yağlanan mazı ve yatak kayganlaştığı için sürtünmeyi kolaylaştırır, “gacur-gucur” sesin çıkmasını önler, en önemlisi, sürtünme esnasında olası bir yangın çıkmamasını sağlar. Yağdanlığa takılan deriden yapılan, 20-25 cm boyunda ip, yağdanlığı kağınının uygun bir yerine asmak içindir. Bu ipe yağdanlık ipi denir. Günümüzde ne kağın, ne manda ne de yağdanlık kullanılmamaktadır. Mucur Köyleri olan Seyfe ve Yürücek’te, bir zamanlar manda beslenmektedir. Mandalar, kağın ve manda arabası çekmekte kullanılır, etinden, sütünden, derisinden ve boynuzundan yararlanılmıştır. 80 yıllık olup, ustalık işi yoktur. İhtiyacı olan çiftçimiz manda boynuzu bulup, kendisi yapabilmektedir (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde manda boynuzu yağdanlığın yerini plastik ve metalden yapılmış olan yağdanlıklar almıştır.

4.11.9. Nalın

Takunya (Anonim, 2010: 1748). Nalın bir çeşit terlik vazifesi görüp kunduracılık zanaatkarlarının yapmış olduğu bir tür ayakkabıdır. Şekil 4.90’da görülen Nalın’ın ölçülerine baktığımızda taban çapı 26 cm, eni 2cm, topuk bölümü 3,5 cm’dir. Üst bölüm

çapı 10 cm, eni 3cm'dir.Takunyanın üst bölümünde görülmekte olan derinin üstündeki dikişler zik zak formundadır. Deri ve takunya tabanının birleştirilmesi başka bir materyalle desteklenmiştir.



Şekil 4.90. Nalin, (Refik Yıldırım, Şatıroğlu Mah-Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Eski zamanlarda ayakkabı, terlik yerine kullanılan, sert ağaçlardan yapılan bir araçtır. Ahşap gövdesi üzerine kayıştan yapılan kemerden oluşur. Genellikle de hamamlarda terlik yerine kullanılır. Belediye hamamlarında halen kullanıldığı bilinmektedir. Bir çiftten oluşur, ayak numarasına göre ölçüsü vardır. Mucurda takunya yapan marangozlar ve de eli keser-testere tutan mahir insanlar da takunyayı yapmışlardır. 80 yıllıktır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini deri, naylon vb. malzemelerden yapılmış olan terlikler almıştır.

4.11.10. Nacak

Nacak, Sapı kısa küçük odun baltası olarak ifade edilmektedir (Anonim, 2010:1743). Odun kırmada, ağaç budamada kullanılan, sap ve metal gövdeden oluşan bir ev gerecidir. Nacak iki parçadan oluşmaktadır. Şekil 91'de görülen nacağın, sap kısmı ahşap bıçak kısmı demirdendir.



Şekil 4.91.Nacak, (Necati Şimşek, Aflak Köyü-Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Ölçülerine baktığımız zaman, boyu 40cm, çapı 13cm.'den oluşmaktadır. Genelde odun kırmada kullanılsa da satırın olmadığı zamanlarda, mutfakta eti kıyma yapma veya kemikleri kırmak içinde kullanılmıştır. Küçük, orta ve büyük olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Her evde de bulunmaktadır. Şekil 90'da görülen nacak 1950'li yıllar da Mucur yöresinde kullanılmıştır. Halen kullanılmaktadır. Mucur yöresinde nacak tamirini yapan ustalar var olsa da asıl yapım yeri Bursa'dır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde yerini daha modern nacaklara bırakmıştır.

4.11.11. Kama

Kama, silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak, olarak tanımlanmaktadır (Anonim,2010:1287). Şekil 92'de görülen kama çelikten yapılmış olup iki bölümden oluşmaktadır. Demir işleme sanatlarından. Uzunluğu 25cm, bıçağın çapı 3cm, sap çapı 2cm'dir.



Şekil 4.92.Kama, (Muharrem Gürleroğlu, Merkez-Mucur ; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kama askeri bir silahtır, askerin beline takılıp bıçak yerine kama kullanılır. Mucur yöresinde kama bir avcı eşyası olup avcılar bunu ava gidip avladıkları hayvanları kesip parçalamak için kullanılır. Sap kısmı ahşaptan olup gövdede çelik kullanılmıştır. Kullanılan çelikten sapın üzerine süsleme amaçlı sade fakat estetik çelik bir nesne yerleştirilmiştir. Keskin olan çelik kısmı bitkisel bezemelerle süslenmiştir 50 yıllık olup günümüzde Mucur'da halen kullananlar vardır. Bu örnek Mucur da üretilmemiştir Tamiri yapılmıştır fakat tamiratını yapan ustalar günümüzde yaşamamaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).

4.11.12. Kasnak

Kasnak, enli çember(Anonim,2010:1344). Şekil 4.93'de görülen kasnak, kasnakçılık da denilen sanat çerçevesinde yapılmış olup, tek paçanın birleştirilerek çember haline getirilmiştir. Sade bir yapısı bulunmaktadır.



Şekil 4.93. Kasnak, (Anonim, Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Kasnak, büyük baş hayvan dışkılarında kalıp olarak da kullanılmaktadır. Kasnak içine dökülen hayvan dışkısı sıkıştırılarak kalıba alınır, güneş gören yere kasnak içi boşaltılarak kurumaya bırakılır. Bu malzemeye de Kerme ya da Kasnak denilir. Kerme kışın sobada ısınmak için, yazın ise dış alanda ekmek veya yemek yaparken yakacak olarak kullanılmaktadır. Kasnak Kastamonu'dan getirilir, göçer kabileler de kasnakları ince deri ile örür, eleme aracı haline getirir satarlar. Bu işi yapan ustalar Mucur'da yok. Bu eleme araçları halen tarım alanında, Reçberler tarafından kullanılmaktadır. Derisi eskiyen elek kasnağı kerme yapımında kullanılır. Mevcut kasnak tahminen 40-45 yaşlarında (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde hayvancılıkla uğraşanlar kısmen de olsa kullanılmaktadır.

4.11.13. Kılıç

Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah (Anonim, 2010: 14089). Tarihler boyunca kılıç birçok uygarlık tarafından kullanılmış silahın ateşsiz halidir. Metal veya farklı materyallerden yapılmış keskin, delici ve kesici bir silahtır. Farklı uygarlıklar kendi kültürlerini de yansıtan kılıçlar yapmışlardır. Türklere özgü olan ise yatağan'dır (URL: 46). Metal işleme sanatları çerçevesinde yapılmıştır. Uzun ve keskinliği olan bir eşyadır. Tutabilmek için sapı bulunmaktadır. Şekil 4.94'de görülen kılıcın ölçüleri şu şekildedir. Çapı 68cm, eni 3cm'dir.



Şekil 4.94. Kılıç, (Abdullah Selçuk, Merkez-Mucur; Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Savaş silahı olarak kullanılır. Eni, boyu, genişliği, yapıldığı metali ve üzerine işlenen nakış'a göre ad alırlar, farklı kıymettedir ederleri. Evlerde korunma silahı olarak kullanıldığı

da olmuştur. Elde mevcut olan kılıç 90 yıllık olup Mucur'da yaşamış olan demirciler tarafından yapılmıştır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde kullanılmamaktadır. Var olanlar ise müze, şark köşeleri veya ev aksesuarı olarak sergilenmektedir.

4.11.14. Kundura Örsü

Biçimleri yapılacak işe göre değişen, üzerinde maden dövülen, çelik yüzeyle, demir araç (Anonim, 2010: 1859) Üzerinde dövülme işlemleri yapılan, dökme demir ya da çelikten büyük düz parça (URL: 47). İskaf, Kefş-ger, Haffaf- Kavvaf ve Baçmakçı sözcükleri ayakkabıcılıkla ilgili mesleği ifade etmektedir. Suku'l-Haffafın, Suku'l İskaf olarak kunduracılar çarşısı olarak bilinmektedir. Bu tarz yani kunduracı dükkanlarında deriden hazır edilmiş malzemeye birlikte tahtadan kalıplarda bulunmaktadır (Akt. Kılıç, trhz: 108). Kundura örsü metal işleme sanatları çerçevesinde yer almaktadır. Şekil 4.95. Kundura örs'ü kütüğe çakılmıştır. Kalın bir metaldir. Bir tarafı koni şeklindedir. Ölçülerine baktığımızda kütük çapı 19 cm eni 12cm'dir. Metal bölümün çapı 45 cm kunduranın takıldığı metal bölümün çapı 15 cm, eni 2.5cm'dir.



Şekil 4.95. Kundura örsü, (Hazım Temiz, Merkez-Mucur; Seyitgazioglu Arşivi, 2023).

Mucur ilçesinde kundura yapımcılarının ve tamircilerinin kullandıkları 50-60 cm boyunda, ters L şeklinde olup, yere çakılarak ya da bir kaide üzerine konularak kullanılmıştır. Çekiç ve örs kunduracıların olmazsa olmaz araçlarındandır. Bu aracı demirciler yapar, satarlar. Mucur'da 30-40 sene önce örs yapan demirciler vardı. Şimdi ne bu aleti kullanan ne kundura tamircileri var ne de örs kullananlar. 50 yıllıktır. Demircilerin demir döğdüğü örs, kunduracı örsünde biraz farklıdır. Kunduracı örsü 2 kg kadar ağır, demirci örsü 15-20 kg. olmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur). Günümüzde sanayileşmiş

ayakkabı üretimi yaygınlığı oluştuğundan yerini alan bir araç yoktur.

4.11.15. Sandık

İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası (Anonim, 2010: 2027). Eski Türklerin evlerinde en kıymetli eşyalarından biride sandıktır. Evde bulunan eşyaları günümüzdeki tarifi “sandık-sepet” olarak tarif edilmektedir. XIII. yy’dan önce Orta Asya’dan alıntılanan, yayılan söz Anadolu’ya değin gelmiştir. Türk kültür çevreleri sayılan eski Mısır ve Kıpçak kültürlerinde sandığa, kübür adı verilmektedir (Ögel,1991:283).



Şekil.4.96.Sandık. a.Üst, b.Önden c.Yandan,(Memduh Köksal, Aydoğmuş Köyü- Mucur ;Seyitgazioğlu Arşivi, 2023).

Evlerin başköşesinde yeri olan sandık. Ceviz ağacı tahtasından, sandık ustaları (Mobilyacı) tarafından özenle yapılmıştır. Şekil 4.96’da görülen sandık haznesi, menteşe, kilit ve 2 kulp, sandığın ana parçalarıdır.1m.x50cm eninde, 50 cm yüksekliğindedir. Sandık iç kısmına konulan küçük rafa makas, makara, yedek düğme, dikiş ve yorgan iğnesi, fermuar, çitçiti gibi malzemeler konur. Sandık dışı bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Gelin kız ya da Gelin sandığı ebat ve biçim olarak aynı olsa da, ana materyali genellikle ceviz ağacından yapılmaktadır. Dış kısmı gelin ya da damat beyin önerdiği motiflerle süslenir. İsimlerinin baş harfleri sandık köşesine oyularak işlenmektedir. Gelin kızı sandık içinde özel eşyalarını yerleştirilir, sandık gözüne de makyaj malzemelerini, altın

takılarını, dikiş işinde kullanacağı araçları yerleştirilir. Gelin sandığı gelin arabasında, gelin ile birlikte götürülür yeni kuracağı evine yerleştirilmektedir. Gelin almaya gelen oğlan tarafından bahşış almak için kızın kardeşi ya da yakın arkadaşlarından biri çeyiz sandığı üzerine oturarak, sandığı oğlan evinden gelen düğün alayına vermek istemez. Bahşış talep eder karşı tarafa, bahşışı alınca sandığı verir. Mucur'da sandık yapan marangoz ve mobilyacılar var olmuştur. Ancak son zamanlarda ne sandık kullanan var, ne da sandık yapan ustalar. Sandık yerine bohça, gardrop, çekmeceli komidin vs. kullanılıyor. Eldeki mevcut sandık gelin kız sandığı olup, 50-60 sene evvel Mucur'da Marangoz Hüseyin Usta tarafından yapıldığı anlatılmaktadır (M.Yıldırım, 2023-Mucur).



BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak halk bilgi, beceri ve bilgisine dayalı olarak yapılmış olan halkın hayatını da kolaylaştıran kullanım eşyaları var olmuştur.

Mucur yöresinde kullanılan mutfak kullanım eşyaları tarım ve hayvancılığa dayalı toplum kültürünü yansıtmaktadır. Günümüzde derlemde yer alan geleneksel kullanım eşyalarının kullanım ömrünü tamamladığı gözlenmiştir. Toplumda yaşayan sanatlar, o toplumdaki en yararlı zanaatlarla ilişkilidir, kuralı Mucur yöresi içinde kendini göstermiştir. Geleneksel eşyaları araştırırken Mucur yöresinde 1950'li yıllara kadar bakır, demir, ağaç oymacılığı, dokumacılık el sanatlarının varlığı ile ilgili ipuçlarına rastlanılmıştır. Bunun yanında aydınlatma, dokumacılık, ulaşım, iletişim, hayvancılık ve tarım, ev, mutfak, marangozluk ve diğer kullanım eşyaları da geleneksel kültürde dikkat çekicidir. Ahşap işleyen el sanatlarını icra eden ustaların varlığı zaten bilinmektedir. Mucur halıları bir çok literatürde yer almaktadır. Günümüzde bu el sanatlarının tamamen yok olduğu örneklerinin de yok olmaya yüz tuttuğu dikkati çekmektedir.

Muzaffer Yıldırım bu eşyaların korunabilmesi ve daha geniş kitlelere ulaşabilmesi amacıyla derlemine Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi'ne bağışlamıştır. Eşyaların bir kısmı fakülte binasının içerisinde ve çevresinde sergilenmekte bir kısmı da arşivde muhafaza edilmektedir. Bu eşyalar üzerinde kültürel antropolojinin bakış açısı içerisinde de incelemeler yapılmalıdır. Halk kültüründe halkın kullandığı, halkın ihtiyacına yönelik geliştirerek kullandığı ancak günümüzde zamanını doldurmuş olan bu eşyaların etnografya müzeleri çatısı altında korunması gerekmektedir. Bu eşya ve araçlar sadece tespit ve belgelendirme aşamasında bırakılmamalıdır. Başka bir boyut olan açık hava müzeleri, kapalı alan müzelerde değerlendirilmelidir. Bu anlamda halk bilim uzmanları tarafından da desteklenerek basılı yayını ve müzelerde sergilenmesidir. Halk bilimini ve geçmiş kültürün korunması anlamında önem arz etmektedir. Geleceğimiz olan çocuk ve gençlerimize geçmiş kültürümüzü tanımaları ve geleceğe yol açmaları için her kültürde olduğu gibi sosyal hayat içerisinde kullanılan eşya kültürümüzü de tanımlarına zemin hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Afyonlu, A. S. (1981). *Ağaçışleri Takım ve Makine Bilgisi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Akyürek, N. M. Köksal, A. A. Yıldırım, M. M. (1997). *Tarihten Günümüze Mucur*. Ankara: Güney Repro Matbaacılık Basım Yayın.
- Altınok, B. (2003). *Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları*. Ankara: Oba Yayıncılık.
- Alpay,F.,Pepele, H.,Gelen,İ.,Bayhan,R.(2020).Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mobilya ve İç Mekan Tasarımı alanı, Birleştirme Teknikleri(s.60).Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Anonim, (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. (Cilt. 5, s. 2310). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Anonim, (1998). *Kırşehir 1923-1998 75.Yıl*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Anonim, (2010). *Türkçe Sözlük*. 11. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arıoğlu, I. E., Aydoğdu Atasoy, Ö. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Electronic Turkish Studies*, 10(16), 109-126.
- Artun, E. (2016). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Öz Baran Ofset.
- Aslıyüce, E. (2009). *Türk Tarihinde İşbirlikçiler ve 150'likler*. İstanbul: Yesevi Yayıncılık.
- Atmaca, E. (2018). Antalya'nın Elmalı ilçesinin köylerinde kullanılan tarım alet isimleri. In 4th Language, Culture, Literature Symposium, Akdeniz Universtiy Faculty of Letters Department of English Lnaguage and Literature.
- Aziz, A. (1981). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan No. 2, 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Bellone, R. (2010). *Fotoğraf*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cihan, A. (1990). *Kırşehir ve İlçeleri*. Ankara: Özgün Matbaacılık Sanayi.
- Çetin, M. (2021). Kültürel Değerlerin Korunmasında Mini Müzecilik ve Aile Tipi Müzeciliğin Önemi. *TİDSAD Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(30), 1-12.
- Deniz, B. (2000). *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yayımları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Denktaş, M. (2005). Divriği'nin Kapı Tokmakları ve Kapı Halkaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 113-139.
- Dundes, A. (2003). "Halk Kimdir" Çev. M, Ekici. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar İçinde*. Ankara: Milli Folklor Yayınları, ss.1-30
- Ekici, M. (2004). Halk Bilim Araştırmalarında Üçüncü Boyut. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (16), 13-20.
- Emiroğlu, K., Aydın S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Erdoğan, H. (2005). 820 Numaralı Temettuât Defterine Göre Tanzimat'ın İlk Yıllarında Mucur ve Hacıbektaş'ın Demografik Yapısı ve Sosyal Durumu. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 95-102.
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. 4. Baskı, Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Eroğlu, N. (2006). *Kırşehir Kilimleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Etikan, S., Ölmez, F. N. Kılıçarslan, H. Şahin, C. (2020). *Kırşehir El Sanatları*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Gedizli, M. (2020). *Türkçenin İsimleri Sözlüğü. Türkçenin varlıkla imtihanı*. İstanbul: Basın İlan Kurumu
- Gönenç, E. (2012). İletişimin Tarihsel Süreci. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 87-102.
- Günşen, A. (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu.
- Hantal, H. (2015). *İlimiz Kırşehir*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- Haytoğlu, E. (2018). Denizli Kentinin Elektrik Tarihine Bir Bakış (1924-1954) . *Belgi Dergisi* , Yıl 2018 Sayı:16 , 896-927 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/belgi/issue/38281/431743>
- İpekoğlu, B. A. (1988). Eskişehir-Tarihi Sit Alanı Paşa, Orta, Akcamii Mahalleleri Koruma ve Geliştirme Planı Tespit Çalışmalarının Yöntem ve Sonuçları. *Türk Etnografya Dergisi* , (68) , 153-211 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/turketnografyadergisi/issue/67082/1047814>
- Koca, S. K., & Uğurlu, S. (2008). Yesi Şehrinden Taraklı'ya Kaşıkçılık. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1(1), 122-127.
- Koshenova, G. (2014). Kazakistan ve Türkiye'deki Ahşap Beşiklerin Tarihi Sanatsal Özellikleri . *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 2014 (4) , 155-159 . DOI: 10.18493/kmusekad.93505
- Koşay,H.Z.(Trhz). Türkiye halkının maddî kültürüne dair araştırmalar. *Türk Etnografya Dergisi*, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2158277>
- Kurt, S. (2019). *Yunus Emre Konulu Romanlarda Türk Halk Kültürü Unsurları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kılıç, M. E. (Trhz). *Selçuklu Döneminde Kırşehir, XIII-XIV. Yüzyıllarda Kırşehir ve Yöresinin Siyasi, Sosyal, Kültürel ve Dini Tarihi*. Kırşehir : Kırşehir Valiliği Yayınları, Yayın No:33.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Akınhay, O. Kömürcü, D. (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maksud, F., Muradaliyev, R.(2020). Göktürkler ve Üzeninin Yayılması Üzerine. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 287-302.
- Merdin, Ö. A. (2021). *Geleneksel Kültürde Yaşlı ve Yaşlılık: Kırşehir Örnelemi*. İstanbul: Arı SanatYayınları.

- Mungan, H. S., Çara, C. (2020). Gelenek ve Postmodernizm Bağlamında Bir İnceleme: Mendilimde Kırmızım Var. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 30-47.
- Nas, E. Kandemir, M. (2021). Hediyelik Eşyaların Bir Kültür Objesi Olarak Değerlendirilmesi: Konya Örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(35), 1092-1103.
- Oğuz, M. Ö. (2008). *Çağdaş Kentin Kültürü ve Somut Olmayan Kültürel Miras*. Ankara: Yeni Reform Matbaacılık.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. (Cilt. 1-9). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (2003). *Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar*. 1. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ölmez, F. N. Etikan, S. Kılıçarslan, H. Şahin, C. (2021). *Kırşehir Özbağ Kirkitli Dokumaları*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir, N. (2006). Türk Edebiyatı ve Medya. *Milli Folklor*, 70, 7-21.
- Özdemir, N. (2018). Geleneksel Bilgi ve Kültür Ekonomisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(1), 1-28.
- Seçilmiş, G. ve Mehmet A. (trhz). *Anadolu Kültürünün Nazar Boncuğu Kırşehir'in Gelenek ve Göreneklere*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmet Yayın No:13.
- Selçuk, K. & Yurttaş, H. (2019). Rize Feretiko (Rize Bezi) ve Bayburt Ehlam Dokumacılığı Üzerine Bir Deneme . *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* , 0 (66) , 539-559 . DOI: 10.14222/Turkiyat4261
- Serter, S. S. (2000). Fotografik Görüntünün Oluşma Süreci ve Bu Görüntüde Sanatçının Rolü . *Kurgu* , 17 (1) , 77-93 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kurgu/issue/59589/857991>
- Seyfeli, M. (2008). *Kırşehir Manileri ve Mani Söyleme Geleneği*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği.
- Seymen, A. (2021). Bayburt'ta Değirmencilik ve Etrafında Gelişen Kültürel Unsurlar. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(9), 111-126.
- Şahin, İ. (2011). *Tarih İçinde Kırşehir*. İstanbul: Özener Eren Yayıncılık.
- Tarım, C. H. (1938). *Kırşehir Tarihi*. Kırşehir: Kırşehir Vilayet Matbaası.
- Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.
- Uysal, Z. (2017). Edirne Müzesinde Bulunan Gaz Lambaları. *Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS)*, 4(10), 165-182.
- Yarkın, D. Ş. (2021). Deniz Feneri Terimi İçin Tanım Önerisi . *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* , (72 (Aralık)) , 291-300 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/belleten/issue/66046/1032086>
- Yesil, E., ve Bayraktar, M. S. (2022). Bafra Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Bulunan İbrik ve Güğümler. *Sanat Tarihi Dergisi*, 31(1), 209-241.
- Yıldırım, M., (2000). *Rakamlarla Mucur 2000*. Mucur: Mucur Ticaret ve Sanayi Odası.

Yıldırım, M. , Kulaz, M. ve Karaca, Y. (2021). Tunceli Yöresine Ait Bir Grup Ahşap Eserin Değerlendirilmesi . *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 10 (1) , 127-138 . DOI: 10.47130/bitlissos.897939

İnternet Kaynakları:

- URL 1: <https://kirsehir.ktb.gov.tr/TR-64760/geleneksel-el-sanatlari-ve-giyim.html>, (Erişim tarihi 10.10.2021).
- URL 2: <http://www.kirsehir.gov.tr/tarih> (Erişim tarihi 11.09.2021).
- URL 3: <https://sozluk.gov.tr/>, Deniz Feneri (Erişim tarihi: 16.01.2023).
- URL 4: <https://sozluk.gov.tr/>,Gaz Lambası (Erişim tarihi: 13.05.2023).
- URL 5: <https://sozluk.gov.tr/>, Gaz İdare Çırası (Erişim tarihi: 16.01.2023).
- URL 6: <https://sozluk.gov.tr/>, Lambalık, (Erişim tarihi: 11.01.2023).
- URL 7: <https://sozluk.gov.tr/>, İspirtoluk, (Erişim tarihi: 16.02.2023).
- URL 8: <https://sozluk.gov.tr/>,Maşa, (Erişim tarihi:16.02.2023).
- URL 9: <https://sozluk.gov.tr/Derleme Sözlüğü, Boyunduruk Halkası>, (Erişim tarihi: 24.01.2023).
- URL 10: <https://sozluk.gov.tr/Zanaat terimleri sözlüğü, Üzengi>, (erişim tarihi: 25.01.2023).
- URL 11-12: <https://sozluk.gov.tr/Zanaat terimleri sözlüğü, Kaşağı>, (erişim tarihi: 29.01.2023).
- URL 13: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Kırklık>, (erişim tarihi: 29.01.2022).
- URL 14: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Manda Zelvesi>, (erişim tarihi: 27.01.2023).
- URL 15: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Zikke>, (erişim tarihi: 29.01.2023).
- URL 16: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Anadut> (erişim tarihi: 01.02.2023).
- URL 17: <https://sozluk.gov.tr/Zanaat terimleri sözlüğü, Anadut>, (erişim tarihi: 01.02.2023).
- URL 18: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Dirgen>, (erişim tarihi: 01.02.2023).
- URL 19: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Ellik>, (erişim tarihi: 01.02.2023).
- URL 20: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Bahçe> (erişim tarihi: 02.02.2023).
- URL 21: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Düven>, (erişim tarihi: 02.02.2023).
- URL 22: <https://sozluk.gov.tr/Zanaat terimleri sözlüğü, Orak>, (erişim tarihi: (02.02.2023).
- URL 23: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Şinik>, (erişim tarihi: 27.01.2023).
- URL 24: <https://sozluk.gov.tr/Derleme sözlüğü, Nü>, (erişim tarihi: 27.01.2023).
- URL 25: <https://sozluk.gov.tr/Derleme Sözlüğü, Burgu Demiri>, (Erişim tarihi: 16.02.2023).
- URL 26: <https://sozluk.gov.tr/Derleme Sözlüğü, Diğdir>, (Erişim tarihi: 17.02.2023).
- URL 27: <https://sozluk.gov.tr/Derleme Sözlüğü, Nazik>, (Erişim tarihi: 16.02.2023).
- URL 28: <https://sozluk.gov.tr/> , Güncel Türkçe Sözlük, Sini (erişim tarihi, 07.10.2022).

- URL 29: <https://sozluk.gov.tr/> , Derleme sözlüğü, Sini (erişim tarihi, 07.10.2022).
- URL 30: <https://sozluk.gov.tr/>, Büyük Türkçe Sözlük, Sini (erişim tarihi, 07.10.2022).
- URL 31: <http://nesnelerindili.org/kullanimalani/hayvancilik/dagarcik-ii/>, Dağarcık (erişim tarihi,08.10.2022).
- URL 32: <http://nesnelerindili.org/kullanimalani/hayvancilik/dagarcik-ii/> Dağarcık (erişim tarihi, 08.10.2022).
- URL 33: <http://nesnelerindili.org/kullanimalani/mutfak/havan/> Havan (erişim tarihi, 08.10.2022).
- URL 34: <https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=19402> (erişim tarihi 14.10.2022).
- URL 35: <https://sozluk.gov.tr/>, Derleme sözlüğü, Küflek (erişim tarihi 07.10.2022).
- URL 36: <https://sozluk.gov.tr/>, Derleme sözlüğü, Lenger (erişim tarihi 07.10.2022).
- URL 37: <https://sozluk.gov.tr/>, Derleme sözlüğü, Pilav Lengeri (erişim tarihi 07.10.2022).
- URL 38: https://www.turkuler.com/sozler/turku_ilenger_attim_baga.html (erişim tarihi 18.10.2022).
- URL 39: <https://sozluk.gov.tr/>, Güncel Türkçe Sözlük, Tava (erişim tarihi 07.10.2022).
- URL 40: https://sozluk.gov.tr/Derleme_sozlugu_Buru_Demiri, Buru Demiri, (erişim tarihi: 18.02.2023).
- URL 41: https://sozluk.gov.tr/Agacisleri_terimleri_sozlugu_Rende, Rende (erişim tarihi: 18.02.2023).
- URL 42: https://sozluk.gov.tr/Agacisleri_Terimleri_Sozlugu_Testere, Testere, (erişim tarihi: 18.02.2023).
- URL 43: https://sozluk.gov.tr/Zanaat_Terimleri_Sozlugu_Carık, Çarık, (erişim tarihi: 18.02.2023).
- URL 44: https://sozluk.gov.tr/Bilim_Sanat_Terimleri_Sozlugu_Erkek_Fesi, Erkek Fesi, (erişim tarihi: 18.02.2023).
- URL 45: https://sozluk.gov.tr/Derleme_Sozlugu_Manda_Boynuzu_Yagdanlık, Manda Boynuzu Yağdanlık, (erişim tarihi: 18.02.2023).
- URL 46: <https://tr.wikipedia.org/wiki/>, Kılıç, (erişim tarihi: 27.02.2023).
- URL 47: https://sozluk.gov.tr/Bilim_Sanatlari_Sozlugu_Kundura_Orsu, Kundura Örsü, (erişim tarihi: 18.02.2023).

Kaynak kişi: Muzaffer YILDIRIM, Emekli Öğretmen, 78 Yaşında, Sözlü görüşme, Mucur-Merkez, 2022-2023.

Fotoğraflar: Serpil SEYİTGAZİOĞLU, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi, Kırşehir-Merkez, 2021-2023.

EKLER 1



ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Serpil SEYİTGAZİOĞLU

Doğum Yeri ve Yılı :

Yabancı Dili :

E-posta :

Eğitim Durumu

Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi,
Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel
Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı

Mesleki Deneyim

Kırşehir Halk Eğitim Merkezi Uzman Öğreticilik (2021-2023)

Yayınlar : Uluslararası bildiri ;

Seyitgazioglu, S., Ölmez, F.N. (2022). “Muzaffer Yıldırım derleminde yer alan Mucur Halk Kültürüne Ait Mutfak Eşyaları”. 2. *Ahi Evran International Conference on Scientific Research*, (21-23 Ekim, 2022) Kırşehir. e-book, (Vol.3,s.585-596). ISBN 978-625-8246-64-3:
<https://www.ahievranconference.org/books>